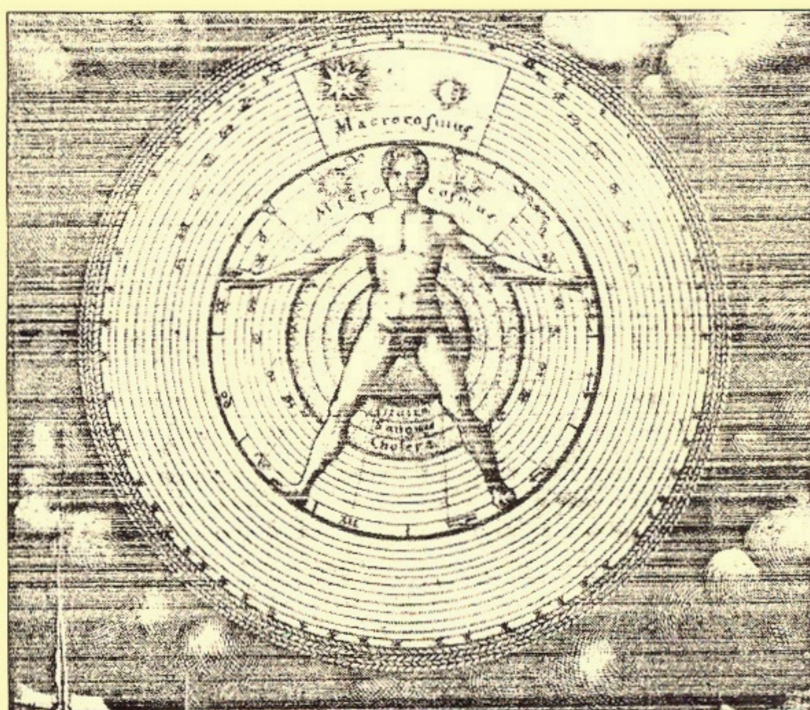

17 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ
ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ
Η ΠΕΜΠΤΗ
ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

ΔΑΥΛΟΣ

ΤΙΜΗ: ΔΡΧ. 300

ΤΕΡΑΣΤΙΑ Η «ΔΙΕΙΣΔΥΣΗ» ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΥ ΣΤΗΝ ΡΩΣΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

20 χρόνια μετά την προσελήνωση

ΠΡΟΣ ΕΝΑ ΝΕΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΥΘΟ;

ΔΑΥΛΟΣ

Μηνιαίο Περιοδικό
Κυδαθηναίων 29, Πλάκα
105 58 Αθήνα
τηλ.: 3223957 ή 9841655.

Τα Γραφεία του Περιοδικού
λειτουργούν πρωινές ώρες
9.30-13.30 καθημερινά.

Ίδιοκτήτης- Έκδότης
— Διευθυντής:
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ
Αχιλλέως-Μουσών 51
Παλαιό Φάληρο.

Φωτοδουλοειθεσία- Άτελιέ:
«Ν.ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ & ΣΙΑ ΕΠΕ»
Μάγερ 11, Αθήνα, τηλ. 5221792.
Έκτύπωση-Βιβλιοδεσία:
«ΒΑΣΙΛΑΚΟΣ & ΣΙΑ ΕΠΕ»
Καλλιδρόμου 10
Μπουρνάζι, τηλ. 5726819.

- Τιμή αντίτυπου: 300 δρχ.
- Έτήσια συνδρομή: 3.000 δρχ.
- Οργανισμών κ.λπ.: 5.000 δρχ.
- Φοιτητών: 2.000 δρχ.
- Εξωτερικού: 50 δολλ. ΗΠΑ

Οί συνδρομές προκαταβάλλονται
τόν μήνα Ιανουάριο κάθε χρόνου.

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
ΔΕΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ

Τα χειρόγραφα δέν επιστρέφονται.

Όλες οί συνεργασίες και τά
ταχυδρομικά έμβάσματα στη
διεύθυνση:
ΔΗΜ. Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ, Μουσών 51
175 62, Π. Φάληρο, Αθήνα.

Παρακαλούνται οί συνδρομητές
πού αλλάζουν διεύθυνση, νά τό
γνωστοποιούν στο περιοδικό.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

ΣΕΛΙΣ 5386:

Δέν τούς μένει τίποτ' άλλο...

Δ.Ι.Λ.

ΣΕΛΙΣ 5387:

*Ποιά τεχνολογία εφαρμόστηκε στή
προκατακλυσμαία τείχη τής Ελλάδος;*

ΗΛΙΑΣ Α. ΤΣΑΤΣΟΜΟΙΡΟΣ

ΣΕΛΙΣ 5395:

Ευρώπη και Τουρκία

ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΜΑΡΜΑΤΣΟΥΡΗΣ

ΣΕΛΙΣ 5398:

«Κοινότητα» και «Κοινωνία»

ΑΝ. Ν ΖΟΥΜΠΟΣ

ΣΕΛΙΣ 5401:

*Πώς θάφτηκε στήν Ελλάδα
ό θησαυρός τής Ελληνικής Γλώσσας*

ΓΙΩΡΓΟΣ ΛΑΜΨΙΔΗΣ

ΣΕΛΙΣ 5407:

Τό Έλληνικό Πνεύμα στήν υπηρεσία τών Ρώσων

ΓΙΑΝΝΗΣ Ν. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

ΣΕΛΙΣ 5413:

Τό Διεθνές Κολλέγιο τής Γαλλίας

ΜΙΧΑΗΛΣ ΔΑΝΙΚΑΣ

ΣΕΛΙΣ 5416:

Σπουδές σπουδαίες (II)

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΕΛΙΣ 5417:

*Συμπληρωματικές προτάσεις,
γιά τούς «Αραβικούς» αριθμούς*

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΤΣΙΑΔΡΑΜΗΣ

ΣΕΛΙΣ 5421:

Οί φιλέλληνες

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΛΕΥΡΗΣ

ΣΕΛΙΣ 5425:

Έπιλογή έπιστολών άναγνωστών

**ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΚΡΗΣ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΘΗΣ,
ΜΙΧΑΗΛ ΔΑΝΙΚΑΣ, ΚΩΝ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ**

ΣΕΛΙΣ 5430:

Ό Άνθρωπος

ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΣΑΓΚΑΡΙΔΗΣ

ΣΕΛΙΣ 5431:

20 χρόνια μετά την προσεληνώση

ΦΟΙΒΟΣ Θ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΗ ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΠΟΙΗΣΗ:

Γεώργιος Καραγκούνης (τής Ακαδημίας Αθηνών),
Δημήτρης Νικορέτζος, Στρατής Γιαννίκος, Θεόπη Πα-
παδοπούλου, Ευγενία Γερολυμάτου, Χρήστος Κατσι-
γιάννης, Σταύρος Μελισσινός.

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ:

ΜΕΤΕΩΡΙΣΜΟΙ: σελ. 5393 • ΑΚΡΟΒΟΛΙΣΜΟΙ: σελ.
5400 • ΔΙΗΓΗΜΑ: σελ. 5435 • ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗΡΙ-
ΤΑ: σελ. 5405 • Η ΚΙΝΗΣΗ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ: σελ. 5441.

Δέν τούς μένει τίποτ' ἄλλο...

Μιά κυβέρνηση, οποιαδήποτε, στην ιστορική φάση που περνᾷ ἡ σημερινή Ἑλλάδα εἶναι καταδικασμένη νὰ παραμείνῃ στοῦ γνωστοῦ θλιβεροῦ ἐπίπεδο τῶν κομματικῶν κυβερνήσεων, ἂν δὲν συνειδητοποιήσῃ τὴν Ἱστορική Στιγμὴ καὶ δὲν προσαραμόσῃ τὰ ἔργα τῆς πρὸς τὸ νόημά της.

Ἡ σημερινή Ἑλλάδα δὲν μοιάζει μὲ καμμιὰ ἀπὸ τίς προηγούμενες Ἑλλάδες. «Οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη», «κοινωνικὴ πολιτικὴ», κοινοβουλευτικὲς πρακτικὲς, ἄμυνα καὶ γενικὰ ὅσα ἀποτελοῦσαν ἀποκλειστικὰ τὸν λόγον ὑπάρξεως καὶ τὸ πλαίσιο, μέσα στοῦ ὁποῖο κατετρίβοντο καὶ ἐξαντλοῦντο ὅλες οἱ δραστηριότητες ὅλων τῶν ἐλληνικῶν κυβερνήσεων ἀπὸ τὸ 1830 ἕως σήμερα, ἀντιπροσωπεύουν πιά τελευταίας προτεραιότητας ζητήματα. Κανεὶς Ἑλλήν τῶρα, συνειδητὰ ἢ ἀσυναίσθητα, δὲν πιστεύει ὅτι τὸ «πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος» ἔχει σχέση μὲ τοὺς προαναφερθέντες τομεῖς πολιτικῆς. Ζώντας τὴν ἀπίστευτὴ ἀθλιότητα καὶ τὴν ἐσχατὴ παρακμὴ τοῦ παραπαίοντος σημερινοῦ Ἑλληνισμοῦ αἰσθάνεται πλήρῃ ἀβεβαιότητα γιὰ τὴν ἱστορικὴ συνέχεια καὶ τὸ μέλλον του. Δὲν ὑπάρχει λογικὸς σήμερα ἄνθρωπος σ' αὐτὸ τὸν Τόπο, πού νὰ μὴν πνίγεται μέσα στὴν θανάσιμὴ ἀσφυξία τῆς ἀβεβαιότητος αὐτῆς.

Ἡ γεωγραφικὴ ἔννοια Ἑλλάς ξεθωριάζει πιά μέσα στίς διαμορφωνόμενες διεθνεῖς καὶ εἰδικώτερες τίς εὐρωπαϊκὲς πολιτικὲς συνθήκες. Ἡ Ἑλληνοχριστιανικὴ ἔννοια Ἑλλάς εἶναι πιά ἐντελῶς ἀνεπαρκὴς ὡς ἰδεολογικὸ θεμέλιο ἐνὸς βιώσιμου Ἑλληνισμοῦ. Ἡ οἰκονομικὴ ἔννοια Ἑλλάς δὲν σημαίνει πιά ἀπολύτως τίποτα. Ἡ κρατικὴ ἔννοια Ἑλλάς δὲν παίρνεται πιά ἀπὸ κανένα σταῖ σοβαρά. Ἡ ἰδεολογία τῆς Ρωμιοσύνης πῆρε πιά ἓνα ἱστορικὸ περιεχόμενο, πού μόνο ὄνειδος καὶ ντροπὴ προκαλεῖ. Ἡ οἰκονομιστικὴ (ἀστοκα-

πιταλομαρξιστικὴ) Ἑλλάς διαλύθηκε πιά σὰν κοσμοθεωρητικὸ ὑπόβαθρο μαζί μὲ τὴν παγκόσμια κατάρρευση τῶν θνησιγενῶν ἰδεῶν του. Ἡ Ἑθνικόφρων Ἑλλάς κατάντησε ἓνα ἀναξιόπιστο καὶ γελοῖο μορμολύκει. Ἡ κοσμοπολιτικὴ Ἑλλάς προκαλεῖ ἀλλεργία σὲ κάθε ἰσσορροπημένο κάτοικο τοῦ Τόπου αὐτοῦ.

Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ἱστορικῆς Στιγμῆς πού ζοῦμε αἰσθάνεται κυνικός, ἄναρχος, πεισιθάνατος, ἀπελπισμένος, δυστυχής, χωρὶς ὄνειρα, χωρὶς χαρά, χωρὶς ἐμπιστοσύνη, χωρὶς αἰσιοδοξία, χωρὶς ἐνδιαφέροντα ἀκριβῶς, διότι ὅλα τὰ προαναφερθέντα ἰδεολογικὰ σχήματα, πού ἕως τώρα τὸν στήριζαν ψυχικά, δὲν ὑπάρχουν πιά. Καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς θὰ πεθάνῃ, ἂν δὲν βρῇ αὐτὸ πού εἶναι, ἂν δὲν ἀποτινάξῃ τίς αὐταπάτες του κι ἂν δὲν πλέξῃ τὸν Νέο Ἑλληνικὸ Μῦθο.

Ὁ «Δαυλός», τὸ γνωρίζουν αὐτὸ καλά οἱ ἀναγνώστες του, δίνει, μὲ αἶχμὴ δόρατος τὴν ἀπίστευτὴς τελειότητος Ἑλληνικὴ Γλῶσσα, σκληρότατο, ἀδυσώπητο, ἀπελπι, θὰ ἔλεγα, ἀγῶνα, στηριζόμενος στίς μικρὲς του δυνάμεις, ἀκριβῶς πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς ἀναζητήσεως ἐνὸς Νέου Ἑλληνικοῦ Μύθου. Μύθου μὲ τὴν ἀρχέγονη σημασία τοῦ ὅρου, δηλαδὴ τὴ σημασία τῆς ἀποταμιευμένης Μνήμης, Μαθήσεως, Μαντικῆς (=ἐπιστημονικῆς ἱστορικῆς προβλέψεως τῶν μελλόντων βάσει τῶν δεδομένων τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος), στίς ὁποῖες θὰ ὑπόκειται ἡ σκέψη καὶ ἡ πράξις σὲ οἰκουμενικὸ ἐπίπεδο. Μύθου ἐξαληθευτικοῦ καὶ ἐλευθερωτικοῦ, πού καλύπτει ἐπίσης τὸ τεράστιο παγκόσμιο ψυχικὸ καὶ πνευματικὸ κενό, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἔχει καταβαραθρωθῇ ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ὅπου Γῆς.

Ἄς ἀρχίσουν οἱ ἐλληνικὲς κυβερνήσεις νὰ σκέπτονται πιά ἐλληνικά, δηλαδὴ οἰκουμενικά. Δὲν τούς μένει νὰ κάνουν τίποτε ἀπολύτως ἄλλο...

Δ.Ι.Α.

Η.Λ. ΤΣΑΤΣΟΜΟΙΡΟΣ

Ποιά τεχνολογία ἐφαρμόσθηκε στὰ προκατακλυσμιαῖα τεῖχη τῆς Ἑλλάδος;

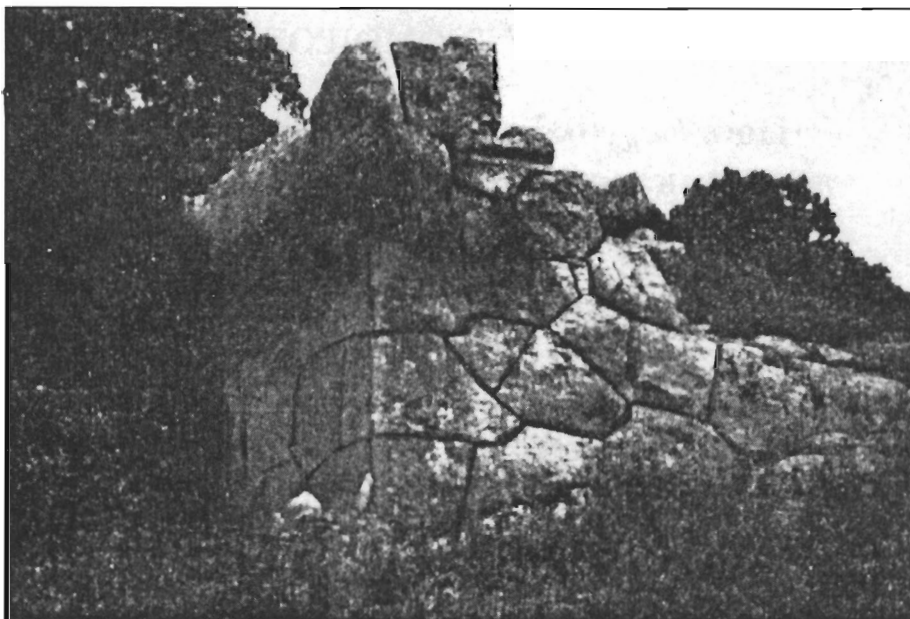
*«Πυθοὶ ἐν ἡγαθέῃ γυάλοις ὑπο Παρνησοῖο σῆμ' ἔμεν'
ἐξοπίσω, θαῦμα θνητοῖσι βροτοῖσιν».*
[«Θεογονία», στίχ. 499-500]

Ἐπισκέπτομαι κατὰ καιροῦς τοὺς Δελφοὺς καὶ αἰσθάνομαι πάντοτε τὸ ἴδιο δέος βλέποντας στοὺς πρόποδες τοῦ Παρνασοῦ τὸ ὄρατὸ καὶ αἰώνιο σημάδι τοῦ πρώτου καὶ μοναδικοῦ Οἰκουμενικοῦ Κέντρου, ἀπ' ὅπου ἀκούγεται ἡ «ὄμφη», δηλαδὴ ἡ φωνὴ τῆς «Διὸς Πολιτικῆς», καὶ ὅπου ὡς ἡ «δελφύς», δηλαδὴ ἡ μήτρα τῆς οἰκουμένης, διετρέφοντο οἱ ἐμβρυώδεις ιδέες, μέχρι ν' ἀποκτήσουν μορφὴ καὶ νὰ ἐξέλθουν στὸ φῶς, γιὰ νὰ λάβουν τὴν θέσι τους στὴ ροικὴ πορεία τοῦ «γίγνεσθαι».

Τὸ θέμα ὅμως σήμερα δὲν εἶναι τὸ βαθὺ νόημα τῶν Δελφῶν, γιὰ τὸ ὁποῖο πολλὲς σελίδες ἀπασχόλησα τοῦ «Δαυλοῦ», ἀλλὰ κάτι, τὸ ὁποῖο κατὰ τὴν γνώμη μου ἔχει τεράστια σημασία γιὰ τὸ μέγεθος αὐτοῦ τοῦ χαμένου στὰ βάθη τῶν χιλιετιῶν πολιτισμοῦ, τὰ ἀπομεινάρια τοῦ ὁποίου ἀπαιτοῦν ἐξηγήσεις, ποὺ φαίνεται ὅτι, ὡς εὐρισκόμενοι γενικῶς σὲ πνευματικὴ ἀφασία, ἀδυνατοῦμε νὰ δώσουμε. Ἡ, κάτι τὸ πολὺ χειρότερο, οἱ ἀρμόδιοι «πνευματικοὶ μας ταγοὶ» ὑποβαθμίζουν σὲ σημεῖο μηδενικῆς σημασίας τὰ ἀπομεινάρια αὐτά. Πρόκειται περὶ τμημάτων τειχῶν πιθανῶς «ἀναλημματικῶν», διὰ τῶν ὁποίων συγκρατοῦντο τὰ χῶματα ἀπὸ κατολισθήσεις. Ὁ ἐπισκέπτης ἴσως τὰ ἀντιληφθῇ (ἐὰν βεβαίως ὑπῆρχαν ἄνθρωποι, γιὰ νὰ τοῦ τὰ ὑποδείξουν) σὲ πολλὰ σημεῖα τοῦ Δελφικοῦ χώρου.

Τὸ ἰδιαίτερο τῶν τειχῶν αὐτῶν εἶναι ὅτι δὲν ἔχουν οὔτε μία ὀρθογώνια πέτρα καὶ ἀκόμη ὅτι στὴν δόμησί τους ἐναλλάσσονται σχήματα μὲ καμπύλες, ὀξεῖες ἢ ἀμβλεῖς γωνίες, ποὺ καμμία περιγραφικὴ ἱκανότης δὲν τὶς ἀποδίδει (βλ. εἰκόνες). Ἡ ἐφαρμογὴ δὲ τῶν λίθων μεταξὺ τῶν εἶναι τόσο τέλεια (παρ' ὅλο ποὺ ἔχουν περάσει χιλιετίες μὲ πολλὰ ἀσφαλῶς φυσικὰ καταστρεπτικὰ φαινόμενα), ὥστε μεταξὺ τῶν λίθων νὰ μὴ μπορῇ νὰ εἰσχωρῇ μιὰ λάμα ξυριστικὴ. Τὰ ἐρωτήματα ποὺ μοῦ γεννήθηκαν, στίς προσπάθειές μου νὰ τὰ συζητήσω μὲ φίλους τεχνικούς, δὲν ἀπαντήθηκαν.

Θὰ ἀναφερθῶ τώρα στὴν ἀρχαιολογικὴ ἔρευνα. Οἱ Δελφοί, ὡς γνωστόν, χάρι στὴ Γαλλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή, ἀπεκαλύφθησαν τὸ 1890. Μέχρι τότε στὸν ὅλο τῶν Δελφῶν ὑπῆρχε μόνο τὸ χωριὸ Καστρί, ποὺ τὰ εἶχε καλύψει ὅλα. Τὸ 1809 (Τουρκοκρατία) ἐπισκέπτεται ὁ Ἀγγλος W. Leake τὴν Ἑλλάδα καὶ περιγράφει τὰ τεῖχη τῆς ἀρχαίας Κυνίας. Τὰ τεῖχη τῆς Κυνίας καὶ τῶν Δελφῶν εἶναι κατασκευασμένα μὲ τὴν ἴδια τεχνικὴ. Τὰ τεῖχη βεβαίως τῶν Δελφῶν, ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, χάρι στοὺς Ρωμαιοβυζαντινοχριστιανοὺς καὶ Τούρκους, εἶναι σκεπασμένα μὲ χῶματα καὶ συγκρατοῦν τὶς κοπριὲς τῶν Καστριτῶν. Αὐτὸ εἶχαν ἐπιβάλλει οἱ ἀφέντες μας.

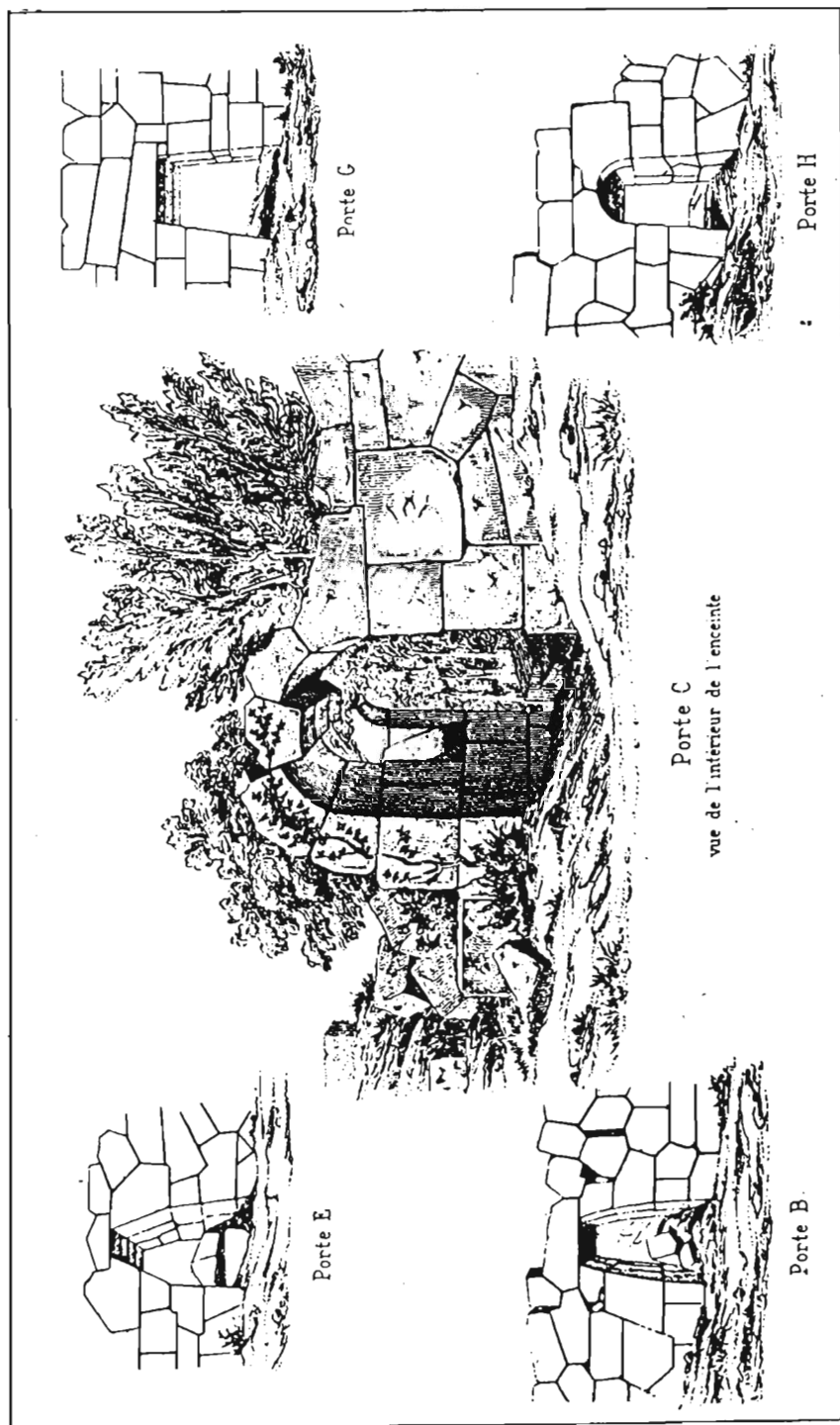

Μέρος του τείχους ανατολικά της ακροπόλεως τῶν Οϊνιάδων.

Ὁ W. Leake δὲν ἔχει σχέσι βεβαίως καμμιὰ (καὶ πῶς νὰ ἔχη;) μὲ τοὺς Δελφούς, ἀλλὰ περιγράφει τὰ ὅμοια μὲ τῶν Δελφῶν τείχη στὴν περιοχὴ ὅπου ἤκμαζε ἡ πόλις Κυνία (Λεσίνι) κατὰ τὴν πανάρχαια ἐποχὴ. Ὑπάρχει μιὰ ἐξοχη μελέτη τοῦ κ. Δ. Μιτάκη μὲ τίτλο «Οἰνιάδες-Κατοχή», στὴν ὁποία καὶ ἄλλοτε ἀναφέρθηκα καὶ στὴν ὁποία ὁ ἐρευνητὴς συγγραφέας ὁμιλῶν γιὰ αὐτὸ τὸ περίφημο τεῖχος λέει: «Τὰ ἀξιολογώτερα μνημεῖα τῶν Οἰνιάδων εἶναι ἀναμφίβολα τὰ τείχη, ποὺ ἔχουν ἔκταση πάνω ἀπὸ ἑπτὰ χιλιόμετρα καὶ ἐντυπωσιάζουν μὲ τοὺς πύργους καὶ τὶς πύλες τους», τελειώνει δὲ μὲ τὸν W. Leake, ποὺ λέγει: «Τὸ τεῖχος δὲν ἔχει οὔτε μιὰ ὀρθογώνια πέτρα. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ πολύγωνα εἶναι ἴσα μὲ κύβους τῶν 2,5-3 ποδιῶν καὶ ἡ ὠραιότητα καὶ ἀκρίβεια τοῦ τείχους εἶναι θαυμαστές».

Εἶναι προφανὲς ὅτι ἄλλη μιὰ πανάρχαια πόλις τῆς Ἀκαρνανίας κοντὰ στὴ σημερινὴ κωμόπολη Κατοχή, οἱ «Οἰνιάδες», ἡ πόλις ποὺ πιθανῶς ἔλαβε τὸ ὄνομά της ἀπ' τὸν βασιλέα τῆς Καλυδῶνας Οἰνέα (ὁ πληθυντικός «Οἰνιάδες» ἴσως ὀφείλεται στὸ ὅτι ἐντὸς τοῦ τεράστιου δέλτα ποὺ ἐσχηματίζετο στὶς ἐκβολὲς τοῦ Ἀχελώου καὶ τῶν λιμνῶν ποὺ προκαλοῦσε ἡ ὑπερχείλισις, ἡ πόλις θὰ ἦτο τὸ σύμπλεγμα τῶν Ἐχινάδων) ἐθαυμάζετο ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα γιὰ τὰ τείχη της. Στὶς φωτογραφίες καὶ τὰ σχέδια, ποὺ λαμβάνονται ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ κ. Δ. Μιτάκη, ἐπαληθεύονται οἱ σχέσεις τῆς τοιχοδομῆς Δελφῶν καὶ Οἰνιάδων.

Κυττάζοντας προσεκτικὰ τὶς φωτογραφίες καὶ τὸ σχέδιο τῶν πυλῶν τῶν Οἰνιάδων ποὺ φιλοτέχνησε ὁ Heuzey ὁ ἀναγνώστης θὰ διερωτηθῇ: Γιατί δὲν τὸν πληροφοροῦν γιὰ τόσο σπουδαῖα πράγματα τοῦ τόπου μας καὶ τὸν ἀπασχολοῦν μὲ τὰ εὐτελέστατα τῶν Ρωμαιοβυζαντινῶν χρόνων ἢ τῶν χρόνων τοῦ σκότους τῆς

Οἱ πύλεις τοῦ τείχους τῶν Οἰνιάδων σχεδιασμένες ἀπὸ τὸν Heuzey.

Φωτογραφία τοῦ ἀναλημματικοῦ τοίχου τῶν Δελφῶν.

*Ἡ ἀπίστευτης τεχνολογικῆς τελειότητος ἀναλημματικὴ τοιχοδομὴ κο-
ντὰ στὸ ἱερὸ τοῦ Ἀπόλλωνος στοὺς Δελφούς.*

Τουρκοκρατίας; Ἀλλὰ δὲν τελειώνω ἐδῶ. Ἐπισκέφθηκα τὸ «Νεκρομαντεῖον» (;) τῆς Πάργας καὶ ἄκουσα τὰ παραμυθάκια τῶν «εἰδικῶν» περὶ αὐτοῦ... Δὲν πρόκει-
ται ἐδῶ νὰ τὰ σχολιάσω, ἀλλὰ θὰ σταθῶ καὶ πάλι στὸν τρόπο τῆς δομῆσεως τοῦ
«Μαντείου» καὶ γενικῶς ὅλου τοῦ ἐκεῖ τείχους. Ἀπὸ τὶς φωτογραφίες τοῦ καπε-
λωμένου μὲ κάποιο χριστιανικὸ ναῖσکو «Μαντείου» [τὶ συνήθεια κι' αὐτὴ τῶν
παλαιῶν χριστιανῶν νὰ καπελώνουν τοὺς ἱεροὺς τῆς ἀρχαίας σοφίας χώρους!

και ἐὰν μὲν ἐξ ἀγνοίας, ἢ «συνήθεια» ἔχει κάποια ἐξήγηση· ἐὰν ὅμως, ὅταν γίνε-
ται ἡ ἀποκάλυψι, κάποιοι «ἄρχων» τῶν χριστιανῶν τῆς περιοχῆς δὲν διατάσσει
νὰ φύγῃ αὐτὴ ἡ προσβολὴ ἐπάνω ἀπ' τὸν ἀρχαῖο ἱερὸ χῶρο, τότε θὰ πρέπει νὰ
ἐπαναλάβω ἐδῶ αὐτὸ ποὺ ὁ Περικλῆς Γιαννόπουλος φώναζε: «κοντὸς ψαλμὸς
ἀλληλούϊα: πᾶς παπᾶς αἰσθανόμενος ὅτι εἶναι πρῶτον Χριστιανὸς καὶ δεύτερον
"Ἑλλην ΞΟΥΡΑΦΙΣΘΗΤΩ"]», ἀπὸ τὶς φωτογραφίες λοιπὸν τοῦ καπελωμένου
«Νεκρομαντείου» ἀποδεικνύεται καὶ πάλι ὅτι τὰ πανάρχαια αὐτὰ τείχη εἶναι
δείγματα ἀδιάψευστα ἐνὸς ἀνεπανάληπτου τεχνικοῦ πολιτισμοῦ, τὰ ἔργα τοῦ ὁ-
ποίου οὔτε καὶ σήμερα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κατασκευασθοῦν. "Ἄς δοκιμάσουν,
ἐὰν θέλουν, οἱ σημερινοὶ τεχνικοὶ νὰ κατασκευάσουν, ἀκόμη καὶ μὲ τὴν βοήθεια
παντογράφου, τὰ τείχη αὐτὰ μὲ τὴν ἐφαρμογὴ ποὺ παρουσιάζουν στὴν τοιχοδο-
μὴ καὶ τὴν πλήρη ἀσυμμετρία τῶν λίθων σὲ μεγέθη καὶ σχήματα καὶ τότε ἂς συ-
μπεράνουν ἂν ἡ ἐκτίμησή μου αὐτὴ εἶναι ἀκριβής. Ἐγὼ θέτω ἀπλῶς ἓνα ἀκόμη
ἐρέθισμα.

ΣΤΡΑΤΗΣ ΓΙΑΝΝΙΚΟΣ

Ἐπανελλήνιση

Λόγος:

Θώπευα τίς νύχτες μου
μὲ χαμόγελα.
Διάβαζα τοὺς προγόνους
ποὺ μ' ὄριζαν.
"Υστερα, ὅπως αὐτοὶ διέταζαν,
ἐπαιρνα τ' ἀστέρια
δυὸ-δυὸ σὰν ζάρια,
σημαῖες φτιάχνοντας.
Μὲ πρόσταζαν στὸ μῖσος.
Μ' ἔπλασαν δοῦλο
χωρὶς ἀντίσταση,
χωρὶς δισταγμό.

Ἀντίλογος:

Ἰαχές—ἰαχές. Ὁ Ἰακχος.
Εὐοῖ—εὐάν. Τὰ τείχη πέφτουν.
Οἱ φόρμιγγες
γυρνᾷ πίσω
τίς νύχτες μου.
Ἰτε παῖδες! Ἰῶτα Ἑλληνα.
Οἱ μαγικὲς λέξεις.
Ἡ ἀνάπαυση
τοῦ σύμπαντος.
Στὴ ψυχὴ τοῦ Ἑλληνα.
Στὴ γλῶσσα τοῦ Ἑλληνα.
Στὴ φωνὴ τοῦ Ἀνθρώπου.

ΜΕΤΕΩΡΙΣΜΟΙ

Ἡ ἀπόλεμη Ἰσχὺς καὶ ἡ πιθανὴ αὐτοκτονία της

Γιατὶ αὐτοκτονεῖ κανεὶς;

Δὲν θὰ ἀσχοληθῶ ἐδῶ μὲ τὶς διάφορες θεωρίες τῆς ἐπίσημης ψυχιατρικῆς, γιατί αὐτές, κολυμπώντας μέσα στὸ πέλαγος τῶν ἀτομικῶν περιστατικῶν, βυθίζονται ἐν τέλει καὶ πνίγονται στὸν πάτο του. Θέλω νὰ πῶ, ὅτι ἡ «στατιστικὴ μέθοδος», ποὺ κατέστη σήμερα τὸ μοναδικὸ γνωστικὸ ὄργανο τῆς Ἰατρικῆς, δὲν μπορεῖ νὰ συλλάβῃ σφαιρικὰ τὰ ἐρευνώμενα ζητήματα, τὰ περιγράφει ἐξωτερικῶς καὶ ἐπομένως ἀγνοεῖ τὸ «ποιητικὸν αἰτίον» τους — ἡ ἀνεύρεση τοῦ ὁποῖου ἀποτελεῖ, ὡς γνωστόν, τὸ α καὶ τὸ ω πάσης Ἐπιστήμης.

Παρακάμπτοντας λοιπὸν τὴν στατιστικὴ παραεπιστήμη θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι αὐτοκτονεῖ κανεὶς, ὅταν, πραγματικὰ ἢ φανταστικά, θεωρῇ ὅτι ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ἀντιλαμβάνεται τὴ ζωὴ καὶ τὸν κόσμον δὲν ἔχει σχέση μὲ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ καὶ τὸν ἴδιον τὸν Κόσμον. Τὸ χάσμα μεταξὺ τρόπου σκέπτεσθαι καὶ πραγματικότητος, ὅταν γίνῃ ἀγεφύρωτο, καταβαρυνθῶναι τὴν ψυχονοητικὴ ὀντότητα τοῦ ἀνθρώπου στὸ ἀπόλυτο κενὸ καὶ καταργεῖ τὸν λόγο υπάρξεώς της, μὲ συνέπεια νὰ ἐξουδετερώωνται τὰ ἔνστικτα αὐτοσυντηρητικῆς καὶ νὰ αὐτοκαταργητῇ ἡ ἴδια ἡ ὑπαρξή. Ἡ αὐτοκατάργηση αὕτη δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸν ἐκούσιον θάνατον.

Ἡ διαδικασία αὕτη τῆς ἀτομικῆς αὐτοθανατώσεως εἶναι κοινὴ καὶ στὰ ὁμαδικὰ φαινόμενα, δηλ. τὰ ἰ-

στορικά, τὰ πολιτικά καὶ τὰ κοινωνικά. Κάθε ἀνθρώπινη ὁμάδα (οἰκογένεια, ὄργάνωση, κράτος, Διεθνὴς Ἐξουσία) ζῇ καὶ λειτουργεῖ, ὅταν καὶ ἐφ' ὅσον τὰ μέλη της ἔχουν συνειδήση κάποιου ἀποχρῶντος λόγου υπάρξεως. Ὁ λόγος αὐτὸς μπορεῖ νὰ εἶναι ὑλικὸς καὶ ποσοτικὸς τυπικὰ (οἰκονομικός). ἀλλὰ στὸ βάθος τοῦ ἀπορρέει ἀπὸ ψυχοπνευματικὰ αἰτία (ἔνστικτα, αἰσθήματα, ἰδέες, δέον, ἱστορικὴ συνείδηση, «φιλοσοφία» τῆς ζωῆς, θεωρητικὲς ἀντιλήψεις). Ἡ δίψα τοῦ πλοῦτου, τῆς δυνάμεως, τῆς ἐπιβολῆς εἶναι δευτερογενεῖς ὁρμές, ποὺ πηγάζουν ἀπὸ τὸ πρωτογενὲς αὐτοσυναίσθημα καὶ τὴν μοναδικότητα τοῦ ἀνθρώπου. Γι' αὐτὸ καὶ ὅλες οἱ θεωρίες ποὺ ἀντιμετώπισαν τὴν ὁμαδικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ καθαρῶς ὑλιστικὴ σκοπιὰ (ἀστισμός, καπιταλισμός, μαρξισμός) ἀποδείχθηκαν ἀνεπαρκεῖς γιὰ τὴν προσέγγιση τῆς πραγματικότητος — καὶ ἐν τέλει θνησιγενεῖς.

Ἡ σημερινὴ Διεθνὴς Ἐξουσία, τυπικὴ περίπτωσις ἐξ-ουσιαστικῆς (μὴ οὐσιαστικῆς) ἀντιλήψεως τῆς πραγματικότητος, στήριξε ἀποκλειστικά τὴν ὑπαρξή της σὲ μιὰ θεώρηση τῆς ὁμαδικῆς ἀνθρώπινης ζωῆς ποὺ ἐλάμβανε ὑπ' ὄψιν τῆς μίας μόνο παράμετρος της: τὴν ΔΥΝΑΜΗ. Ἡ δύναμις ἀφ' ἑαυτῆς εἶναι ἔννοια ἀπολύτως ἀπροσδιόριστη: Μιὰ δύναμις καθ' ἑαυτὴν ἀπὸ ἄποψη ποιότητος δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι οὔτε ἐπαρκὴς οὔτε ἀνεπαρκὴς, οὔτε θετικὴ οὔτε ἀρνητικὴ, οὔτε ὥλο-

κληρωμένη οὔτε ἀνολοκλήρωτη. Ποτὲ κανεῖς, εἴτε ἄτομο εἴτε ὁμάδα, δὲν μπορεῖ νὰ πῇ ὅτι ἡ (οἰκονομική, πολιτική, ὀργανωτική, κοινωνική, τεχνολογική) δύναμή του ὠλοκληρώθηκε, καὶ δὲν χρειάζεται ἄλλη. Οἱ κυνηγοὶ τῆς δυνάμεως θυμίζουν τοὺς «κυνηγοὺς φαντασμάτων», ποὺ αἰωνίως νομίζουν ὅτι τὰ πιάνουν καὶ ποτὲ δὲν τὰ κρατοῦν στὰ χέρια τους. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ δύναμη σὰν ἀποχρῶν λόγος τῆς ὑπάρξεως τῆς Διεθνoῦς Ἑξουσίας εἶναι ἀνυπόστατος, εἶναι τὸ φάντασμα, ποὺ μόνον ὅσο διαρκεῖ ἡ ψευδαῖσθησις τῆς Ἑξουσίας ὅτι τὸ κυνηγᾷ, τὴν κρατᾷ στὴν ζωὴ καὶ στὴν δράση.

Σήμερα εἶναι ἡ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορία, ποὺ ὁ χιμαιρικός αὐτὸς κυνηγὸς τῆς δυνάμεως διαπιστώνει ὅτι δὲν μπορεῖ πιά οὔτε καν νὰ κυνηγᾷ τὸ φάντασμά του. Ἡ κοσμοϊστορικὴ αὐτὴ ἐξέλιξις σημειοδοτήθηκε στὶς 6 Αὐγούστου τοῦ 1945, τὴν αὐγὴ ἐκείνη κατὰ τὴν ὁποία τὸ «Ἑνολα Γκαϊν» ἐξαπέλυσε τὴν πρώτη ἀτομικὴ βόμβα στὴν Ἰαπωνία. Ἀπὸ τὰ πολυαίμακτα αὐτὰ «ἐγκαίνια» τῆς πυρηνικῆς ἐποχῆς ἡ Διεθνῆς Ἑξουσία ἀντελήφθη, ὅτι ἡ συνέχιση τῆς αὐταπάτης γίνεται τόσο ἐπικίνδυνη ὥστε καταντᾷ θανάσιμη καὶ γιὰ τὴν ἴδια. Ἐπομένως ὁ Πόλεμος, ἡ ἀπολύτως ἀπαραίτητη, ἡ μοναδικὴ αὐτή, ἡ τελικὴ καὶ τελευταία συνταγὴ σὲ κάθε ἐπιχείρησις ἐπιδιώξεως καὶ κατοχυρώσεως τῆς δυνάμεως, καταργεῖται ὀριστικά.

Τὶ μένει γιὰ τὸν κυνηγὸ φαντασμάτων, ὅταν ὄχι μόνον δὲν μπορῇ νὰ πιάσῃ τὸ ἀνύπαρκτο θήραμά του, ἀλλὰ δὲν μπορῇ οὔτε νὰ νομίζῃ ὅτι συνεχίζει νὰ τὸ κυνηγᾷ; Μποροῦμε νὰ φαντασθοῦμε τὸ τραγικὸ του ἀ-

διέξοδο: Δὲν τοῦ μένει τίποτ' ἄλλο, παρὰ νὰ μὴν εἶναι κυνηγός... Δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀπολύτως ἄλλη δυνατότητα.

Θὰ μπορούσε κανεῖς μελετώντας τὰ «πρωτοφανῆ» καὶ «ἀνεξήγητα» γιὰ τοὺς ἀδαεῖς συμβαίνοντα στὶς μέρες μας (αὐτοκτονία τῶν κομμουνιστικῶν καθεστώτων, αὐτοκτονία τῶν «δημοκρατικῶν συστημάτων» οἰκονομικῆς, πυρηνικῆς, ὀργανωτικῆς, ἰδεολογικῆς δυνάμεως, αὐτοκατάργησις τῶν γνωστῶν μηχανισμῶν «περιφερειακοῦ ἐλέγχου» τῶν τοπικῶν ἀνταρσιῶν κατὰ τῆς Διεθνoῦς Ἑξουσίας κ.λπ.) νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἡ Ἴσχυς πῆρε τὴν ἀπόφασις νὰ αὐτοχειριασθῇ. Τοῦτο «ψυχιατρικῶς» φαίνεται βέβαιον, ἀφοῦ, ὅπως ἐπισημάνσαμε στὴν ἀρχὴ τοῦ παρόντος σημειώματος, ἡ αὐτοκτονία εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς διανοίξεως ἐνός ἀγεφύρωτου χάσματος μεταξὺ τοῦ τρόπου σκέπτεσθαι (τοῦ ἐξουσιαστικοῦ τρόπου σκέπτεσθαι ἐπὶ τοῦ προκειμένου) καὶ τῆς πραγματικότητος. Ἀλλὰ ἔχει συνειδητοποιηθῇ σ' ὅλην τὴν ἔκτασις ἡ πρωτόφαντος αὐτὴ στὴν ἱστορία κατάστασις ἀπὸ τοὺς ἐξουσιαστές; Ἡ οἱ προαναφερθεῖσες ἀποφάσεις καὶ ἐνέργειες, τὰ σημερινὰ δηλαδὴ «τολμήματα» τῆς Ἴσχυος, ἀποτελοῦν ἀπλῶς ἐλιγμούς ἀνάγκης μὲ σκοπὸ τὸ κέρδος χρόνου, καθὼς τὸ ἔδαφος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔως τώρα πατοῦσε, τὸ ἔδαφος τῆς βίαιης ἐπιβολῆς τῆς δυνάμεως, ἔφυγε κάτω ἀπὸ τὰ πόδια της; Ἀγνωστον. Ἀλλὰ οὕτως ἢ ἄλλως τὸ χάσμα μεταξὺ τῶν ἐξουσιαστικῶν ἐγκεφάλων καὶ τοῦ ἱστορικοῦ γίγνεσθαι εἶναι πρόβλημα τῶν ἐγκεφάλων αὐτῶν καὶ ὄχι τῆς ἱδίας τῆς ἀνθρωπότητος...

Μετέωρος

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΜΑΡΜΑΤΣΟΥΡΗΣ

Εὐρώπη καὶ Τουρκία

Ἡ Εὐρώπη ἔχει πάρει πιά τὸ δρόμο τῆς ἐνοποιήσεώς της. Ἐθνη μὲ ἀντικρουόμενα μέχρι χθὲς συμφέροντα, μὲ ἀνταγωνισμούς, μὲ συγκρούσεις καὶ διαφορὰς αἰώνων, μὲ διαφορετικὰ πολιτιστικὰ χαρακτηριστικὰ ἀλλὰ μὲ κοινὴ τὴν ρίζα τοῦ πολιτισμοῦ τοὺς προχωροῦν στὴν ἔνωση τῆς ἀποκαλουμένης γηραιᾶς ἡ-πεύρου. Ἡ ἔνωση βέβαια αὕτη θὰ παραμένει ἀτελὴς μέχρι τῆς πραγματικῆς ὁ-λοκληρώσεώς της διὰ τῆς ἐντάξεως σ' αὐτὴν καὶ τοῦ ὑπολοίπου τῆς μέχρι τὰ Οὐ-ράλια Εὐρώπης, κατὰ τὸ ὄραμα ἐνὸς μεγάλου Εὐρωπαίου (Ντὲ Γκὼλ).

Μπροστὰ στὴν ἐπιβίωση ἰδεολογίες, κοινωνικὰ συστήματα, ἔθνη καὶ ἀνταγω-νισμοὶ καὶ συμφέροντα ὀφείλουν νὰ τεθοῦν στὴν ἄκρῃ καὶ μὲ τὴν ἀπόδο τοῦ χρόνου νὰ πᾶσουν νὰ ὑφίστανται, παραμένοντας ὡς ἱστορικὲς ἀναμνήσεις ποὺ συντηροῦν στοὺς λαοὺς τὴν ἐθνικὴν τοὺς ἰδιομορφίαν καὶ διατηροῦν τὴν πολιτι-στικὴν τοὺς κληρονομίαν. Εἶναι βέβαια εὐνόητο, πὼς ἡ κοινὴ Εὐρωπαϊκὴ μας πα-τρίδα μπορεῖ νὰ ὑπάρξει μόνο μὲ ἐλευθερίαν, δημοκρατίαν καὶ ἰσοπολιτείαν τῶν λαῶν της. Μόνο τότε ὁ πλουραλισμὸς καὶ ἡ πολυμορφία τῆς κοινωνίας της δὲν θὰ ἀποτελοῦν κίνδυνο διασπάσεως καὶ ταραχῶν. Ἀλλὰ εἶναι καὶ ἀναντίρρητο, ὅ-τι ἡ συμβίωση μὲ ἰσοπολιτείαν, πλουραλισμόν, δημοκρατίαν καὶ ἐλευθερίαν ἀπαιτεῖ λαοὺς, ποὺ ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ πνευματικὴ τοὺς στάθμη δὲν ἐπιτρέπουν οὔτε σὲ φανατικὰ ἱερατεῖα τῇ δημιουργίᾳ καὶ ἐξαπόλυση στιφῶν κατὰ «ἀπίστων» οὔτε σὲ «σωτῆρες» καὶ «μεγάλους Ἀδελφοὺς» τῇ σπορᾷ μίσους καὶ ἐκδικήσεως κατὰ τῶν «ἐχθρῶν τοῦ λαοῦ» ἢ τῆς «πίστεως».

Πρέπει νὰ τὸ ποῦμε ἐξ ἀρχῆς: Ἡ ἔνταξη στὴν Κοινότητα λαοῦ πενήντα ἑκα-τομμυρίων (ποὺ ἡ ὑψηλὴ του γεννητικότητα γρήγορα θὰ τὰ κάνει ἑβδομήντα καὶ ἑκατό), διαφέροντος ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς Εὐρώπης σὲ πολιτισμόν, πνευμα-τικὴν στάθμην καὶ θρησκείαν, λαοῦ σὲ μεγάλο ποσοστὸ ἀναλφάβητου, ἀποτελεῖ κίνδυνο γιὰ τὴν ἐνωμένην Εὐρώπην. Κίνδυνο, ποὺ οἱ συνέπειές του δὲν ἀντισταθμί-ζονται οὔτε μὲ τὴν διεύρυνση τῆς ἀγορᾶς της οὔτε μὲ τὴν αὐξηση τῶν ἐργατικῶν χειρῶν της οὔτε μὲ τὴν ἐξασφάλιση πρώτων ὑλῶν οὔτε μὲ τὴν αὐξηση τῶν στρα-τιωτικῶν της δυνάμεων ἀλλὰ οὔτε μὲ τὰ οἰκονομικὰ ὀφέλη τῶν μεγάλων της ἐ-ταιρίων, ποὺ στὴν προσπάθειά τους γιὰ μεγαλύτερες ἀγορὰς καὶ περισσότερα κέρδη θὰ συνηγοροῦσαν στὴν ἔνταξη.

Ἄν ἀναλογισθοῦμε ὅτι σὲ μιὰ Εὐρώπην μὲ σύνορα — καὶ ἄρα μὲ ἐλέγχους σ' αὐτὰ — δημιουργοῦνται τόσα προβλήματα καὶ τόσα θύματα ἀπὸ μικρὰς ὁμάδες (νεαρῶν κυρίως) ἀναρχικῶν τρομοκρατῶν, μποροῦμε νὰ ἀντιληφθοῦμε τί θὰ μποροῦσε νὰ συμβεῖ σὲ μιὰ Εὐρώπην χωρὶς σύνορα, ἂν ἓνας «πνευματικὸς θρη-σκευτικὸς ἡγέτης» — συνηθίζεται τὸ εἶδος στοὺς Μουσουλμάνους — φανάτιζε καὶ ξεσήκωνε ἓνα μικρὸ ἰσλαμιστικὸ ποσοστὸ ἀπὸ τὰ πενήντα ἑκατομμύρια λα-οῦ ἀνομοιογενεοὺς πρὸς τοὺς ἄλλους Εὐρωπαίους. Ὁ ἀναλφάβητισμὸς, τὸ χαμη-λὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο καὶ ἡ πνευματικὴ στάθμη τοῦ ὅχι μόνο θὰ εὐνοοῦσαν τὴν διά-δοση τοῦ φανατισμοῦ, ἀλλὰ θὰ εἶχαν δημιουργήσει καὶ «γκέττο» σὲ διάφορες πό-

λεις της Ευρώπης, πού θα αποτελούσαν αποικίες/φυτώριά του. "Αν ένα ελάχιστο ποσοστό φανατικών μεταβαλλόταν σε τρομοκράτες, και μόνο τα αντιτρομοκρατικά μέτρα πού θα επιβαλλόταν να ληφθούν θα κάνανε τη ζωή στην Ευρώπη εφιαλτική. Και αν τα παραπάνω φαίνονται υπερβολικά, ως θυμηθούμε τον 'Αγιατολλάχ και τους Μουλλᾶδες του.

Είναι γνωστό ότι και την ήγεςία της Τουρκίας άπασχολεί ό κίνδυνος άναβίωσης του ισλαμικού φανατισμού, τον όποιο προσπαθεί και έλπίζει να άποφύγει με την ένταξη της χώρας στην Ε.Ο.Κ.. Τό έρώτημα όμως είναι: θα άποφύγει ή Τουρκία τον κίνδυνο ή θα τον μεταφέρει στην Ευρώπη; Την Ευρώπη, όπου ισλαμικοί φανατισμοί, τσαντόρ, καταδίκες τύπου Ρουσντί και «θρησκευτικοπολιτικοί ήγέτες» δέν έχουν καμιά θέση μέσα στα σύνορά της.

Παράλληλα όμως με όσα πιο άνω άναφέρονται θα πρέπει να ξεετάσουμε και τό ζήτημα τί προσέφερε ό λαός, τό έθνος, πού θα συμμετείχε ως ισότιμο, με τους άλλους λαούς, έθνος, στην 'Ενωμένη Ευρώπη και τί μπορεί να προσφέρει σ' αυτήν και στόν πολιτισμό της. Μέσα στο πρώτο τέταρτο του αιώνα μας έχουμε τη φρικτή γενοκτονία ενός όλόκληρου λαού, των 'Αρμενίων, την όποία άκόμα και σήμερα άρνούνται να καταδικάσουν οί Τούρκοι. Έχουμε τίς γενοκτονίες 'Ελλήνων του Πόντου και της 'Ιωνίας. Στίς μέρες μας έχουμε γενοκτονίες εις βάρος όμοθρήσκων των Τούρκων, των Κούρδων. Είναι παγκόσμια γνωστό τό δράμα των Κυπρίων 'Ελλήνων, πού εξακολουθεί να άπασχολεί τον ταλαίπωρο, αδύναμο και άποτυχημένο Ο.Η.Ε.: Διακόσιες χιλιάδες πρόσφυγες και μεγάλος αριθμός άγνωσμένων και κατακρεουργημένων παντός φύλου και πάσης ήλικίας.

'Αλλά ούτε και ή άρπακτικότητα, έμφυτη στους Τούρκους, άποτελεί προσφορά στόν πολιτισμό της Ευρώπης. Και αν ή σημερινή Τουρκική ήγεςία φοβάται την άναβίωση του Ισλαμισμού και θέλει να την άποφύγει με την ένταξη της χώρας της στην Ευρώπη, δέν ξέρουμε ή αύριανή Τουρκική ήγεςία, μέσα στην Ευρώπη, πώς θα έκμεταλλευόταν τον ισλαμισμό για μελλοντικές άρπαγές.

'Η 'Ενωμένη Ευρώπη δέν έχει τό δικαίωμα, δέν έχει περιθώρια, να διαπράξει τά λάθη πού διέπραξαν τά έθνη πού την άποτελούν, πριν ένωθούν. Λάθη, πού της στέρησαν τον πρωτεύοντα ρόλο της στόν πλανήτη — θέση πού της άξίζει λόγω της προσφοράς της στο σύγχρονο πολιτισμό, και θέση πού της άξίζει να ξαναπάρει. "Ας υπενθυμίσουμε τρία άπ' αυτά:

Διέπραξαν τό λάθος να καταστρέψουν με τίς Σταυροφορίες τους τον κυματοθραύστη, πού συγκρατούσε και έκτόνωνε τίς 'Ασιατικές όρδές, άποτρέποντας τον κατακλυσμό άπ' αυτές, της Ευρώπης. Δέν αντίληφθηκαν πώς οί "Αραβες πού νικήθηκαν στο Πουατιέ τό 732 (και έτσι άπετράπη ό εξισλαμισμός της Ευρώπης) είχαν ύποσσει έκτόνωση της άρχικής όρμής τους, μαχόμενοι επί δύο αιώνες στην 'Ανατολή.

Διέπραξαν τό λάθος να παρακολουθούν άπραγα, και ίσως με χαιρεκακία, τον Μωάμεθ τον Κατακτητή να ρίχνει τη «χαριστική βολή» στο βαριά τραυματισμένο άπό τίς Σταυροφορίες Βυζάντιο. Πράγμα, πού πληρώθηκε με άπεγνωσμένους άγώνες στα τείχη της Βιέννης, για να γλυτώσει άπό τους (έκτονωμένους κι αυτούς στα τείχη της Κωνσταντινούπολης) 'Οθωμανούς.

Διέπραξαν τό λάθος, ένεργώντας αυτοκαταστροφικά, μετά τον πρώτο «Παγκόσμιο», να έμποδίσουν με κάθε τρόπο και με θυσία έκατομμυρίων 'Ελλήνων της

Μικρασίας τὴν ἀπώθηση τοῦ Ἰσλάμ ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς Εὐρώπης καὶ πέραν ἀπὸ αὐτά.

Θὰ εἶναι τεράστιο τὸ λάθος νὰ βάλει τώρα ἡ Ἐνωμένη Εὐρώπη τὸ Ἰσλάμ μέσα στὰ σύνορά της. Στὴν Ἐνωμένη Εὐρώπη ἔχουν θέση μόνο λαοὶ μὲ Εὐρωπαϊκὴ συνείδηση καὶ πολιτισμό. Καὶ ὑπάρχουν ἄρκετοὶ Εὐρωπαϊκοὶ λαοὶ μέχρι τὰ Οὐράλια. Οἱ τριγμοὶ στὰ θεμέλια τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως, ποὺ ἔχουν ἀρχίσει μὲ τὴν «περεστρόικα» καὶ θὰ ἐντείνονται ὅσο ἡ «περεστρόικα» ἀπλώνει, ἂν δὲν ξαναφέρουν στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση τὴ νάρκη καὶ τὸ τέλμα μιᾶς νέας Σταλινικῆς τυραννίας, ἔχουν γιὰ μόνη διέξοδο τὴ φιλελευθεροποίηση καὶ τὴν ἔνταξη ὅλων τῶν Εὐρωπαϊκῶν λαῶν της, ἰσότητα, στὴ μεγάλη Εὐρωπαϊκὴ μας πατρίδα.

ΘΕΟΠΗ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
Θρησκευεῖς

Ἕνας δεσμοφύλακας
θρησκευεῖν
ὑπέβαλε παραίτηση.

Δὲν ἄντεχε
νὰ ἐπισκέπτεται κάθε μέρα
τὰ σφαγεῖα τῆς πόλης του.

Ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ
τώρα εἶναι
νοστιμιὰ κνόρ.

Κάποιος θεὸς προσπαθεῖ
νὰ συμφιλιώσει τοὺς ἀνθρώπους.
Ἡ ἐλπίδα της κήρυξε ἀπεργία πείνας.

Ὁ Διόνυσος ἐμπνευσμένος
ἀπὸ τὸ κρασί τοῦ αἵματος
οὐρλιάζει.

Σταυρώθηκαν
τὰ ἀποτυπώματα τῶν θεῶν
στὴ Χιροσίμα, στὴν Κύπρο, στὸ Ἰράν...

«Κοινότης» καὶ «Κοινωνία»

Ἡ διάκρισις τῆς ἐννοίας «κοινότης» ἔχει, κατὰ τὴν Ἀριστοτελικὴν θεώρησιν, ὡς ἑξῆς: «Ἔοικε δὲ καὶ τὰς πόλεις συνέχειν ἢ φιλία καὶ οἱ νομοθεταὶ μᾶλλον περὶ αὐτὴν σπουδάζειν ἢ τὴν δικαιοσύνην· ἢ γὰρ ὁμόνοια ὁμοίον τι τῇ φιλίᾳ ἔοικεν εἶναι, ταύτης δὲ μάλιστα ἐφίενται καὶ τὴν στάσιν ἔχθραν οὖσαν μάλιστα ἐξελαύνουσι· καὶ φίλων μὲν ὄντων οὐδὲν δεῖ δικαιοσύνης, δίκαιοι δ' ὄντες προσδέονται φιλίας καὶ τῶν δικαίων τὸ μάλιστα φιλικὸν εἶναι δοκεῖ. Οὐ μόνον δ' ἀναγκαῖόν ἐστιν ἀλλὰ καὶ καλόν· τοὺς γὰρ φιλοφίλους ἐπαινοῦμεν ἢ τε πολυφιλία δοκεῖ τῶν καλῶν ἐν τι εἶναι· καὶ ἔνιοι τοὺς αὐτοὺς οἶονται ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι καὶ φίλους¹».

Στὸ κείμενο αὐτὸ παρατηρεῖ κανεῖς ὅτι τὰ μέλη τῆς «πόλεως» συνδέονται διὰ φιλίας καὶ οἱ νομοθέται τὴν ἐπιζητοῦν περισσότερο καὶ ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην· ἔπειτα τὰ μέλη τὰ ἐνούμενα διὰ φιλικῶν δεσμῶν δὲν χρησιμοποιοῦν τὴν δικαιοσύνην, διότι ἡ δικαιοσύνη ἔχει ὡς βάσιν πάντα τὴν φιλίαν· πράγματι ἡ ἐννοια τῆς φιλίας ἐκτὸς τοῦ ὅτι τυγχάνει ἀναγκαῖα καὶ ἀπαραίτητος εἶναι συγχρόνως καὶ ἐντιμος πρᾶξις· ἔπειτα οἱ ἀγαθοὶ ἄνθρωποι εἶναι στὴν πραγματικότητα καὶ καλοὶ φίλοι. Ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ «πόλις» ἐδράζεται λοιπὸν πάνω στὴν ἐννοια τῆς φιλίας, ὥστε τὰ μέλη τῆς νὰ ἀποτελοῦν ἰσχυρὸν κρίκον συνοχῆς· μὲ λίγα λόγια ἡ «πόλις» τῶν ἀρχαίων ἀποτελεῖ κάτοπτρον τῆς «κοινότητος».

Τώρα, ἡ ἐννοια τῆς «κοινωνίας», ποῦ εἶναι τὸ βασικὸ ἀντικείμενο τῆς κοινωνιολογίας, κατὰ τὸν Αὔγουστον Comte (1798-1857) διαιρεῖται σὲ στατική καὶ δυναμική καὶ στὴ συνέχειά της ἐξετάζει καὶ ἐρευνᾷ τοὺς βασικοὺς ὅρους τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀνθρώπινης «κοινωνίας» καὶ κυρίως ἀναλύει τὸ μεγάλο θέμα τῆς μεταρρυθμίσεως, ποῦ μέσα σ' αὐτὸ ὑπάγονται τὰ ρεύματα τῶν ἀναρχικῶν, τῶν κοινωνιοκρατικῶν, τῶν ὁπαδῶν τῆς κοινοκτημοσύνης (communism) κ.ἄ.

Ἐπομένως κατὰ τὴν δευτέραν ἄποψιν, δηλ. τῆς «κοινωνίας», παρατηροῦμεν ὅτι τὰ μέλη τῆς «κοινωνίας» συνδέονται συμβατικά, ἔχουν δηλ. σὰν βάση διαφόρους ὅρους ἢ τρόπους, οἱ ὅποιοι ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν κινδυνεύουν νὰ ἀνατραποῦν καὶ νὰ ἐπακολουθήσουν ἐπαναστάσεις καὶ ἔχθρες, οἱ ὁποῖες εἶναι ἀπόρροια, ὡς εἶναι φυσικόν, τῆς ἐλλείψεως φιλίας. Γενικὰ μποροῦμε νὰ ποῦμε ἀπερίφραστα, ὅτι οἱ νομοθέται καὶ οἱ πολιτικοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης συνεκράτουν τὴν «κοινότητα» μακρὰν τῶν ἀντεγκλήσεων καὶ τῶν στάσεων διὰ τῆς φιλίας, πρᾶγμα ποῦ δὲν συνέβαινε μὲ τὴν ἐννοια τῆς «κοινωνίας».

1. Ἡθ. Νικομ. 1155α.

* Ὁ κ. Α.Ν.Ζ. εἶναι καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφίας στὸ Πανεπιστήμιο Πατρῶν, πρῶην πρύτανης τοῦ ἰδίου Πανεπιστημίου καὶ ἀντεπιστέλλον μέλλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

ΑΚΡΟΒΟΛΙΣΜΟΙ

Ένα σχόλιο στο άρθρο του κ. Φράνσις Φουκουγιάμα

Με άφορμή τη δημοσιευθέν στο «Βήμα» (24/9/1989) άρθρο του κ. Φράνσις Φουκουγιάμα, καθηγητού και ήγετικού στελέχους της «ομάδας των έγκεφάλων του Στέητ Ντηπάρτμεντ», θα προσθέσω και εγώ μιá άποψη για τá μέλλοντα ν' áκολουθήσουν στηριγμένη στην άρχή της «πρόβλεψης», όπως έρμηνεύει την πανάρχαια αυτή θέσιν της έλληνικής σοφίας («τά τε όντα τά τ' έσόμενα πρό τ' έόντα»: «Θεογονία» στίχ. 38) ο ίερεύς του Μαντείου των Δελφών και φιλόσοφος, ο έκ Χαιρωνείας Πλούταρχος. Λέγει λοιπόν:

«Έπειδή ή φιλοσοφία περιστρέφεται και έχει τελικό σκοπό την áλήθεια, τó δέ φώς της áληθείας είναι ή άποδείξι, ή δέ άρχή της άποδείξεως τó έν συναφεία προσηρητημένο πρós τó συμβάν άποτέλεσμα, εύλόγως ή συνέχουσα και πραγματοποιούσα δύναμις υπό των πλέον μάλιστα σοφών άνεγνωρίσθη ως μέθοδος άποκαλυφθείσα υπό τού 'Απόλλωνος. Και μάντις μὲν όνομάσθηκε ό θεός ('Απόλλων), μαντική δέ ή τέχνη ή πραγματευομένη τá μέλλοντα νά συμβοῦν έκ των παρόντων και παρελθόντων. Διότι κανενός πράγματος ή γένεσι είναι άναίτιος ούτε ή πρόγνωση ένός πράγματος είναι παράλογη και άνεξήγητη...». Και καταλήγει: «Διότι έκείνο τó όποίο λογικώς και τεχνικώς προαπαιτείται είναι ή γνώσι της áκολουθίας (άλληλοεξάρτησεως). Σ' αυτήν την λογική áλληλοεξάρτησι έρχεται άρωγός και βοηθός ή αίσθησι κ.λ.π.» [Περί τού «Ε» τού έν Δελφοίς].

Μέ αυτόν τó μικρό πρόλογο θά άποδείξω τις άπόψεις μου άπό μιá áλλη σκοπιά, πού πιθανώς διαφεύγει ή και άποσιωπάται άπό τούς έκ διορισμού βεβαίως ήγετικούς έγκεφάλους των «πολιτικῶν συστημάτων».

2. Σ' όλα τά γεωγραφικά πλάτη και μήκη της γής οί εύρισκόμενοι στην κορυφή της διοικητικής πυραμίδος συνειδητοποιήσαν, ότι ό πόλεμος μέ πυρηνικά όπλα δέν είναι δυνατόν πλέον νά άποτελή την «λύσι» στα προβλήματα των λαών. Είναι έπομένως άναγκασμένοι νά συνεννοηθοῦν και νά έπιστρέψουν σέ λιγότερο άκαμπτα πολιτικά συστήματα, στην γνωστή «πολυφωνική δημοκρατία», την όποία οί σκληροί «-ισμοί» πρό όλίγου άκόμη κατεδίωκαν ως «έχθρό τού λαού».

Αυτό βεβαίως μπορεί νά δείχνη την άπόστασι άπ' την θεωρία στην πράξι ή των σκληρών «-ισμών» άπό τούς έλαστικούς, áλλά δέν άποτελεί και άποδείξι της ίκανότητας της «πολυφωνικής δημοκρατίας», ότι προσφέρει αυτή τις λύσεις στα προβλήματα της άνθρωπότητας. "Ας ρίξουμε μιá σύντομη ματιά στα κύρια προβλήματα της άνθρωπότητας. "Ας ρίξουμε μιá σύντομη ματιά στα κύρια προβλήματα, χωρίς νά σημαίνει αυτό ότι και τα δευτερεύοντα δέν είναι έπίσης σημαντικά για τούς λαούς.

Σήμερα τά κρατικά σύνορα των λαών μπορεί νά μη παραβιάζονται πλέον (και αυτό βεβαίως μέ έρωτηματικό) όπως áλλοτε στρατιωτικώς, παραβιάζονται όμως καθημερινώς άπό άόρατους και όρατούς έπιδρομείς πολύ χειρότερους των άλλων. "Ας τούς δοῦμε στόν δικό μας κρατικό χώρο:

(α) Έρύπανσι τού φυσικού περιβάλλοντος, πού πηδá τά σύνορα και δηλητηριάζει τούς άγρούς, τά ποτάμια, την βροχή, την θάλασσα, τά ζώα άπό τόν ύπεύθυνο αυτής της έγκληματικής πράξεως άνθρωπο της εξουσίας μέ συνεργό (άδιάφορο πώς) τόν άνθρωπο της έπιστήμης. Δέν είναι, νομίζω, άνάγκη νά άπαριθμήσω πόσα χημικά παρασκευάσματα έπιβαρύνουν τó φυσικό περιβάλλον ή πόσα «Τσερνόμιλ» μās άναμένουν.

(β) Έήχητική και όπτική ρύπανσι, πού εισέρχεται διά των ραδιοηλεκτροπικῶν μέσων έντός και αύτου άκόμη τού οίκογενειακού χώρου και φορτίζει ψυχικά και σωματικά μικρούς και μεγάλους μέ σενάρια και έρεθίσματα για άντιδράσεις, τά όποία προσβάλλουν

και ἀκίνητοποιούν τὴν νόησι διὰ τῆς εἰκόνοσ (ἡ ὀπτική, ἔντεχνη εἰκόνα προβάλλεται σὰν ἀλήθεια).

(γ) Ὁ ἐμπορευματικὸς Τουρισμός, ποὺ ὑπόκειται σὲ κυκλώματα ναρκωτικῶν καὶ πορνείας.

(δ) Τέλος ἡ ἐμφανιζομένη πᾶσι τῶν ἀξιῶν στὴ συνείδησι τῶν λαῶν, ποὺ ὀφείλεται στὴν ἀποκάλυψι τῆς εὐθύνης ποὺ ἔχουν σ' αὐτὴ τὴν πορεία πρὸς τὸ ἀδιέξοδο ἢ πολιτική, ἢ ἐπιστήμη, ἢ τέχνη, ἢ θρησκεία κι' αὐτὴ ἡ φιλοσοφία καὶ στὴν ἀνύψωσι αὐτῆς τῆς κακόγουστης καὶ ἀπάνθρωπης ὑπερδομῆς ποὺ ἀποκαλέσαμε πολιτισμὸ τοῦ 20οῦ αἰῶνος.

3. Οἱ «ἐγκέφαλοι» ἄς μὴν θριαμβολογοῦν: Τὰ προβλήματα τῆς ἀνθρωπότητος, τὰ ἐξουσιαστικά τους συστήματα τὰ γέννησαν! Ἡ μεταξὺ τους κριτικὴ δὲν προκαλεῖ αὐτομάτως καὶ λύσεις, ἐπιδεινώνει ὅμως τὴν σύγχυσι καὶ ἀφήνει ἀθέατο τὸ πραγματικὸ αἶτιο τοῦ ἐξουσιαστῆ ἀνθρώπου. Ἀφήνει ἀθέατη τὴν πραγματικὴ αἰτία τῆς συσπειρώσεως ἀνθρώπων μέσα στὸ κοινωνικὸ σύνολο κι' ἄλλα πολλὰ, ποὺ ἐμεῖς ἀποκαλέσαμε γενικῶς ἐξουσιασμό.

Ἔτσι λοιπὸν σήμερα ἂν, μὴ διαθέτοντας ἄλλα ὄπλα γιὰ νὰ προχωρήσουν στὸ παιχνίδι τοῦ πολέμου, ρίχνουν καὶ πάλι τὸ σωσίβιο τῆς «Δημοκρατίας» στοὺς ἐν ἀφασίᾳ πολιτικῇ εὕρισκομένους λαοὺς, στοὺς δὲ νέους τὴν κουλτούρα τῆς δυτικῆς καταναλωτικῆς κοινωνίας μὲ τὰ γνωστὰ μοντέλλα, σ' ὅλα τὰ κοινωνικὰ ἐπίπεδα (star-system), δὲν τὸ κάνουν γιὰ τὸς πῆρε ὁ πόνος γιὰ τοὺς λαοὺς. Εὕρισκονται ἀπλῶς σὲ ἀδυναμία νὰ βγάλουν τὸ συμπέρασμα αὐτοκαταργήσεως. Ἐδῶ θὰ τονίσω ὅτι ὅλα τὰ «πολιτικά συστήματα» ποὺ σχηματίσθηκαν ὡς μορφές ἐπιβολῆς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας στηριγμένα στὴ «διαλεκτικὴ τῆς τριαδικῆς κινήσεως» (θέση-ἀντίθεση-σύνθεση) ὅχι μόνον δὲν ἔδωσαν λύσεις, ἀλλὰ γέννησαν αἵρέσεις καὶ δι' αὐτῶν ἀπέτρεψαν τὸν κριτικὸ λόγον ἢ τὴν λογικὴ ἀνάλυσι τῶν πολιτικῶν φαινομένων, μὲ συνέπεια νὰ ἀποτύχουν τελείως στίς προβλέψεις των. Ἔτσι κανεῖς, ἰδιαίτερα σήμερα, δὲν μπορεῖ νὰ ἔχη τὸ δικαίωμα νὰ στέκη ὑπεράνω τῆς αὐστηρῆς κριτικῆς.

Καὶ ἡ λογικὴ ἀνάλυσι τῶν συστημάτων αὐτῶν θέτει ἕνα ἐρώτημα Ἀριστοτελικό:

— «Περὶ πολιτείας ἀρίστης τὸν μέλλοντα ποιήσασθαι τὴν προσήκουσαν ζήτησιν ἀνάγκη διορίσασθαι πρῶτον τίς αἰρετώτατος βίος. Ἀδήλου γὰρ ὄντος τούτου καὶ τὴν ἀρίστην ἀναγκαῖον ἄδηλον εἶναι πολιτεῖαν».

Ποιὸς λοιπὸν θὰ καθορίσῃ «τίς αἰρετώτατος βίος», ὥστε νὰ καθορισθῇ καὶ ἡ «ἀρίστη πολιτεία»; Ὅλα τὰ ἄλλα περὶ θριάμβων, περὶ τέλους τῆς ἱστορίας, περὶ ἀμβλύνσεως τοῦ ταξικοῦ ζητήματος, περὶ ἰδεολογικῶν ἀνταγωνισμῶν κ.τ.τ. ἀποτελοῦν τὸ γνωστὸ ἀπ' τὴν πρόσφατη ἱστορία τροπάριο τῶν δογμάτων, ποὺ ὠδήγησαν καὶ ὠδηγοῦν τοὺς λαοὺς στὴν ἀπόγνωσι καὶ στὴν πλήρη κοινωνικὴ ἀποσύνθεσι.

Τὶ ἄραγε πάλι ἀναζητοῦν; Μήπως θέλουν νὰ φθάσουμε στὴν παράδοσι ἄνεν ὄρων τῆς ζωῆς μας σ' αὐτοὺς ποὺ θὰ ἐγγυηθοῦν τὴν νέα «σύνθεσι» ἀπ' τὴν «διαλεκτικὴ τριαδικὴ κίνησι» στηριζόμενοι στὰ αἶτια τῆς ἐκτροπῆς ὡς τὰ στοιχεῖα τῆς νέας «συνθέσεως»; Εἶναι δυνατόν ἀπὸ τὴν ἐκτροπὴ τῆς λογικῆς νὰ γεννηθῇ ἡ ἀρίστη πολιτεία;

Συμπέρασμα: Ἡ φλυαρία τῶν ὑποτιθέμενων ἐγκεφάλων καὶ ἡ διάδοσι τῶν δῆθεν σπουδαίων ἀναλύσεών τους γιὰ τὸ μέλλον τὸ ἀνθρώπινο στὸν μὲν κ. F. Fukuyama ἐξασφαλίζει τὴν θέσι του στὸ Στέητ Ντηπάρτμεντ, ἀλλὰ μπλοκάρει ταυτοχρόνως, διὰ τῆς φλυαρίας καὶ τοῦ «διαλόγου» ποὺ προκαλεῖ, τὴν ἀναζήτησι τῆς ὁδοῦ στὸ «τίς αἰρετώτατος βίος». Καὶ ἄς μὴ ἰσχυρισθῇ κανεῖς ὅτι: εἶναι ἐλεύθερος κάθε ἄνθρωπος νὰ βρῇ μόνος του ὅποια ἀπάντησι. Διότι τὸ θέμα μας ἐδῶ δὲν εἶναι, ἐὰν θὰ βροῦμε ἢ δὲν θὰ βροῦμε τὴν ἀπάντησι, ἀλλ' ἐὰν οἱ ὑποκρυπτόμενοι στὰ πολιτικά συστήματα ἐξουσιασταὶ θὰ ἐπιτρέψουν ποτὲ τὴν ἀληθινὴ διαφώτισι τῶν λαῶν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ποὺ ὁ κ. F. Fukuyama μᾶς λέει τὰ ψευδῆ του συμπεράσματα.

Ἐρινὺς

ΠΩΣ ΘΑΦΤΗΚΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ Ο ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

[*Ἐναδημοσιεύουμε ἀπὸ τὸν «Οἰκονομικὸ Ταχυδρόμο» τῆς 15ης Ἰουνίου 1989 τὸ ἄρθρο τοῦ κ. Γιώργου Λαμπρίδη ποὺ ἀκολουθεῖ. Ὁ τίτλος συνοδεύεται μὲ τὸν ὑπότιτλο: «Ὁ ὑπολογιστὴς καὶ ὁ θαυματοργὸς δίσκος μὲ τὰ 63 ἑκατομ. ἑλληνικοὺς τύπους κεῖται “ἄχρηστος” στὴν “Ἑλληνικὴ Ἀνθρωπιστικὴ Ἑταιρία” ἐδῶ στὴν Ἀθήνα χάρις στὴν ἐγκληματικὴ ἀδιαφορία κράτους καὶ εἰδικῶν ἐπιστημόνων».*]

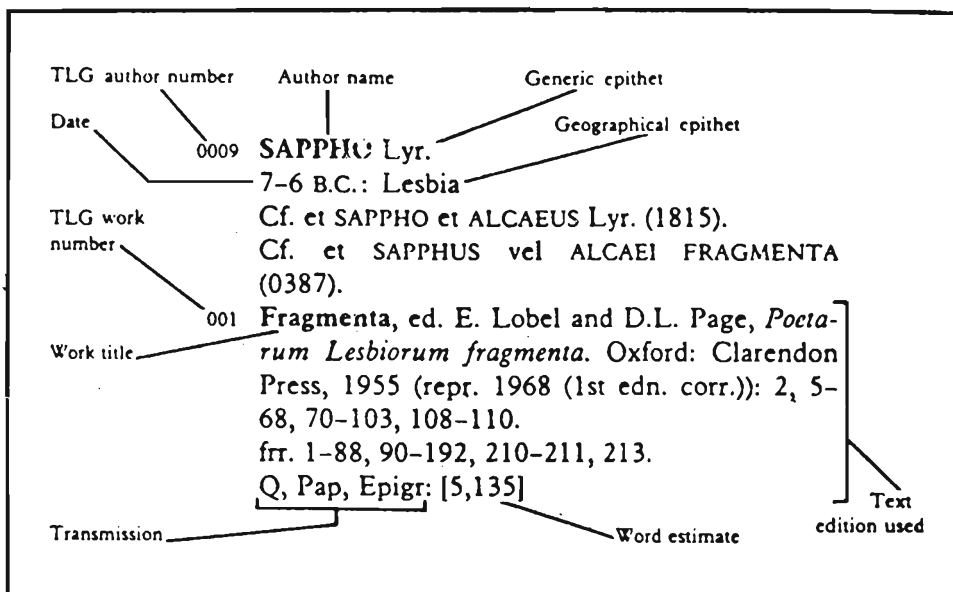
Ἡ κ. Μαρριάννα Μὰκ Ντόναλντ

Στὴν Ἑλλάδα βρίσκεται ἐδῶ καὶ τρία χρόνια — «κρυμμένος» στὰ γραφεῖα τῆς «Ἑλληνικῆς Ἀνθρωπιστικῆς Ἑταιρίας» (Πατριάρχου Ἰωακείμ 58) ὁ θαυματοργὸς ἠλεκτρονικὸς ὑπολογιστὴς μὲ τὸν μικρὸ ἀπὸ τιτάνιο δίσκο του, μόλις 13 ἑκατοστῶν διαμέτρου, ὅπου στὰ «ἔγκατά» του φιλοξενεῖ 62 ἑκατομμύρια ἑλληνικοὺς γλωσσικοὺς τύπους (ρημάτων, οὐσιαστικῶν, ἐπιθέτων κ.λπ.), ποὺ ξεκινοῦν ἀπὸ τὸν Ὅμηρο καὶ τελειώνουν, γιὰ τὴν ὥρα, στὸν Ἰουστινιανὸ (6ος αἰώνας μ.Χ.). Ὁ γλωσσικὸς αὐτὸς ὄγκος περιέχεται σὲ 18.000 κείμενα καὶ σὲ 12.900 συγγραφεῖς καὶ περιλαμβάνει μιὰ χρονικὴ περίοδο 1.350 χρόνων.

Ἐκεῖ, στὰ ὁλόκληιστα γραφεῖα τῆς «Ἑλληνικῆς Ἀνθρωπιστικῆς Ἑταιρίας» περιμένει ὁ ἠλεκτρονικὸς ὑπολογιστὴς, μὲ τὸν θαυματοργὸ δίσκο του, περίπου τρία χρόνια, ἀπὸ τὸν Ἰούλιο τοῦ 1987, ὅποτε στὴν αἴθουσα τοῦ Μουσείου Γουλανδρῆ ἔγινε τὸ Διεθνὲς Συνέδριο Γλωσσολογίας καὶ ἐκεῖ παρουσιάσθηκε καὶ δωρήθηκε στὴν Ἑλλάδα. Ἀπὸ τότε (1987) ἡ ναυαγική, ἡ ἀδιάφορη, ἡ βουτηγμένη στὴν παντελεῖ ἄγνοια ἑλληνικὴ γραφειοκρατία δὲν ἐνδιαφέρθηκε γιὰ νὰ τοποθετηθεῖ κάπου αὐτὴ ἡ προσφορά, γιὰ νὰ λειτουργήσει γιὰ ὄφελος τῆς Παιδείας καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης.

Ἡ ἴδια ὑπουργὸς Πολιτισμοῦ κ. Μελίνα Μερκούρη στὸ συνέδριο ἐκεῖνο ὑποσχέθηκε νὰ παραχωρήσει ἕνα παραδοσιακὸ οἶκημα στὴν Πλάκα, κοντὰ στὴν Ἀκρόπολη — συμβολισμὸς ἐξαίρετος — γιὰ τὴν τοποθέτηση τοῦ θαύματος αὐτοῦ τῆς Ἐπιστήμης, τοῦ ἐμπνευστοῦ τοῦ ἔργου καθηγητῆ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰρβαίν τῆς Καλιφόρνιας Τοτόρ Μπρύνερ, τῆς πρώτης χορηγοῦ καὶ ἐνθουσιώδους μαθητριάς τοῦ Μπρύνερ κ. Μαρριάννας Μὰκ Ντόναλντ καὶ τῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων Ἀθ. καὶ Γ. Ἀναγνωστόπουλων καὶ ἄλλων πολλῶν συνεργατῶν τους.

Τὴν ὑπαρξὴ του κανεῖς σχεδὸν δὲν τὴν ἤξερε. Ἐνα ἄρθρο — πρὶν ἀπὸ μερικοὺς μῆνες τοῦ καθηγητῆ Γλωσσολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Γ. Μπαμπινιώτη ἔφερε στὸ φῶς μερικὰ ἀπὸ τὰ... προσόντα αὐτοῦ τοῦ ἠλεκτρονικοῦ ὑπολογιστῆ καὶ τοῦ μικροῦ δίσκου του. Ἀλλὰ κανεῖς, φαίνεται, δὲν τὸ πρόσεξε. Μόνο μερικὲς λέξεις, ἐκεῖ στὰ «ψιλά» τῶν ἐφημερίδων, ἔδιναν τὴν πληροφορία γιὰ ἕνα λεξικὸ μὲ 62 ἑκατομ. λέξεις... Τίποτα περισσότερο. Ὅσο γιὰ κρατικούς ὁργανισμούς, ἂς μὴ μιλάμε. Στὴ Διεύθυνση Γραμμά-

Δείγμα «γραφής» του ύπολογιστή IBYKOΣ. Πρόκειται για την ποιήτρια Σαπφώ (ύπόδειξη αριθμητική για την εύρεση των έργων και των αποσπασμάτων της).

των του υπουργείου Πολιτισμού δεν γνώριζαν τίποτα. «Είδαμε στις εφημερίδες για κάποιο ελληνικό λεξικό, αλλά δεν γνωρίζουμε τίποτα...». Πέρασα από το Μουσείο Γουλανδρή. 'Η υπεύθυνη γούρλωσε τα μάτια της άπορημένη: «Σε μάς έγινε το Συνέδριο... αλλά δεν ξέρω πού είναι τώρα ο ύπολογιστής...».

Τρεις φορές πήγα στα γραφεία της «'Ελληνικής 'Ανθρωπιστικής 'Εταιρίας», αλλά τα βρήκα εφτάκλειστα. 'Ο θυρωρός στόν όποιο κατέφυγα, φυσικά, δεν καταλάβαινε τί του έλεγα, αλλά με πληροφόρησε ότι «κάπου-κάπου έρχονται μερικοί κύριοι, αλλά δεν ξέρω τι κάνουν...». Δεν ήξερε, φυσικά, ό ταλαίπωρος τί είναι ό IBYKOΣ, όπως ονομάστηκε τό όλο συγκρότημα.

'Ο κ. Μπαμπινιώτης ύστερα από θερμή μου παράκληση μου έδωσε τό τηλέφωνο μις κυρίας — πιθανόν, βοηθού του — με την όποία μπορούσα νά συνεννοηθώ και νά βρω τόν IBYKO και νά μάθω μερικές πληροφορίες. Στο πρώτο τηλεφώνημα σχεδόν άρνήθηκε αύτή ή κυρία: «τί νά σάς πώ, δεν ξέρω τίποτα...». Τελικά δέχθηκε νά βρísκεται στήν «'Ελληνική 'Ανθρωπιστική 'Εταιρία», γιά νά μου δείξει τό συγκρότημα του IBYKOY. Πήγα τήν όρισμένη μέρα, αλλά κανείς δεν φάνηκε. 'Όταν τηλεφώνησα, μόλις άκουσε τή φωνή μου, έκλεισε τό τηλέφωνο, και μάλιστα «κατέβασε» τό άκουστικό γιά νά μήν τήν ξαναπάρω τήν ώρα εκείνη. 'Αλλά έπέμενα και άλλες μέρες: τό ίδιο ενδιαφέρον: κατέβασμα του άκουστικού. Ζήτησα μιá συνάντηση με τόν κ. Μπαμπινιώτη, αλλά πήρα μιá εύγενική άρνηση: «Τί έχουμε νά πούμε; 'Ό,τι θά λέγαμε, τό έχω στό άρθρο μου...».

Και τότε άναγκάσθηκα νά πάρω τή μεγάλη άπόφαση, έστω και άν θά προκαλούσε τή χλεύη των ξένων: άπευθύνθηκα άπ' εύθείας στό Λός "Αντζελες, στό φίλο έπιστήμονα ηλεκτρονικών ύπολογιστών κ. Δημήτρη Λιάππα, γιά νά... μάθω γιά τόν έδώ IBYKO. Ντράπηκα, όταν σέ λίγες μέρες μου ήλθαν δύο όγκώδεις φάκελοι με όλα τά σχετικά με τόν περίφημο ύπολογιστή και τό δίσκο του, τήν ίστορία του έγχειρήματος, τή φωτογραφία τής κ. Μαριάννας Μάκ Ντόναλντ, τής πλούσιας χορηγού και έμπνεύστριας, μαζί με τόν κα-

θηγητή Μπρύνερ του Πανεπιστημίου του 'Ιρβάν, της Καλιφόρνιας.

Ἡ κυρία Μαριάννα Μὰκ Ντόναλντ, καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο του 'Ιρβάν της Καλιφόρνιας, κόρη του μεγάλου βιομηχάνου κατασκευῆς ὑπολογιστῶν, σὲ παλιότερη συνέντευξή της δίνει ὀρισμένα στοιχεῖα τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσης της:

«Στὴν ἀρχὴ μου ἄρεσαν τὰ Λατινικά, ὅταν ἤμουνα “ἐσωτερικὴ” σὲ μονὴ καλογραιῶν. Μετὰ ἀνακάλυψα τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικά, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ καθηγητῆ μου κ. Τοτὸρ Μπρύνερ στο Πανεπιστήμιο τοῦ 'Ιρβάν. Ἡ ἐμπνευση γιὰ τὴ συγκέντρωση τῶν λέξεων, προῆλθε ἀπὸ τὸν Μπρύνερ: μιὰ καὶ τὸν χρησιμοποιοῦμε γιὰ κείμενα ἐμπορικὰ καὶ εἰδησιογραφικά, γιατί νὰ μὴν μπορούμε νὰ “γεμίσουμε” τὸν ὑπολογιστὴ μὲ λέξεις;... Ἡ ἰδέα καρφώθηκε στο μυαλό μου, ὅταν συναρπάσθηκα ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ γραμματεία. Ἀποφάσισα καὶ ἦλθα στὴν Ἑλλάδα στὰ 1970 καὶ πῆγα στὴ Σαντορίνη. Ἡ Ἑλλάδα ἦταν γιὰ μένα κάτι τὸ πρωτόφαντο.

»Ὅταν ἐπέστρεψα στὴν Ἀμερικὴ, στο 'Ιρβάν, ἡ ἀπόφαση εἶχε ληφθεῖ: Θὰ “περάσουμε” ὅλη τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ γραμματεία σὲ ὑπολογιστὴ, δὲν θὰ μᾶς ἐμποδίσει τίποτα... Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἄρχισα νὰ δουλεύω. Βρῆκα Ἀμερικανούς καὶ Ἑλληνες συνεργάτες καὶ ἄρχισα τὸ ἔργο. Τὸ ἔργο ὅμως ἦταν δαπανηρό. Ἐπρεπε ὅμως νὰ ἀρχίσει. Διάθεσα ἀπὸ τὴν προσωπικὴ μου περιουσία ἓνα ἑκατομμύριο δολλάρια καὶ ὅταν στὴν ἀρχὴ δὲν ἔφτασαν, ἔδωσα ἄλλες πεντακόσιες χιλιάδες δολλάρια. Τότε προθυμοποιήθηκαν πολλὰ Πανεπιστήμια καὶ Ἰδρύματα καὶ ἄρχισαν νὰ μᾶς ἐνισχύουν. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐταιρία “Πάγκαρτ” ἓνα μεγάλο κονδύλιο προῆλθε ἀπὸ κρατικά Ἰδρύματα καὶ ἑλληνικὲς ἐνώσεις, φίλους τοῦ “Θησαυροῦ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας” (*Thesaurus Linguae Graecae*), ὅπως ὀνομάστηκε τὸ ὅλο ἔργο.

Τὸ 1980 τὸ ἔργο ἦταν ἐτοιμο, καὶ ἡ δαπάνη τοῦ ἔφτασε τὰ ἑξὶ ἑκατομ. δολλάρια μὲ τὴν τεχνικὴ βοήθεια τοῦ καθηγητῆ Πάγκαρτ — φιλολόγου καὶ μαθηματικοῦ — γιου ἑνὸς μεγάλου κατασκευαστῆ ὑπολογιστῶν στὶς ΗΠΑ.

Πέρα ἀπὸ τοὺς συνεργάτες πού ἀνέφερα, ἄλλοι δεκατρεῖς ἐπιστήμονες δούλεψαν γιὰ τὸ ἔργο αὐτό, τοῦ ὁποίου τὰ κείμενα καταχωρίσθηκαν ἀπὸ μιὰ ἐταιρία τῆς Σεούλ — Νότια Κορέα — καὶ κατόπιν ἀπὸ μιὰ ἄλλη στὴ Μανίλλα τῶν Φιλιππινῶν, ἀκόμα καὶ στὴν Ταϊβάν.

Τὸ ὅλο ἔργο θὰ συστηματοποιηθεῖ σὲ τρεῖς φάσεις. Ἡ πρώτη φάση εἶναι αὐτὴ ἡ σημερινή, πού φτάνει ἕως τὸν 6ο αἰῶνα μ.Χ., ἡ δευτέρη φάση θὰ ἀρχίσει ἀπὸ τὸν 6ο αἰῶνα καὶ θὰ φθάσει μέχρι τὸ 1453 — πτῶση τοῦ Βυζαντίου — καὶ ἡ τρίτη φάση θὰ ἀρχίσει ἀπὸ τὴν πτῶση τοῦ Βυζαντίου καὶ θὰ τερματισθεῖ μέχρι τὶς μέρες μας...».

Πολλὰ πανεπιστήμια στὶς ΗΠΑ, στὴν Ἀγγλία, στὴ Γερμανία προμηθεύθηκαν τὸν IBYKO καὶ τὸν ἔχουν στὴ διάθεση φοιτητῶν, καθηγητῶν καὶ ἀπλῶν ἀνθρώπων πού ἀγαποῦν τὴν κλασσικὴ ἑλληνικὴ γραμματεία. Νὰ δοῦμε πότε ὁ δικός μας IBYKOS θὰ λειτουργήσει. Ὁ κ. Μπαμπινιώτης μᾶς ὑπόσχεται ὅτι μέχρι τὸ τέλος τοῦ ἄλλου χρόνου (1990) ὁ ἑλληνικὸς IBYKOS θὰ μᾶς ἀποκαλύψει τὰ «μυστικά» του.

Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτή, μιὰ σύγκριση τῶν δύο λεξικῶν — «Λίντελ Σκῶτ» μὲ 148.500 λέξεις καὶ τοῦ Ἰσπανικοῦ μὲ 324.000 λέξεις καὶ 1309 καὶ 2.448 συγγραφεῖς ἀντίστοιχα — θὰ ἔδειχνε τὴν ἀνωτερότητα καὶ τὴν πολυπλοκότητα τοῦ IBYKOY, πού σὲ μερικὰ δευτερόλεπτα μὲ ἐλάχιστη ἐξάσκηση σοῦ ἀνοίγει μπροστά σου ὅλη τὴν κλασσικὴ καὶ βυζαντινὴ φιλολογία.

Νομίζουμε ὅτι τὸ «Ἰδρυμα Ὠνάση» θὰ ἔχει ὑπόψη του αὐτὴ τὴν τεράστια ἐργασία ἀπὸ τὴ χορηγὸ καὶ ἐμπνεύστρια Μαριάννα Μὰκ Ντόναλντ καὶ τὸν μεγάλο φίλο τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας Τοτὸρ Μπρύνερ, καθηγητὲς καὶ τοὺς δύο στο Πανεπιστήμιο τοῦ 'Ιρβάν. Εἶναι ἡ εἰκόνα τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαίας καὶ νεώτερης φιλολογίας, πού γίνεται τώρα πιά κτῆμα τῶν ἐπιστημόνων ὅλου τοῦ κόσμου καὶ τοῦ εὐρύτερου μορφωμένου κοινού «πάσης γῆς». Εἶναι τὸ θαῦμα τὸ ἀπίστευτο.

Σκίτσο Γιώργου Κακαδέλλη

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΝΙΚΟΡΕΤΖΟΣ

Πλωμαρίτικος χορός

Πιάσε, λεβέντη βιολιτζή, ξανά τόν άμανέ
κι' έσύ, Κωλέττη μερακλή, βάρα τò τουμπελέκι,
νά σηκωθώ καταμεσίς — άχ, έρωτα τρανέ! —
μέ τò ποδάρι σταυρωτά, τò χέρι στò γελέκι.

Μαύρη φέρμελη φορώ,
άπ' τ' 'Ακράσι στò Μπορό
νά χορέψω τόν άπτάλικο χορό.

Κάπελα, κέρνα τò βιολι καί σύρε παρακει,
ό πλωμαρίτικος χορός νά δώσει καί νά πάρει,
τί μέ βαλάντωσ' ό καημός κι άναψε τò ρακι
κι έχω δεμένο τρίδιπλο τόν πόθο στò ζωνάρι.

"Αχ σεβντά, πώς τυραννάς,
θά πλαντάξει ό ταρσανάς,
βιολιτζή μου, άπ' τὰ ντερσέκια πού περνάς.

Παίρνω στροφές άσίκικες κι ή βράκα μου βαρεϊ
καί στò ρακι τόν έρωτα τόν έβαλα καβάση,
βάλε φωτιά στò πίφφερο, πιωμένες Καλιορή,
καί τò σαντούρι χτύπα το, τίς κόρδες του νά σπάσει.

Μαύρη φέρμελη φορώ,
τò σεβντά δέν τόν μπορώ
νά χορέψω τόν έφέδικο χορό!

ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗΡΙΤΑ

I. — 'Ο 'Ελληνισμός στην Βαβυλῶνα

Λιγώτερο από εκατό χιλιόμετρα νοτίως της Βαγδάτης βρίσκεται ἡ Βαβυλῶν ἐκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ Εὐφράτου. Ἐκεῖ ἀπέθανε ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ὁ ὁποῖος ἐσχεδίαζε τὴν ἀνοικοδόμησι τῆς μεγαλοπρεποῦς πόλεως. Τὸ Ἰρακινὸ κράτος, παρὰ τὸν πόλεμον, φροντίζει τὴν ἀποκατάστασι τῶν μνημείων ποὺ διασώζονται καὶ τὴν ἀναπαράστασιν ὧσων κατεστράφησαν. Τὸ τοπικὸ μουσεῖο ἔχει διάφορα ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα. Γύρω του ἀπλώνεται ἡ ἀχανὴς πεδιάδα τῆς Μεσοποταμίας μὲ τὸ μυστηριῶδες παρελθόν της. Τὸ καλοκαίρι ἡ θερμοκρασία ὑπερβαίνει κατὰ πολὺ τοὺς 40 βαθμοὺς Κελσίου. Ἡ ἀτμόσφαιρα ὑγρὴ καὶ ἀποπνικτικὴ δροσίζει πλησίον τοῦ Εὐφράτου. Γιὰ τοὺς Ἀραβας τῆς περιοχῆς ὁ ποταμὸς αὐτὸς εἶναι ζωοδότης. Ποτίζουν τὰ χωράφια τους, πίνουν καὶ ψαρεύουν. Γιὰ τὸν Ἕλληνα ἐπισκέπτη ὁ ποταμὸς αὐτὸς ὑπῆρξε κάποτε τὸ **ὄριο τῆς αὐτοκρατορίας** του. Κάτω ἀπὸ τοὺς φοίνικας τῆς ὄχθης ἀνεπαύθησαν οἱ πεζεταῖροι Μακεδόνες.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ Ἰουλιανός, ὁ Ἡράκλειος διέσχισαν τὸν Εὐφράτη. Τώρα, ἐκεῖ ποὺ κάποτε ἄνθιζε ὁ Ἕλληνισμός, ὀρθώνονται τὰ μνημεῖα τῆς φυλῆς. Θεάτρα καὶ παλαῖστραι. Πεσμένοι κίονες ἐνθυμίζουν στὸν ταξιδιώτη τὸ πέρασμα τῶν Ἑλλήνων. Στὴν Μεσοποταμία δὲν ὑπάρχει μάρμαρον, οὔτε καὶ λατομεῖα. Τὰ οἰκοδομήματα ἐκτίζοντο ἀπὸ πωρολίθους καὶ πλίνθους. Τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἄντεξε στὸν χρόνο. Ὡστόσο διεσώθησαν ἀρκετὰ κατάλοιπα, ποὺ φανερώνουν τὴν τεχνολογικὴ ἐξέλιξι στὴν ἀρχαία ἐποχὴ. Πολλὰ κείμενα καὶ ἀρχαιολογικὰ στοιχεῖα περιμένουν τὸν ἐρευνητὴ. Ἀπὸ ὅλας τὰς Εὐρωπαϊκὰς χώρας ἦλθαν ἐδῶ ἀρχαιολόγοι, ποὺ διερεύνησαν (καὶ κατέκλεψαν!) τοὺς ἀρχαιολογικοὺς θησαυροὺς τῆς Μεσοποταμίας, τοὺς ὁποῖους μετέφεραν στὰ Εὐρωπαϊκὰ μουσεῖα.

Εἶναι πράγματι λυπηρὸ, ποὺ ἀπουσιάζουν Ἑλληνικὰ ἀρχαιολογικὰ ἀποστολαὶ ἀπὸ ἐκεῖ, διότι ἐκεῖ ἀκριβῶς διασώζονται κείμενα, ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα καὶ κυρίως χιλιάδες **ἐπιγραφαὶ** ποὺ ἐνδιαφέρουν τὴν Ἑλλάδα, ἀφοῦ ἡ Βαβυλῶν ὑπῆρξε κέντρο Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ. Πρέπει ἐπειγόντως τὸ Ὑπουργεῖον «Πολιτισμοῦ» νὰ ἀποστείλῃ εἰδικοὺς ἐπιστήμονας νὰ μελετήσουν τὰ στοιχεῖα, ἰδίως τὰ χειρόγραφα. Ἀσφαλῶς κάτι θὰ ἀνακαλυφθῇ, ποὺ θὰ ἔχῃ σημαντικὴ πολιτιστικὴ ἀξία. Μήπως γι' αὐτὸ ἀπουσιάζει τὸ Ἑλληνικὸ κράτος; Ἀλλά, θὰ πῇτε, ἐδῶ δὲν ἀνασκάπτουν ἐξηκριβωμένας ἀρχαιολογικὰς τοποθεσίας μέσα στὴν Ἑλλάδα, στὴν Βαβυλῶνα θὰ πᾶν·:

II. — «Ἐθνικὸν»

Ἔχει γίνεи κατάχρησι τῶν ὀρων: «**ἐθνικὴ ἀξιοπρέπεια**», «**ἐθνικὴ ὑπερηφάνεια**», «**ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία...**» κ.τ.λ. Καὶ ἂν ἀληθῶς εἶχαμε ὅλα αὐτὰ τὰ «ἐθνικά...», ἴσως θὰ ἐδικαιολογεῖτο ἡ κατάχρησι. Ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν τὰ ἔχομε. Ἔτσι λοιπὸν καταχρώμεθα λεκτικῶς πράγματα ποὺ δὲν διαθέτομε. Πρόκειται περὶ παραλογισμοῦ, ὁ ὁποῖος, ἂν δὲν ἀπετέ-

λει κρατικήν πολιτικήν, θά προεκάλει τὸν γέλωτα: ὅπως εἶναι φαιδρόν, ἕνας ἀάπτωχος νὰ ἀναγγέλλῃ πολλὰς πλουσίας δωρεάς, ἔτσι εἶναι γελοῖον νὰ διακηρύσσεται ἀπὸ τὸ νεο-ελληνικὸ κρατίδιο ἡ «ἐθνικὴ ὑπερηφάνεια», ἡ «ἐθνικὴ ἀξιοπρέπεια» κ.τ.λ.

Γιὰ ποιά ἐθνικὴ ὑπερηφάνεια τολμοῦν νὰ ὁμιλοῦν, ὅταν τὸ κατεστημένο ἐπέτρεψε νὰ ἀναγορευθῇ — κατὰ τὸ Σύνταγμα — ἕνας φανατικὸς Τοῦρκος ἀντιπρόσωπος τοῦ... 'Ελληνικοῦ 'Εθνους! Καὶ μόνο γιὰ αὐτὸν τὸν λόγον θά ἦτο πράξις πατριωτισμοῦ νὰ μὴ συγκληθῇ ποτὲ ἡ Βουλὴ τῶν 'Ελλήνων, διότι ἀπὸ τὴν σύνθεσίν της θά ἦτο νομικῶς μὲν Βουλὴ τῶν 'Ελλήνων, οὐσιαστικῶς δέ, δηλαδὴ ἐθνολογικῶς, βουλὴ 'Ελληνοτουρκικὴ.

Οἱ ταπεινώσεις στὴν Κύπρο: οἱ συνεχεῖς παραβιάσεις τοῦ ἐναερίου χώρου μας· ἡ καταδίωξις 'Ελληνικῶν πολεμικῶν, πού ἀπὸ «πάνθηρες» μετετράπησαν εἰς λαγούς· οἱ τουρκικὲς ἀξιώσεις στὸ Αἰγαῖο· ἡ ἐγκατάλειψις τῆς Ἰμβρου καὶ τῆς Τενέδου· ἡ προδοσία τοῦ 'Ελληνισμοῦ τῆς Ἰωνίας· ἡ Τουρκικὴ προπαγάνδα στὴν Θράκῃ· ἡ ἐξόντωσις τῶν 'Ελλήνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὰ τόσα ἄλλα, τὸ κατεστημένο τὰ καταπίνει καὶ τὰ χωνεύει, ἐνὼ ταυτοχρόνως ἀερολογεῖ μὲ τὰ περὶ «ἐθνικῆς ἀξιοπρέπειας», «ἐθνικῆς ὑπερηφάνειας» κ.τ.λ. Μὲ τέτοια λοιπὸν ἀντίφασι λόγων-ἔργων διαπαιδαγωγεῖται ἡ νεολαία τῆς 'Ελλάδος ἀπὸ τοὺς κάθε λογῆς ἐξουσιαστές!

'Απὸ τὴν ὑπερχρησιμοποίησιν τοῦ ἐπιθέτου «ἐθνικός» αὐτὸ ἐφθάρη. Γιὰ τὸ παραμικρὸ καὶ μὲ τὸ παραμικρὸ βάζουν μπροστά τὸ «ἐθνικός». Σὲ ὀργανισμούς, ὑπηρεσίας κ.τ.λ., πού εἶναι κρατικαὶ ἢ λαϊκαὶ ἢ συνδικαλιστικαὶ κ.τ.λ., προσθέτουν στὴν ιδιότητά τους καὶ τὸν τίτλον τοῦ ἐθνικοῦ. 'Αξίζει τὸν κόπο νὰ ρίψετε ἕνα βλέμμα στὸν τηλεφωνικὸν κατάλογο στὴν λέξι «ἐθνικός». Θά ἐκπλαγῇτε μὲ τὴν ἀδικαιολόγητη εὐκολία, πού τὴν χρησιμοποιοῦν γιὰ τὰ πιὸ ἀπίθανα πράγματα. 'Ἡ ἔννοια «ἐθνικός» ἔχει κακοποιηθῇ. 'Απὸ ποδοσφαιρικὴ ὁμάδα μέχρι τὸ «ἐθνικὸ σκοπευτήριον» καὶ ἀπὸ τὸν «ἐθνικὸν μεταφορέα», ὅπως ἀποκαλοῦν τὴν «'Ολυμπιακὴν Ἀεροπορίαν», μέχρι τὴν «ἐθνοκάρταν» προτάσσουν τῶν πιὸ ἀσχετῶν ιδιοτήτων ἢ ἀπασχολήσεων τὸν ὄρο «ἐθνικός». Στὸ περιεχόμενον τῆς λέξεως «ἐθνικός» ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ ἔθνους ὑπάρχει καὶ ἡ σημασία τῆς προσφορᾶς στὸ ἔθνος. Γι' αὐτὸ προσαγορεύουν: «ἐθνικὸς ποιητής», «ἐθνικὸς ἥρωας», «ἐθνικὴ ἀντίστασις» κ.τ.λ. Δὲν δικαιολογεῖται ὅμως νὰ λέγεται «ἐθνικὴ» μία κερδοσκοπικὴ ἀσφαλιστικὴ ἐταιρεία ἢ «ἐθνικὸ κέντρο θαλασσιῶν ἐρευνῶν», «ἐθνικὴ φαρμακοβιομηχανία» (μέχρι καὶ «ἐθνικὸ σύνδεσμος θυρωρῶν» ἔχομε!..).

'Απαιτεῖται λοιπὸν τὸ κράτος νὰ φροντίσῃ νὰ δίδῃ ἀκριβεῖς ὀνομασίας στὰς ὑπηρεσίας καὶ τοὺς ὀργανισμούς. Καὶ κυρίως νὰ χρησιμοποιοῖ μὲ προσοχὴν τὸν ὄρο «ἐθνικός». 'Επίσης νὰ ἐξελληνίσῃ τὰς ξενικὰς ὀνομασίας, πού τὸ ἴδιον χρησιμοποιεῖ, μολονότι ἰσχύει νόμος πού ἀπαγορεύει τὴν χρῆσιν ξένων τίτλων. (Παράδειγμα: «Παιδαγωγικὸ Ἰνστιτοῦτον». Γιατὶ «ἰνστιτοῦτον»; Τοὺς ἐπείραξε «'Εθνικὸν Παιδαγωγικὸν Κέντρον».)

Αἴσα

ΓΙΑΝΝΗΣ Ν. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

Τὸ Ἑλληνικὸ Πνεῦμα στὴν ὑπηρεσία τῶν Ρώσων

Ἑλληνικὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα χρησιμοποιοῦν σχεδὸν ὅλοι οἱ λαοὶ τοῦ κόσμου, καὶ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ δείχνει, ὅτι τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα ἐπέδρασε πάνω στὴν παγκόσμια σκέψη. Ἴδου ἓνα μικρὸ δείγμα διεθνῶν ὄρων ἑλληνικῆς ἐτυμολογίας, ποὺ περιλαμβάνονται στὸ *Λεξικὸ τῆς Ρωσικῆς Γλώσσας* (Σλοβάρ Ρούσσκογκο Γιαζυικά) τοῦ Σ.Ι. Ὁξεγκοβ, Μόσχα 1977, ἀλλὰ καὶ στὸ *Πρωτότυπο Λεξικὸ Ἀγγλικῶν τῆς Βασιλικῆς Ι. Διῶτη*, Ἀθήνα 1980: ἀναρχία, ἀρμονία, ἄτλας, ἄτομο, δημοκρατία, διπλωμάτης, δυναμικός, ἐκκεντρικός, ἐγωισμός, εἰρωνεία, ἔμφασις, ἐνθουσιασμός, ἐπείσοδιο, θεωρία, πρακτική, μελαγχολία, μισάνθρωπος, μονοτονία, μυστήριον, νοσταλγία, πανόραμα, πρόβλημα, οὐτοπία, σκάνδαλο, συλλογισμός, ὑπνωτισμός, ὑποκρισία, φανταστικός, φαινόμενο, φιλοσοφία, σατράπης...

Τὸ παρὸν σημείωμα ἀποπειρᾶται νὰ καταδείξει τὴν ἐπίδραση τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος πάνω στὸν ρωσικὸ λαὸ μέσω τῆς γλώσσας.

Οἱ Ρῶσοι γιὰ τὰ ἑλληνικά τους

Ὁ μεγάλος Ρῶσος κριτικὸς τοῦ 19ου αἰῶνα Βησσαρίων Μπελίνσκι ἔγραφε:

«... Καθὼς οἱ λαοὶ ἀποτελοῦν μέλη τῆς ἴδιας μεγάλης οἰκογένειας, τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ ἀνταλλαγὴ μεταξὺ τους ἰδεῶν, ἐπομένως καὶ λέξεων, ἀποτελεῖ ἀδήριτη ἀνάγκη. Νὰ γιατί οἱ ἑλληνικὲς λέξεις: *ποέζιγια, ποέτ, φαντάζιγια, ἔπος, λίρα* (λύρα), *ντράμα, τραγκέντιγια, κομέντιγια, σατίρα, ὄντα* (ὠδή), *ἐλέγκιγια, μετάφορα, τρόπος, λόγικα, ρετόρικα, ἰντέγια, φιλοσόφιγια, γεομέτριγια, φίζικα, ματεμάτικα, γκερόι* (ἥρωας· οἱ Ρῶσοι, ὅπως ἄλλωστε καὶ οἱ ἄλλοι λαοί, τηροῦν τὴ δασεῖα προφορὰ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας), *ἀριστοκράτιγια, ντεμοκράτιγια, ὀλιγκάρχιγια, ἀνάρχιγια* κι ἓνα πλῆθος ἀναρίθμητο ἄλλων λέξεων ἔχουν περάσει σὲ ὅλες τὶς εὐρωπαϊκὲς γλώσσες»¹.

Ὅπως συνάγεται ἀπὸ τὰ παρατεθέντα παραδείγματα, οἱ Ρῶσοι δανεῖζονται τὶς ἑλληνικὲς ρίζες, στὶς ὁποῖες προσθέτουν πάντοτε ρωσικὲς καταλήξεις. Ἡ ἀρχὴ αὐτὴ εἶναι θεμελιωμένη θεωρητικὰ καὶ τηρεῖται αὐστηρὰ στὴ γλωσσικὴ πρακτικὴ. (Κάποιοι δικοί μας ἡμιέλληνες ἀφήνουν ἄκλιτα ξένα ὀνόματα, μολονότι αὐτὰ ἔχουν ἑλληνικότητα μορφῆς: *τῆς Πραιτώρια*.) Τὸ ἐγχειρίδιο γιὰ φοιτητὲς Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων Σοβρεμέννυι Ρούσκι Γιαζυικ (Ἡ Σύγχρονη Ρωσικὴ Γλῶσσα), ποὺ συνετάχθη ἀπὸ ἐπιτροπὴ εἰδικῶν ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ Ντ. Ε. Ρόζενταλ, Μόσχα 1984, περιλαμβάνει τοὺς ἀκόλουθους τομεῖς τῆς Γλωσσολογίας: *Λεκσικολόγκιγια ἡ Φραζεολόγκιγια* (ἰ=καί), *Φονέτικα ἡ Ὀρφοέπιγια, Γκράφικα ἡ Ὀρφογκράφιγια, Σλοβοομπραζοβάνιε* (Παραγωγὴ Λέ-

1. Ἴδὲς Γιάννη Ν. Γαβριηλίδη, «Ἐνάντια στὴν ἰσοπέδωση τῆς γλώσσας (Δεῖ-δεῖ γλωσσικῆς θεωρίας)», σελ. 46.

ξεων), *Γκραμμάτικα (Μορφολόγικια-Σύντακσις)*. (Οί Ρῶσοι δὲν ἔχουν τὸν φθόγγο *θητα*, ἀντ' αὐτοῦ χρησιμοποιοῦν *φι*: Ὁρφοέπιγια, Ὁρφογκράφιγια, Φιό-ντορ=Θεόδωρος).

Σχετικὰ μὲ τὰ δάνεια ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα λέγεται στὸ κεφάλαιο *Λεκσικολόγικια* (παρ. 14): «Ἡ ρωσικὴ γλῶσσα δανείστηκε ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ ἔναν σχετικὰ μικρὸν ἀριθμὸ λέξεων ἀπὸ ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τοὺς Ἑλληνες τοῦ Βυζαντίου: *φονάρ, κροβάτ, κούκλα, τετράντ, οὐκσους, σκόλα*. Πολὺ περισσότερες ἑλληνικὲς λέξεις ἐμπήκαν στὴ ρωσικὴ γλῶσσα μέσῳ τῆς ἀρχαίας σλαβικῆς διὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, ποὺ εἶχαν μεταφραστεῖ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ στὴ σλαβικὴ γλῶσσα: *ἀνγκελ, ἀρχιερεῖ, ντιάκον, ἐβανγκέλιε, ἐπίσκοπ, ἰκόνα, μονάχ, πατριάρχ* καὶ ἄλλες. Ὁ μεγαλύτερος ὅμως ἀριθμὸς τῶν ἑλληνικῶν λέξεων ἐπέ-ρασε στὴ ρωσικὴ μέσῳ τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν (γαλλικῆς, γερμανικῆς καὶ ἄλλων) κατὰ τοὺς αἰῶνες 17ο-19ο, ὅταν ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ ἦταν ἤδη νεκρὴ γλῶσσα. Ἀνάμεσα στὰ ὅψιμα δάνεια ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι: (α) **ὀνομασίες ἐπιστημῶν**: *ἀνατόμια, γκεογκράφιγια, γκεομέτριγια, λόγικα, ματεματικά, ὀπτικά, φίζικα, φιλοσοφία*. (β) **ἐπιστημονικοὶ ὅροι**: *ἀόρτα, ἀρτέριγια, ἄτομ, μπακτέριγια, ντιαφράγκμα, κόσμος, μέτοντ, σιντέζ, χόρντα (χορδὴ)*. (γ) **πολιτικοὶ ὅροι**: *γκεγκεμόνιγια, ντεμοκράτιγια, μονάρχια*. (δ) **καλλιτεχνικοὶ ὅροι**: *ἀρχιτέκτορ, ντιαλόγκ, ντράμα, κομέντιγια, λίρικα, μελόντιγια, μονολόγκ, ὄντα (ὠδὴ), παντομίμα, ποέζιγια, προλόγκ, συμφόνιγια, στρόφα, τραγκέντιγια, ἐπιγκράμμα, ἐπιλόγκ, ἔπος* καὶ ἄλλες». Ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι παρμένες ἐπίσης οἱ λέξεις: *ἄβτομάτ, μπιογκράφιγια, καταστρόφα, λαμπιρίντ, συμπάτιγια, σταντιόν, πάφος (πάθος), τέρμος, ἐπόχα, φιλαντρόπιγια* κ.ἄ.

Οἱ Ρῶσοι σέβονται τὴν ἑλληνικὴ ὀρθογραφία, τὰ διπλὰ σύμφωνα, ὅπως εἶδαμε, καὶ τὴ δασεία προφορά. Σχετικὰ μὲ τὸ θέμα αὐτὸ διαβάζομε στὸ ἴδιο κεφάλαιο (*Λεκσικολόγικια*): «Οἱ δάνειες λέξεις ἀπὸ ἄλλες γλώσσες μπαίνουν ἐξ ὀλοκλήρου στὸ λεξιλογικὸ σύστημα τῆς ρωσικῆς γλώσσας, ἀποκοτῶν τὶς γραμματικὲς ιδιότητες καὶ τὴ φωνοακουσικὴ τῆς ρωσικῆς γλώσσας καὶ γράφονται μὲ γράμματα τοῦ ρωσικοῦ ἀλφαβήτου: *κάφεντρα, ταλάντ*».

Οἱ ρῶσοι ἀρμόδιοι φροντίζουν γιὰ τὸν ἐμπλουτισμὸ τῆς γλώσσας τοὺς μὲ ξέ-να λεκτικὰ στοιχεῖα, παίρνουν ὅμως ὅλα τὰ μέτρα γιὰ τὴν προστασία τοῦ χαρακτήρα αὐτῆς, καὶ ὁ χαρακτήρας ὁποιασδήποτε γλώσσας εὐρίσκεται στὶς καταλήξεις τῶν λέξεων. [Δανεῖζεται καὶ ἡ ἑλληνικὴ λέξεις ἀπὸ ἄλλες γλώσσες, σ' ἐμᾶς ὅμως τὰ τελευταῖα χρόνια προδίδεται ὁ χαρακτήρας τῆς ἐθνικῆς μας γλώσσας: τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως, ὁ τύπος, ἀλλὰ καὶ ἡ λογοτεχνία υἱοθετοῦν καταλήξεις τῆς ἀγγλικῆς: *ἡ Πέγκυ, οἱ ρεπόρτερς, οἱ χούλιγκανς* καὶ ἄλλες παρόμοιες ἀθλιότητες· ἀκόμη καὶ τὸ εἰδικὸ περιοδικὸ τῆς Γλωσσολογίας («*Η ΓΛΩΣΣΑ*») δέ-χεται *τὰ τέσς...* Θὰ ἔπρεπε ν' ἀναλάβουν τὶς εὐθύνες τοὺς τὸ Τμῆμα Γραμμάτων τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, οἱ ἑδρες Γλωσσολογίας τῶν Πανεπιστημίων μας, τὸ Παιδαγωγικὸ Ἰνστιτοῦτο, ὅλοι οἱ ἀρμόδιοι].

Ἐπανέρχομαι στὸν σεβασμὸ τῆς ρίζας τῶν ξένων λέξεων ἀπὸ τὴ ρωσικὴ γλῶσσα, συνεχίζοντας τὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴ *Λεκσικολόγικια*: «Συχνὰ οἱ δάνειες λέξεις χάνουν κάποιους φθόγγους, ποὺ εἶναι ξένοι πρὸς τὴ ρωσικὴ γλῶσσα... Ὁ φθόγγος /h/ στὴν ἀρχὴ τῶν ἑλληνικῶν καὶ πολωνικῶν λέξεων (*harmonia, hetman*) ἀποδίδεται στὴ ρωσικὴ γλῶσσα μὲ τὸν φθόγγο /γκ/: *γκαρμόνιγια, γκέτμαν*».

Ἐπιστημονικοὶ ὅροι

“Ὅπως εἶδαμε, τὰ μέρη τῆς Γλωσσολογίας στὴ ρωσικὴ γλῶσσα ἔχουν ἑλληνικὰ ὀνόματα, ἐκτὸς μιᾶς περιπτώσεως. Παραθέτω καὶ μερικοὺς ἄλλους **γλωσσολογικοὺς ὅρους** ἑλληνικῆς προελεύσεως: *ἀλλεγκόρια, ἀλλομόρφ, ἀλλοφόν, ἀλφαβίτ, ἀμφιμπολίγια, ἀντροπόνιμ, ἀρχαῖζμ, βαρβαρίζμ, γκαπλολόγκιγια, γκιποτάκσις, γκλοσσεμάτικα, γκλοττογκόνιγια, ντιαλέκτ, ντιαλόγκ, ντιαχρονίγια, ντιερέζα (διαίρεσις), ντιφτόνγκ, ἐβφεμίζμ, ἐβφονίγια, ἐντσικλοπέντιγια, ἐπιτέτ, ἐπονίμ, ἐτιμολόγκιγια, ἰντεογκράμμα, ἰντιόμα, ἰρόνιγια, κακογκράφιγια, κακοφόνιγια, καλλιγκράφιγια, καταχρέζα, κατεγκόριγια, μετάφορα, μονοσεμίγια, μορφέμα, νεολογκίζμ, ὀνοματοπέγια, παλεογκράφιγια, παλιντρόμ, παραντίγκμα, παραλλελίζμ, παρατάκσις, παραφράζα, παρωνιμίγια, πατρονιμίγια, περίοντ, περιφράζα, πλεονάζμ, πρότακσις, σεμάντικα, σεμασιολόγκιγια, σεμιότικα, σινέκντοχα, σινκόπα, σινονίμιγια, σιντάγκμα, σιστέμα, σολετσίζμ (σολοικισμός), ταβτολόγκιγια, τιπολόγκιγια, τοπονιμίγια, φονέμα, φονολόγκιγια²...*

Ἴδου τώρα ἐντελῶς ἐνδεικτικὰ καὶ ὀρισμένοι ὅροι: (α) **τῆς ἱατρικῆς**: *ἀνατόμιγια, ἀντισέπτικα, ἀντροπολόγκιγια, ἀτροφίγια, μπακτηριολόγκιγια, μπιολόγκιγια, ντιάγκνοζ, ντιαφράγκμα, ἐπιντέμιγια, ἐπιλέπσιγια, γκαστρίτ, γκιγκιένα, γκινεκολόγκιγια, γκιπερτροφίγια, γκλαουκόμα (γλαύκωμα), γκομεοπάτιγια, ὁτορινολαρινγκολόγκιγια*. (β) **τῆς παιδαγωγικῆς**: *ντιντάκτικα, πενταγκόγκικα, σκόλα*. (γ) **τῆς πολιτικῆς**: *ἀβτονόμιγια, ἀμνίστιγια, ντεμαγκόγκιγια*. (δ) **τῆς οἰκονομίας**: *ἀβταρκίγια, ἀναλόγκιγια, ἐκονόμιγια*. (ε) **τῆς τεχνικῆς**: *ἀβτοματίζμ, ἀσιμμέτριγια, ἐλεκτροενέργκιγια, γκιντράβλικα, ἐπιτσέντρ, κεράμικα, ντιαμέτρ, λιτογκράφιγια, τιπογκράφιγια*. Θὰ μπορούσαμε ν’ ἀναφέρομε καὶ ὅρους τῆς μουσικῆς, τοῦ ἀθλητισμοῦ καὶ πολλῶν ἄλλων δραστηριοτήτων τοῦ ἀνθρώπου...

Ἀπὸ τὶς σελίδες ρωσικοῦ λεξικοῦ

“Ἀς ξεφυλλίσουμε τώρα γιὰ λίγο τὸ *Ἑτυμολογικὸ Λεξικὸ τῆς Ρωσικῆς Γλῶσσας* τοῦ **Μάκς Φάσμερ** (Μόσχα 1986):

ἄσπιντ I. λαϊκότροπα *γιάσπιντ*, «στρίγγλα», ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ *ἀσπίς*, -ίδος³.

ἄσπιντ II. «μαῦρος σχιστόλιθος», «μαθητικὴ πλάκα», ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ *ἵασπις* μέσω τοῦ γερμανικοῦ *Jaspis*.

ἄσπιντ III. «γιάσμα» (=ἵασπις) ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ *ἵασπις*.

ἄσπρ «ἀργυρὸ νόμισμα» στὴν ἀρχαία ρωσικὴ γλῶσσα ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ *ἄσπρον*...

μπράτ «ἀδελφός» ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ *φράτηρ*, *φράτωρ* «μέλος φρατρίας»...

ντέντ «παππούς» *πρόγονος*, ἑλληνικὰ *τήθη* («γιαγιά»), *τηθίς* «θεία», *θεῖος* «ντιάντια», *θεία* «τέτκα» (ἀπὸ τὰ *θήιος, *θήια).

μάτ(ι) ... «μητέρα», ἑλληνικὰ *μήτηρ*, δωρ. *μάτηρ*...

ὀτέτς «πατέρας» ... *πατήρ*... Σύγκρινε μὲ τὸ ἀρχ. ἑλλην. *ἄττα* «ὀτέτς»...

2. Ἀπὸ τὸ *Λεξικὸ-Κατάλογο Γλωσσολογικῶν Ὁρῶν τῶν Ρόζενταλ καὶ Τελενκόβας*, Μόσχα 1976.

3. Οἱ ὑπογραμμισμένες λέξεις γράφονται ἑλληνικὰ στὸ λεξικόν.

στσένα «σκηνή»... Μέσω του γερμ. Szene από το λατινικό scena, από το ελληνικό σκηνή...

σὺν «γιός», ἀρχ. ρωσ. сὺν υἱός... "Όμηρος, Λακωνία, Κρήτη, Ἀρκαδία, πρωτοαττική υἱός, γεν. υἱέος.

(Ἡ λεξικογράφος συγκρίνει τὰ λήμματα μὲ ὅλες τὶς σλαβικὲς γλῶσσες, ὅταν δὲ συντρέχει λόγος — καὶ μὲ τὴν ἐλληνική. Τὰ δικά μας παραδείγματα εἶναι, βέβαια, ἐνδεικτικά).

Σύνθετες λέξεις

Ἡ ρωσική γλῶσσα ἔχει δανειστεῖ καὶ σύνθετες λέξεις:

(α) ἀερο—(ἀερολίτ, ἀεροστάτ, ἀερωντρόμ, ἀερολόγκ, ἀεροπλάν)· (β) ἀμφι—(ἀμφιμπράχι, ἀμφιτεάτρ)· (γ) ἀντι—(ἀντιπιότικ, ἀντιντότ, ἀντινόμια)· (δ) ἀπο—(ἀπογκέι, ἀπολόγκια, ἀποπλέκισια)· (ε) αὐτο—(ἀβτομάτ, ἀβτονόμια, ἄβτορ)· (στ) δῆμος—(ντεμαγκόγκια, ντεμοκράτια)· (ζ) δια—(ντιάγκνοζ, ντιαγράμμα, ντιαγκονάλ)· (η) ἐπι—(ἐπιγκόν, ἐπιγκράμμα, ἐπίγκραφ, ἐπιζοοτία, ἐπιλόγκ, ἐπιλέπια)· (θ) ἵππος—(γκιπποποτάμ)· (ι) μετα—(μεταμορφόζα, μεταστάζ)· (ια) ὁμο—(γκομεοπάτια)· (ιβ) παρα—(παράμπολα, παράγκραφ, παραζίτ, παραντέζ)· (ιγ) προ—(προγκνόζ, προλόγκ)· (ιδ) περι—(περιγκέι, περίμετρ)· (ιε) συν—(σιμμέτρια, σιμπάτια, σιντρόμ, σινόνιμ, σιμφόνια)· (ιστ) τηλε—(τελεγκράμμα, τελεπάτια, τελεσκόπ, τελεφόν)· (ιζ) ὕδρο—(γκιντρογκράφια, γκιντρολόγκια)· (ιη) πολυ—(πολιγκλόττ, πολιγκόν, πολιφονία, πολιγκραφία)· (ιθ) πρωτο—(προτοϊστόρια, προτοπλάζμα, προτοτίπ)· (κ) μικρο—(μικρόμπ, μικροοργκανίζμ, μικροσκόπ, μικροφόν)· (κα) μονο—(μονογκράφια, μονολόγκ, Μονομάχ, μονοπόλια, μονοτόνια)· (κβ) ὑπερ—(γκιπερμπόλα, γκιπερτροφία)· (κγ) ὑπο—(γκιποτέζα, γκιποτενούζα, γκιποτροφία)· (κδ) δυς—(ντισγκαρμόνια).

Σημειῶν ἀκόμη ὀλίγα σκόρπια διαμάντια ἐλληνικῆς προελεύσεως στὴ ρωσική γλῶσσα: ἔχω (ἡχώ), μπλεφαρίτ, νοσταλγκία, νίμφα, νερεῖντα (νηρηίς).

Ἡ Ἀλέξανδρος Σεργκέεβιτς Πούσκιν σὲ νεαρὰ ἡλικία ἀφιέρωσε στὴ Νηρηίδα τοὺς ἀκόλουθους στίχους⁴:

Ἀνάμεσα στὰ κύματα, ποὺ βρέχουν τὴν Ταυρίδα,
Πρῶι-πρῶι μοῦ ἔτυχε νὰ ἰδῶ μιὰ Νηρηίδα.
Κρυμμένος μέσ' στὸ σῦδεντρο, κρατοῦσα τὴν ἀνάσα:
Ἡ ὁμορφὴ νεράιδα μὲ ἡσυχία πᾶσα
Τὸ στῆθος τῆς ἐσήκωνε ἀπάνω ἀπ' τὸ νερό
Καὶ μὲ τοῦ πόντου ἔπαιζε τὸν κατάσπρο ἀφρό.

Κύρια ὀνόματα

Ἡ ἐπίδραση τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος στὸν ρωσικὸ λαὸ φαίνεται καὶ ἀπὸ τὰ κύρια ὀνόματα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν⁵:

4. Ἀπόδοση Γ.Ν.Γ.

5. Ἡ ὀρθογραφία εἶναι ἔξω ἀπὸ τὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ παρόντος κειμένου, γι' αὐτὸ ἀπὸ τὸν κατάλογο λείπουν ἀπὸ πολλὰ χριστιανικά ὀνόματα.

Ἄλεκσάντρ, Ἄλεκσάντρα, Ἀνατόλγια, Ἀντρόπ, Ἀπράκσιγια, Ἀντρέι, Ἀριάντνα, Ἀντίπ, Ἀπολλόν, Ἀριστάρχ, Ἀρκάντι, Ἀφηνογκέν, Βαρβάρα, Γκαλίνα (Γαλήνη), Γκλαφίρα (Γλαφυρά), Γκέλι (Ἡλιος), Γκερμογκέν, Γκριγκόρι, Ντιομίντ, Ντιονίσι, Ἑλένα, Ζόγια (Ζωή), Ζενόν (Ζήνων), Ζινόβι, Ἰρίνα, Ἰάκιμφ, Ἰπολίτ, Ἰσιντόρ, Ἰσιντόρα, Καλλίνικ, Καλλιστράτ, Κσενοφόν, Κλεοπάτρα, Κσένγια, Λέβ (Λέων), Λεονίντ, Λουκιγιάν, Μαργκαρίτα, Μελάνγια, Μιλίτσα, Μούζα, Ναρκίς, Νέστορ, Νικάντρ, Νικίτα, Νικίφορ, Νικοντίμ, Νικολάι, Νίκον, Ὀλιμπιάντα, Ὀλίμπι, Ὀρέστ, Παμφίλ, Παρμέν, Πλατόν, Πολιέβκ (Πολυδεύκης), Πορφίρ, Πολικσένγια, Πουλχέρια, Σοφόν (Σοφός), Φιλιμόν, Τρίφον, Φιλίππ, Χαρίτα (Χάρις), Χαριτόν καὶ τὸ φιλολογικὸ ὄνομα Μιτροφάν⁶.

Ἐδῶ μπορούμε ν' ἀναφέρομε καὶ τὶς ἑλληνῶνυμες πόλεις τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως: Μαριόπολ, Μελιτόπολ, Ὀντέσσα, Σεβαστόπολ, Σταβροπόλ, Σιμφερόπολ, Ταβρίντα, Χερσόν, Φεοντόσιγια...

Ρωσικὲς «κάλκες» ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ

“Ὡς ἐδῶ εἶδαμε δάνεια ἑλληνικῶν λέξεων, οἱ ὁποῖες στὴ ρωσικὴ γλῶσσα διατηροῦν τὴ ρίζα τοῦ πρωτοτύπου. Τὸ εἶδος αὐτὸ τῶν δανείων ἀριθμεῖ κάμποσες χιλιάδες λέξεων. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἡ μέθοδος τῆς «κάλκας». Ἡ λέξη αὐτὴ εἶναι ρωσικὴ καὶ σημαίνει σχηματισμὸ νέων λέξεων μὲ τὴ μετάφραση στὰ ρωσικὰ κάποιων λεκτικῶν στοιχείων τῆς ἑλληνικῆς (στὴν περίπτωσή μας) γλῶσσας. Λόγου χάριν, ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ λέξη *ἀλφάβητον* σχηματίζεται ἡ ρωσικὴ *ἀζμπούκα* (*ἀζ* - ὄνομα τοῦ πρώτου γράμματος τοῦ ρωσικοῦ ἀλφαβήτου + *μπούκι* - ὄνομα τοῦ δευτέρου γράμματος)· ὁ ἑλληνικὸς συντακτικὸς ὅρος *ὑποκείμενον* μεταφέρεται στὰ ρωσικὰ ὡς *ποντλεζάστσε* (ἀναλυτικά: *πόντ*=ὑπό, *λεζάστσε*=κείμενο· μετοχὴ οὐδετέρου γένους). Ἡ κάλκα ἀπαιτεῖ ἀνώτερη πνευματικὴ λειτουργία (σὲ σύγκριση μὲ τὸν ἄμεσο δανεισμὸ τῶν λέξεων), γι' αὐτὸ τὰ «προϊόντα» τῆς ἀριθμοῦνται μόνο σὲ ἑκατοντάδες. Ἰδοὺ ὀρισμένα παραδείγματα: αἰτιατικὴ πτῶσις — *βινίτελνυι παντέζ*, ἀνάληψις — *βοζνεσένιε*, ἀνάδοχος — *βοσπριέμνικ*, ἀνατολὴ — *βοστόκ*, οἰκουμένη — *βσελένναγια*, κεφάλαιον (βιβλίου) — *γκλαβά*, ρῆμα — *γκλαγκόλ*, *φωνῆεν* — *γκλάσνυι*, σύμφωνον — *σογκλάσνυι*, πολίτης — *γκραζντανίν*, ἡμερολόγιο — *ννεβνίκ*, οἰκονομία — *ντομοστρόι*, ὄνομα — *ἱμια*, ὄνομα προσηγορικὸν — *ἱμια ναριτσάτελννε*, μονόκερος — *έντινορόγκ*, μοναχὸς (καλόγερος) — *ἱνοκ*, πηδάλιον — *κορμίλο*, αὐλαία — *κουρτίνα*, γλυκύριζα — *σλαντοκόρεν*, ἐπίρρημα — *ναρέτσιε*, ἐπιούσιος (ἄρτος) — *νασούσνυι* (χλέμπ)... Στὶς κάλκες ἀνήκουν τὰ κύρια ὀνόματα: *Λιουμπόβ* (Ἀγάπη), *Βέρα* (Πίστις), *Να-ντέζντα* (Ἑλπίδα).

Ὁ δανεισμὸς συνεχίζεται

Οἱ Ρῶσοι δανεῖζονται καὶ σήμερα ἢ ἐπινοοῦν λέξεις μὲ στοιχεῖα ἑλληνικὰ,

6. Ὁ κατάλογος τῶν ὀνομάτων εἶναι παρμένος ἀπὸ τὸ Ὀρθογραφικὸ Λεξικὸ τῆς Ρωσικῆς Γλῶσσας τῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν τῆς ΕΣΣΔ, Μόσχα 1981. Ὁ *Μητροφάνης* εἶναι τὸ κύριο πρόσωπο τῆς κωμωδίας τοῦ Ντενίς Ἰβάνοβιτς Φονβίζιν (1744 ἢ 1745-1792) «Τὸ Κωθῶνι».

χωρὶς «νὰ ρωτήσουν τὸν ξενοδόχο». Ἀντιγράφω ἀπὸ τὸ βιβλίό μου «Ἐνάντια στὴν ἰσοπέδωση τῆς γλώσσας»: «ἀντροπονίμια — μέρος τῆς Γλωσσολογίας, ποὺ ἐξετάζει τὰ ὀνόματα τῶν ἀνθρώπων»· «ἐναντιοσεμίγια — ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ ἐναντίος + σῆμα, ἔχει τὴν ἔννοια τῆς ἐμφάνισης ἀντίθετων σημασιῶν σὲ μιὰ καὶ τὴν αὐτὴ λέξη» (στὸ βιβλίό δίδονται παραδείγματα ἐναντιοσημίας)· «φονοσεμάντικα ἐπιστήμη, ποὺ μελετᾷ τὸ σύστημα ἀπεικόνισης τῶν ἤχων τῆς ὁμιλίας»· «παντοποχρονίγια — κατηγορία τῆς φωνοσημαντικῆς, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ συνθετικὰ παντοπίγια (μονοτοπίγια καὶ πολιτοπίγια) + πανχρονίγια (σινχρονίγια καὶ ντιαχρονίγια)»· «σινεστεμίγια — ἀμοιβαία ἐπίδραση ἀνάμεσα στὶς αἰσθήσεις καὶ συγκινήσεις»⁷.

Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς δωρίζει ἀνιδιοτελῶς πολλὰ πνευματικά του προϊόντα σὲ ὅλο τὸν κόσμο. Οἱ λαοὶ ἐπωφελοῦνται τῶν ἔτοιμων αὐτῶν προϊόντων, κάνοντας οἰκονομία πνευματικῶν δυνάμεων. Χαλάλι τους! Ἐξάλλου, ὁ κόσμος ὅλος ἐκφράζει τὴν εὐγνωμοσύνη του πρὸς τὸν παραγωγὸ λαό. Ἐγὼ προσωπικὰ ἐνοιῶθα περήφανος, ὅταν συναντοῦσα ἑλληνικὲς λέξεις σὲ ρωσικὰ κείμενα, ὅταν ἔβρισκα ἔπεα πτερόεντα, ὅπως *ὀλμπίσκοε σποκόιστβιε* (ὀλύμπια γαλήνη), ἐνθουσιαζόμεουν ἰδιαίτερα ἀπὸ κάποια ποντιακὰ ὀνόματα, ὅπως *Ἀνφούσα* (Ἀνθοῦσα) ἢ ἀπὸ τὴν ἐκφραση *φίγκλι-μίγκλι* (φύρδην-μίγδην). [Προειδοποιῶ τοὺς «κριαροτρεφεῖς» κοσμοπολίτες μας νὰ μὴ μὲ κατηγορήσουν ἐπὶ σωβινισμῷ (συνηθίζουν κάτι τέτοια), διότι θὰ ὑποχρεωθῶ νὰ χρησιμοποιήσω τὴ φοβερὴ λέξη τοῦ Καστοριάδη!]

Βιβλιογραφία

1. Σ.Ι. Ὁζεγκοβ: «Σλοβάρ Ρούσκογκο Γιαζυικά» (Λεξικὸ τῆς Ρωσικῆς Γλώσσας), Μόσχα 1977.
2. Βασίλική Ι. Διώτη: «Πρωτότυπο Λεξικὸ Ἀγγλικῶν», Ἀθήνα 1980.
3. Γιάννης Ν. Γαβριηλίδης: «Ἐνάντια στὴν ἰσοπέδωση τῆς γλώσσας (Δεῖ-δεῖ γλωσσικῆς θεωρίας)», Ἀθήνα 1987.
4. Ντ. Ε. Ρόζενταλ: «Σοβρεμέννυι Ρούσκι Γιαζυικ» (Ἡ Σύγχρονη Ρωσικὴ Γλῶσσα), Μόσχα 1984.
5. Μὰκς Φάσμερ: «Ἐτιμολογικίσεσκι Σλοβάρ Ρούσκογκο Γιαζυικά» (Ἐτιμολογικὸ Λεξικὸ τῆς Ρωσικῆς Γλώσσας), Μόσχα 1986-1987.
6. Ντ. Ε. Ρόζενταλ - Μ.Α. Τελενκόβα: «Σλοβάρ - Σπράβοτνικ Λινγκβιστίτσεσκιχ Τέρμινοβ» (Λεξικὸ-Κατάλογος Γλωσσολογικῶν Ὁρων), Μόσχα 1976.
7. Ἀκαδημία Ἐπιστημῶν τῆς ΕΣΣΔ: «Ὁρφογκραφίσεσκι Σλοβάρ Ρούσκογκο Γιαζυικά» (Ὁρθογραφικὸ Λεξικὸ τῆς Ρωσικῆς Γλώσσας), Μόσχα 1981.
8. «Σοβέτσκι Ἐντσικλοπεντίσεσκι Σλοβάρ» (Σοβιετικὸ Ἐγκυκλοπαιδικὸ Λεξικὸ—ἐπίτομο), Μόσχα 1984.
9. «Σλοβάρ Ἰνιστράννιχ Σλόβ» (Λεξικὸ Ξένων Λέξεων), Μόσχα, 1979.

7. «Ἐνάντια στὴν ἰσοπέδωση τῆς γλώσσας», κεφ. «Ἡ στάση τῶν Ἑλλήνων ἀπέναντι στὴ γλῶσσα τους», σελ. 46-47.

ΜΙΧΑΛΗΣ ΔΑΝΙΚΑΣ
Τὸ Διεθνὲς Κολλέγιο Φιλοσοφίας
(«ἔξω ἀπὸ τὰ πανεπιστημιακὰ πλαίσια»)

Ἡ ἰδέα τῆς ιδρύσεως τοῦ Διεθνοῦς Κολλεγίου Φιλοσοφίας στὸ Παρίσι ἀνήκει στὸν Γάλλο φιλόσοφο Jacques Derrida¹. Πρὸ ὀκτῶ περίπου ἐτῶν ὁ ἐν λόγω φιλόσοφος ἐπρότεινε στὴν κυβέρνηση τῶν σοσιαλιστῶν τὴν ἱδρυση ἑνὸς Κολλεγίου Φιλοσοφίας, τὸ ὁποῖο θὰ ἐκινεῖτο «ἔξω ἀπὸ τὰ καθιερωμένα πανεπιστημιακὰ πλαίσια καὶ στὸ ὁποῖο θὰ ἦταν δυνατόν νὰ συζητηθῇ ὅποιοδήποτε θέμα». Μὲ τὴν πρότασή του αὐτὴ ὁ Jacques Derrida ἤθελε ν' ἀπαλλάξῃ τὴν φιλοσοφικὴ σκέψῃ ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδο στὸ ὁποῖο εἶχε, κατὰ τὴν γνώμη του, περιέλθει.

Ἡ πρόταση ἔγινε δεκτὴ ἀπὸ τὴν τότε κυβέρνησιν. Τὸ Διεθνὲς Κολλέγιο Φιλοσοφίας ιδρύθηκε τὸ 1983. Τὸ Κολλέγιο αὐτὸ δὲν θὰ εἶχε κανένα ἄλλο σκοπὸ παρὰ τὴν συζήτηση ὁποιοδήποτε ἐνδιαφέροντος φιλοσοφικοῦ θέματος. Σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ ἴδιου τοῦ Derrida, στὸ Κολλέγιο αὐτὸ τῆς Φιλοσοφίας ὁ διαρκῶς ἀναζητῶν φιλόσοφος θὰ μπορούσε νὰ συζητήσῃ γιὰ ὅποιο θέμα ἤθελε, «μὴ ἔχοντας τίποτα ἄλλο στὸ νοῦ του παρὰ τὴν διαρκῆ ἀναζήτησιν γιὰ τὴν ἀναζήτησιν, τὴν διαρκῆ ἔρευνα γιὰ τὴν ἔρευνα».

Πενήντα «διευθυντὲς προγραμμάτων» δίδουν διαλέξεις ἢ διευθύνουν συζητήσεις πάνω σὲ ὁποιοδήποτε θέμα, τὸ ὁποῖο κρίνουν ἐνδιαφέρον. Πολὺ συχνὰ οἱ διάφοροι ὁμιλητὲς θίγουν θέματα, τὰ ὁποῖα δὲν συζητοῦνται σὲ παραδοσιακὰ ἀνώτατα πνευματικὰ ιδρύματα. Ἡ ὅλη ἰδέα τοῦ Κολλεγίου βασίζεται στὸ Ἑλληνικὸ ιδεῶδες τοῦ φιλοσοφικοῦ διαλόγου, δηλαδὴ στὴν ἀ-

πλότητα καὶ στὴν ποικιλία τῶν θεμάτων. Πράγματι, ἡ διαρκὲς φιλοσοφικὴ ἀναζήτησιν τῶν ἀνθρώπων τοῦ Κολλεγίου, καθὼς καὶ τοῦ Jacques Derrida, δὲν θυμίζουν ἔντονα τὴν ἀδογματιστὴ προσέγγισιν τῶν διαφόρων θεμάτων ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες φιλοσόφους; Δὲν θυμίζουν ἄρα γε τὴν χωρὶς περιορισμοὺς ἐλεύθερη καὶ ἀπρόσκοπτη ἔρευνα τῶν κλασσικῶν χρόνων; Ὁ Fernando Gil, ἓνας ἀπὸ τοὺς διευθυντὲς τοῦ Κολλεγίου, εἶπε χαρακτηριστικὰ: «Ὅταν οἱ Ἕλληνες ἐκάθηντο γιὰ νὰ συζητήσουν κάποιο πρόβλημα, ἀρχίζαν πάντα ἀπὸ τὶς ἀπλούστερες ἐρωτήσεις καὶ ἀπὸ ἐκεῖ προχωροῦσαν. Δὲν ἔθεταν ὅρια στὶς συζητήσεις των, δὲν ἐφοβοῦντο νὰ προχωρήσουν ἀκόμη καὶ σὲ περιοχὰς μέχρι τότε ἀνεξερεύνητες ἀπὸ τὴν φιλοσοφικὴ σκέψιν».

Τὸ Κολλέγιο χαρακτηρίζεται ἀπὸ μιὰ πολὺ «ἑλληνικὴ» στάση: θέλει ν' ἀνοίξῃ καινούργιες προοπτικὲς γιὰ θέματα ποὺ πολλοὶ θεωροῦν ταμποῦ ἢ γιὰ θέματα γιὰ τὰ ὁποῖα θεωρεῖται ὅτι δὲν ἔχει διαζαχθῇ ἐξαντλητικὴ ἔρευνα. Ἐνα ἀπὸ τὰ θέματα αὐτὰ εἶναι οἱ σχέσεις τοῦ φιλοσόφου Martin Heidegger μὲ τὸ ἐθνικοσοσιαλιστικὸ κόμμα.

[Ἀξίζει νὰ σταθοῦμε γιὰ λίγο στὸ θέμα αὐτό. Τὸ θέμα, βεβαίως, δὲν εἶναι μονάχα οἱ σχέσεις τοῦ Γερμανοῦ φιλοσόφου μὲ τὸ ἐθνικοσοσιαλιστικὸ κόμμα, ἀλλὰ καὶ ποιές, γενικώτερα, εἶναι οἱ σχέσεις τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν ἐξουσία. Ἡ σύζητησιν γύρω ἀπὸ τὴν σχέσιν τοῦ M. Heidegger μὲ τὸν ἐθνικοσοσιαλισμὸ γενικώτερα ἀναζωπυρώθηκε μὲ τὴν δημοσίευσιν τοῦ

βιβλίου του χιλιανού φιλοσόφου (και παλαιού μαθητού του Heidegger στην Χαϊδελβέργη) Victor Farias, "*Heidegger et le Nazisme*" (Eds, Verdier, 'Οκτώβριος 1987). Στο βιβλίο αυτό ο Victor Farias ισχυρίζεται ότι ο Heidegger ήτο (και παρέμεινε) ένας ένθερμος εθνικοσοσιαλιστής και όχι απλώς κάποιος ο οποίος, ενώ αρχικά ένθουσιάζθηκε με την εθνικοσοσιαλιστική ιδεολογία, αργότερα απογοητεύθηκε και κράτησε τις αποστάσεις του από το καθεστώς². Το βιβλίο του Victor Farias ανέκινησε πολλές συζητήσεις και θεωρήθηκε ένα από τα πλέον πολύκροτα της περασμένης χρονιάς³.

Μιά από τις πλέον αξιοπρόσεκτες πλευρές του Κολλεγίου είναι το ότι προσπαθεί να διοργανώνει εκδηλώσεις σε χώρες όπως η Χιλή και η Τσεχοσλοβακία. Μιά κάποια πολιτικοποίηση των εκδηλώσεων που γίνονται υπό την αιγίδα του Κολλεγίου σε τέτοιες χώρες είναι ίσως αναπόφευκτη. Χαρακτηριστικό όμως είναι, πώς οι διευθύνοντες του Κολλεγίου θέλουν την φιλοσοφία να δρᾷ ως απελευθερωτική δύναμη και το Κολλέγιο να μη περιορίζεται μόνο

σε συζητήσεις αφηρημένων έννοιων.

Αξίζει να σημειωθῇ πώς μετά τις εκλογές του 1986, κατά τις οποίες οι σοσιαλιστές ήττήθηκαν από τους κεντροδεξιούς, οι ύπουργοί της κυβερνήσεως του Jacques Chirac όχι μόνο δεν απείλησαν με μείωση πιστώσεων το Κολλέγιο (που από πολλούς θεωρείται ένας πολύ ριζοσπαστικός θεσμός), αλλά αντίθετα ενεθάρρυναν την επέκτασή του⁴. Το Κολλέγιο έχει ήδη συναρπάσει τους πνευματικούς ανθρώπους της Γαλλίας. Πέρα από το νᾶναι κάτι τι το στεῖρα αντικονφορμιστικό, το Κολλέγιο κατά τον Derrida «*ερευνᾷ κάθε τι το οποίο ἄλλοι, σε ἄλλα ἰδρύματα, θεωροῦν ταμποῦ*».

Νομίζω, πώς δεν μπορούμε παρά να εκφράσουμε τὸν θαυμασμό μας γι' αὐτή την κατ' ἐξοχήν «ἐλληνική» πρωτοβουλία τῶν Γάλλων διανοουμένων. Ἡ προσπάθεια τοῦ Derrida καὶ τῶν σὺν αὐτῷ γιὰ ἐλευθερή, ἀδέσμευτη ἔρευνα στρέφεται ἐναντίον τοῦ ἀκαδημαϊσμοῦ τῶν τρανῶν καὶ τῶν ὑπεροπτῶν καὶ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ συγκινήσῃ κάθε σκεπτόμενο ἄνθρωπο καὶ εἰδικὰ τοὺς ἀναγνώστες τοῦ «Δαυλοῦ»⁵.

Σημειώσεις:

1. Οἱ πληροφορίες σχετικά με τὸ Διεθνὲς Κολλέγιο Φιλοσοφίας ἐλήφθησαν ἀπὸ ἄρθρο τῆς ἐβδομαδιαίας ἐπιθεωρήσεως "The Times Higher Education Supplement", 30/10/87, ἀρ. τεύχους 782.

2. Κατὰ τὸν φιλόσοφο Emmanuel Levinas τὸ βιβλίο τοῦ Victor Farias «δὲν περιέχει τίποτε καινούριο καὶ ἀσχολεῖται μὲ ὑποθέσεις ἐλάσσονος ἐνδιαφέροντος» (ἴδε ἐπιθεώρηση "De Groene Amsterdammer", 6/1/88, σ. 20). Κατὰ δὲ τὸν Jacques Derrida «στὴν ἔρευνα τοῦ Farias δὲν ὑπάρχει τίποτε πὺ νὰ μὴν εἶναι γνωστὸ ἐδῶ καὶ πολὺ καιρὸ. [Αὐτὰ πὺ γράφει ὁ Farias] εἶναι γνωστὰ σὲ ὅσους ἀσχολοῦνται συστηματικὰ μὲ τὸν Heidegger». (ἴδε "Temas de nuestra epoca", "El País", 19/11/87, σ. 8).

3. Πλῆθος εὐρωπαϊκῶν ἐντύπων ἀσχολήθηκαν μὲ τὸ βιβλίο τοῦ V. Farias καὶ τὴν σχέση τοῦ M. Heidegger μὲ τὸν ἐθνικοσοσιαλισμό. Ἀναφέρω μερικά: "Heidegger était-il nazi?" τοῦ Roger Pol Droit στὸν "Monde" (14/10/87), "Heidegger: Io nazista? Tutte malignità" μὲ ἄρθρα τῶν Claudio Magris καὶ Emanuele Severino στὴν "Corriere della Sera" (1/11/87), ἓνα ὀκτασέλιδο ἀφιέρωμα στὴν "El País", ὅπου περιλαμβάνονται συνεντεύξεις μὲ τοὺς V. Farias καὶ J. Derrida ("Temas de nuestra epoca", "La polemica sobre Heidegger", 19/11/87), καὶ ἓνα ἐπίσης ὀκτασέλιδο ἀφιέρωμα στὴν ἐβδομαδιαία ὀλλανδικὴ ἐπιθεώρηση "De Groene Amsterdammer" μὲ συνεντεύξεις τοῦ Emmanuel Levinas καθὼς καὶ τοῦ ὀλλανδοῦ φιλοσόφου Frits Staal (6/11/88, σσ. 15-23). Τὸ θέμα, βέβαια, κάθε ἄλλο παρὰ ἐχει κλείσει.

4. Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ὅτι τὸ Διεθνὲς Κολλέγιο Φιλοσοφίας τοῦ Παρισιοῦ χρηματοδοτεῖται ἐτησίως μὲ τὸ ποσὸν τῶν τεσσάρων ἑκατομμυρίων φράγκων.

5. Καθὼς ἀναφέρομαι στὴν ἐλεύθερη ἔρευνα καὶ στὴν ὑπεροπτικὴ ἀκαδημαϊκὴ ἐξουσία, δὲν μπορῶ νὰ μὴ θυμηθῶ καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς, τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν ἔρευνα τοῦ «Δαυλοῦ» γιὰ τὴν ἑλληνικότητα τοῦ ἀλφαβήτου, τὴν ὑπεροψία ποὺ διέκρινε τὶς ὅποιες ἀπαντήσεις τῆς ἀκαδημαϊκῆς ἐξουσίας καὶ τὴν μέχρι στιγμῆς, τουλάχιστον, φυγομαχία τῶν φίλων φοινικιστῶν.

ΣΤΑΥΡΟΣ ΜΕΛΙΣΣΙΝΟΣ

Περικλέους Ἐπιτάφιος

(Κεφάλαιον 41)

Σύνοψη κἀνοντας λοιπὸν στὰ ὅσα πρὶν εἶπα, ἐκεῖνα:
γιὰ κάθε ζῶσα ἐκδήλωσή της — ἔσαεῖ μνημεῖο! —
θὰ πῶ: σχολεῖο τῆς Ἑλλάδας πῶς εἶναι ἡ Ἀθήνα.
Καὶ τοῦ Παγκόσμιου Πνεύματος λίκνο καὶ πρυτανεῖο.

Καὶ — γιὰ τὴ γνώμη τῆ δικῆ μου — τέτοιας πόλης γέρας
εἶν' ὁ πολίτης, ποὺ εὐχερῶς πλῆθος μπορεῖ νὰ πάρει
δραστηριότητες ζωῆς, καὶ νὰ τίς φέρει εἰς πέρας
μ' ἄκρα ἐπιδεξιότητα καὶ μὲ μεγάλη χάρη.

Καὶ αὐτὰ ποὺ λέω κομπασμοὶ μου πῶς δὲν εἶναι μόνοι,
λόγια περίστασης, μὰ ἀλήθεια αἰώνια στοὺς ἀνθρώπους
ἡ δύναμη τῆς πόλης, μας ἡ ἴδια τὸ φανερῶνει,
σὰν τόσο τράνεψε ἀπὸ τέτοιους τῆς ζωῆς μας τροπούς.

Γιὰ τὴν μοναδικὴ αὐτὴ μέσα ἀπὸ τίς πόλεις πόλη
κάθε τῆς μιᾶς δοκιμασία, φήμη καὶ πιὸ μεγάλη.
Μόνη ποὺ παραδέχτηκαν ὅσοι τῆς σκύψαν, ὅλοι —
πῶς δὲν ἔσκυψαν σ' ἀνάξιους νικητὲς κεφάλι!

Πόλη, ποὺ δὲν κοντανασαίνει (ὁ ὑπήκοός της) ἀγέρα
«ἀνάξιοι πῶς τὸν κυβερνᾶν», καὶ ποὺ δὲν κλείνει μάτι,
ὅτε θὰ ῥθει τῆς λευτεριᾶς ἡ καταλύτρα μέρα,
ποὺ τοὺς ἀνάξιους θὰ πετάξει μὲ θυμὸ ἀπ' τὴν πλάτη.

Μετὰ ἀπὸ τόσες ἀποδείξεις (κι ὅχι νέφη αἰθέρων),
μάρτυρες κάποιους, ποὺ δὲν λείπουν, γιὰ δύναμη τόση,
τὸν θαυμασμὸ συγχρόνων μας καὶ μεταγενεστέρων
Ὁμηρος δὲν θὰ χρειαστεῖ σὲ ἔπη ν' ἀποδώσει.

Οὔτε ἄλλου ματαιόλογα — γιὰ πρόσκαιρη χαρὰ —
θεωρίες ποὺ διαψεύδονται ἀπὸ τὴ γνήσια ἀλήθεια·
γιατὶ μιλᾶν γιὰ μᾶς στεριές, θαλασσινὰ νερά
μὲ τόλμη ποὺ γεφύρωσαν πνεύματά μας καὶ στήθια.

Ποὺ ἔτσι σὲ μακρυνὲς στεριὲς καὶ πέλαγα διαθήκες
νὰ ῥοῦμε ἀφήσει αἰώνια ἀκατάλυτα μνημεῖα,
ποὺ διαλαλοῦν τίς συμφορές, μὰ ἀντάμα καὶ τίς νίκες,
πράξεις-μεγάλες λαοῦ, μεγάλη ποὺ γράφει Ἱστορία.

Σπουδές σπουδαῖες (II)

Σε προηγούμενο τεύχος εἶχαμε κάνει λόγο γιὰ τὸ τί τραβάει ἡ τριτοβάθμια ἐκπαίδευση ἀπὸ ὑποψήφιους, φοιτητὲς καὶ κράτος. Σήμερα θὰ ἀναφερθοῦμε στὶς μεταλυκειακὲς σπουδὲς γενικά. Λοιπόν, ὑπάρχει μιὰ μερίδα φιλόδοξων γονέων, πού, ἂν καὶ γνωρίζῃ ὅτι τὸ παιδί τους περὶ τὰ γράμματα εἶναι ντουβάρι, ἐπιμένουν σώνει καὶ ντὲ νὰ πάρῃ κάποιο πτυχίο. Τώρα, βέβαια, αὐτὸ εἶναι μιὰ κουβέντα, ἀφοῦ ὁ Λαλάκης ἔχει τέτοια σχέση μὲ τὸ διάβασμα ὅση ὁ φάντης μὲ τὸ ρετσινόλαδο. Naί, ἀλλὰ σὲ τέτοιες περιπτώσεις οἱ γονεῖς τοῦ κάθε Λαλάκη φυσᾶνε τὸν μπερντέ. Καὶ ἅμα φυσᾶς τὸν μπερντέ, ὑπάρχουν καὶ οἱ λύσεις πού ἀκούουν στὰ ὀνόματα Ἰταλία, Ρουμανία, Γιουγκοσλαβία, μέχρι καὶ Ἀντίγκουα δηλαδή. Καὶ ἔτσι τὸ παιδί μεταβάλλεται, συνήθως, εἰς αἰώνιον φοιτητὴν σιτιζόμενον δασιλῶς εἰς τὸ πατρικὸν πρυτανεῖον.

Βέβαια ὑπάρχει καὶ ἡ λύση τῶν ἰδιωτικῶν πανεπιστημίων καὶ κολλεγίων, πού ἄρχισαν νὰ ξεφυτρώνουν σὰν μανιτάρια στὴν Ἀθήνα τελευταῖα. Naί! Naί! Πολὺ σικ ἐκπαίδευση καὶ σὲ νεοκλασσικά κτήρια γιὰ ὅλα τὰ βαλάντια. Κι ἀπὸ ποικιλία σπουδῶν ἄλλο τίποτε: Ἱστορία τῆς τέχνης, νὰ ποῦμε. Νὰ βγῆς, μετά, στὴν ἀγορὰ ἐργασίας καὶ νὰ εἶσαι περιζήτητος. Ἡ κοινωνιολόγος, καὶ νὰ σχηματίζουν οὐρὰ οἱ ἐργοδότες ποιὸς θὰ σὲ πρωτοπροσλάβῃ. Καὶ νὰ πέφτουν οἱ γνώσεις σύννεφο. Γνώσεις κατάλληλες γιὰ «γενικὴ ἐπιμόρφωση» νεοπλούτων γηραιῶν κυριῶν, ἢ γιὰ νὰ παίρνουν τὰ παιδιά ἓνα «λοῦστρο κουλτούρας», μὴ τυχὸν καὶ τοὺς ποῦνε ἀγράμματος.

Τέλος, γιὰ τὴν «μπασκασαρία» ὑπάρχουν καὶ οἱ μέσες ἢ ἀνώτερες ἐπαγγελματικὲς σχολές. Ξέρετε, δά. Αὐτὲς πού δὲν τις ἀναγνωρίζει τὸ κράτος καὶ λειτουργοῦν... μὲ κρατικὴ ἄδεια σὰν ἐργαστήρια ἐλευθέρων σπουδῶν. Κι ἐκεῖ εἶναι πού γίνεται τὸ «ἔλα νὰ δῆς». Τέτοιος συνωστισμὸς ἀνομοίων «δραμάτων» δὲν ματάγινε. Σπουδαστὲς-τουρίστες πού γράφονται γιὰ τὴν ἀναβολὴ ἄνθρωποι πού εἶχαν ὄνειρο ζωῆς νὰ πάρουν κάποιο «χαρτί», ἀλλὰ λόγῳ τῶν περιστάσεων τῆς ζωῆς δὲν τὰ κατάφεραν στὰ νιάτα τους. Μέχρι καὶ πρὸς ἄγραν ἐρωτικοῦ συντρόφου ἐγγράφονται σ' αὐτές. Ὅμως ἀνάμεσα σ' αὐτὸ τὸ ἐτερόκλητο πλῆθος κυκλοφοροῦν καὶ κάποιοι πού παρασύρθηκαν ἀπὸ τὴν διαφήμιση καί... ὥρμησαν νὰ προλάβουν. Ἐμπόριο ἐλπίδας γιὰ γρήγορη ἀποκατάσταση, καθόσον προγραμματιστής, ἀναλυτής, κοστολόγος, σοῦ λέει ὁ ἄλλος. Ἀλλὰ καὶ σχολὲς μαννεκέν (πού οἱ μαθήτριες κάνουν καὶ καμμιά βίζιτα) καὶ σχολὲς γραμματέων πού οἱ ὑποψήφιες ὀνειρεύονται νὰ παντρευτοῦν τὸ ἀφεντικό τους καὶ νὰ μποῦν στὸν μαγικὸ κόσμον τοῦ «Ἄρλεκιν». Τώρα, βέβαια, ὁ ἀναγνώστης θὰ πῇ «τρέχα-γύρευε» γιὰ ὅλα αὐτά. Τὸ ξέρω, κι αὐτὸ εἶναι πού μὲ διαολίζει, γιατί, ὅπως λέει καὶ ὁ Καρυωτάκης,

«... ἂν τουλάχιστον, μέσα στοὺς ἀνθρώπους
αὐτοὺς, ἓνας ἐπέβαινε ἀπὸ ἀηδία...
σιωπηλοί, θλιμμένοι, μὲ σεμνοὺς τρόπους,
θὰ διασκεδάζαμε ὅλοι στὴν κηδεῖα».

Γιῶργος Πετρόπουλος

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΤΣΙΑΔΡΑΜΗΣ

Οἱ « Ἀραβικοὶ » ἀριθμοὶ

(Συμπληρωματικὲς προτάσεις καὶ σκέψεις)

Τὸ παρὸν ἄρθρο εἶναι συμπλήρωμα προηγουμένου ἄρθρου, μὲ θέμα τὴν προέλευση τῶν συμβόλων τῶν σύγχρονων ἀριθμῶν, τὸ ὁποῖο δημοσιεύθηκε στὸ ὑπ' ἀριθμ. 92-93 τεῦχος τοῦ « Δαυλοῦ » (Αὐγ.-Σεπτ. 1989). Περιέχει δὲ νέα στοιχεῖα καὶ σκέψεις, τὰ ὁποῖα ἔν τινι μέτρῳ ἀνασκευάζουν ἢ συμπληρώνουν τὶς προηγούμενες, ὥστε οἱ παροῦσες ἀπόψεις τοῦ γράφοντος νὰ εἶναι οἱ τελικὲς καὶ νὰ ὑποστηρίζουν τὴν ἄποψη τῆς ἐλληνικότητος, ὅσον ἀφορᾷ στὴν προέλευση τῶν συμβόλων τῶν συγχρόνων ἀριθμῶν, δηλ. τῶν κατὰ συνθήκην καλουμένων « ἀραβικῶν » ἀριθμῶν, ἀφοῦ καὶ οἱ ἴδιοι οἱ ῥαβες δὲν ἀποκρύπτουν τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ σύμβολα τῶν ἀριθμῶν δὲν εἶναι δική τους ἐπινόηση. Ἐδῶ ὑποστηρίζεται ἡ ἄποψις, ὅτι τὰ σύμβολα τῶν συγχρόνων ἀριθμῶν προέρχονται ἢ ἀποτελοῦν ἐξέλιξη τῶν γραμμάτων τοῦ ἐλληνικοῦ ἀλφαβήτου.

Ὅπως εἶναι γνωστὸν, τὸν 9ο αἰῶνα μ.Χ. στὸ Βυζάντιο καθιερώθηκε ἡ μικρογράμματη γραφή σὲ μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες ἐπαναστάσεις στὴν ἱστορία τῆς ἐλληνικῆς γραφῆς. Παράλληλα μὲ τὴν καθιέρωση τῆς μικρογράμματης γραφῆς παρατηρεῖται μεγάλη πνευματικὴ ἀναγέννηση καὶ πραγματοποιεῖται μία σημαντικὴ πανεπιστημιακὴ μεταρρύθμιση, τὴν ὁποία ἀνέλαβε ὁ Βάρδας τὸ 863¹. Λίγο ἀργότερα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ αὕτη ἐμφανίζονται τὰ νέα σύμβολα τῶν ἀριθμῶν, δηλ. οἱ « ἀραβικοὶ » ἀριθμοί. Πιστεύω, ὅτι αὕτη ἡ ἔντονη πνευματικὴ κίνηση δημιουργήσε τὸ νέο σύστημα ἀριθμῆσεως μὲ τοὺς « ἀραβικοὺς » ἀριθμοὺς ὅχι υἱοθετώντας ἀπλῶς τὰ νέα σύμβολα, ἀλλὰ δημιουργώντας τα ὡς ἀποτέλεσμα λόγιας ἐργασίας, ὑλοποιώντας μὴ νέα εὐχρηστὴ πρακτικὴ ἀριθμῆσεως. Ἦτοι κάποιος ἢ κάποιοι ἀνέλαβαν νὰ ὑλοποιήσουν τὸν νέο τρόπο παραστάσεως τῶν ἀριθμῶν διὰ τῆς δημιουργίας νέων συμβόλων, ἀντικαθιστώντας τὸν μέχρι τότε ἰσχύοντα, δηλαδή ἐκεῖνον διὰ τῶν γραμμάτων τοῦ ἐλληνικοῦ ἀλφαβήτου.

Ὅπως περαιτέρω ἀναπτύσσεται, τὰ σύμβολα τῶν συγχρόνων ἀριθμῶν ἔχουν ἄμεση σχέσι εἴτε μὲ τὰ ἀντίστοιχα γράμματα - ἀριθμοὺς τῆς παλαιᾶς τους παραστάσεως εἴτε μὲ τὸ περιεχόμενο τοῦ ἀριθμητικοῦ τὸ ὁποῖο ἐκφράζουν εἴτε μὲ τὴν λέξι ἢ ὁποία ἐκφράζει τὸ ἀντίστοιχο ἀριθμητικὸ κατὰ τὸ ἀκροφωνικὸ σύστημα. Ἡ σχέσις, ἡ ὁποία διαπιστώνεται, ἂν ἑνὸς μὲν εἶναι ἐξαιρετικὰ ἄμεση, ἂν ἑτέρου αἰτιολογεῖται πλήρως, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ θεωρηθῇ σύμπτωσι καὶ μάλιστα γιὰ ὅλα τὰ σύμβολα τῶν ἀριθμῶν.

Πρὶν ἀναπτυχθῇ κατωτέρω κάθε ἀριθμητικὸ, ἀναφέρομε τὰ κεφαλαῖα γράμματα τὰ ὁποῖα παριστοῦσαν τοὺς ἀριθμοὺς ἀπὸ τὸ ἕνα ὡς τὸ δέκα, ἐνῶ ἀναλόγως ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ τὰ μικρά.

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ
Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω

Σύμβολα ἀριθμῶν

1: Τὸ μηδὲν {0}

Τὸ μηδὲν {0}, ὅπως τὸ ξέρουμε, καθιερώθηκε ἀπὸ τὸν "Ἑλληνα μαθηματικὸ καὶ ἀστρονόμο Καῦδιο Πτολεμαῖο τὸ 278 μ.Χ. ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ γράμματος «Ὅμι-κρον» {Ο} τῆς λέξεως «Οὐδέν», κατὰ τὸ ἀκροφωνικὸ σύστημα. Τὸ σύμβολο αὐτὸ διατηρήθηκε καὶ μετὰ τὴν καθιέρωση τῶν νέων συμβόλων. "Αν τὰ σύμβολα τῶν ἀριθμῶν εἶχαν ἀπλῶς υἱοθετηθῇ, τότε γιατί τὸ μηδὲν {0} παρέμεινε τὸ ἴδιο;¹

2: Τὸ ἓνα {1}

"Ὅπως μπορεῖ νὰ διαπιστωθῇ, τὸ ἓνα {1} ἀποτελεῖται ἀπὸ μία κατακόρυφη γραμμὴ μὲ μία κεραία πάνω ἀριστερὰ καὶ μία μικρὴ ὀριζόντια γραμμὴ στὴ βάση. (α) Ἡ παράσταση τῆς μονάδος διὰ μιᾶς γραμμῆς (χαρακιᾶς) {/} εἶναι ἀπόλυτα «φυσιολογικὴ» καὶ μαρτυρεῖται στὸν ἑλληνικὸ χῶρο ἤδη ἀπὸ τὶς πινακίδες τῆς Κρητομυκηναϊκῆς Γραμμικῆς Γραφῆς Β περὶ τὸ 1450 π.Χ.² (β) Στὴν ἀρχαιότητα κατὰ τὸ ἀκροφωνικὸ σύστημα ἡ μονάδα παρίστατο καὶ διὰ τοῦ κεφαλαίου γράμματος Ἰῶτα (Ι), ὡς ἀρχικοῦ γράμματος τῆς λέξεως Ἰα, ἡ ὁποία στὴν Ἰωνικὴ διάλεκτο ἐσημῆναι τὴν μονάδα. Τὸ Ἰῶτα σὰν παράσταση τοῦ ἑνὸς υἱοθετήθηκε καὶ ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Ἀπόηχος αὐτῆς τῆς καταγωγῆς εἶναι ἡ μικρὴ τελεία, ἡ ὁποία τοποθετεῖται ἀπὸ τοὺς λοιποὺς Εὐρωπαίους πάνω ἀπὸ τὴν μονάδα. Κατὰ τὴν Βυζαντινὴ παλαιογραφία τὸ Ἰῶτα ἐγράφετο .³ (γ) Ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου συνήθης παράστασις τοῦ ἑνὸς γίνεται διὰ τοῦ ὑψωμένου δείκτου. (δ) Κατὰ τὴν Βυζαντινὴ παλαιογραφία - συντομογραφία τὸ σύμβολο σημαίνει «ὀρθός».³

Ἐπομένως: $/ \rightarrow \text{manicule} \rightarrow \text{manicule} = 1$.

3: Τὸ δύο {2}

Τὸ δύο {2} προέρχεται ἐκ τοῦ κεφαλαίου γράμματος «Ζ», ἀρχικοῦ γράμματος τῆς λέξεως «Ζεῦγος», κατὰ τὸ ἀκροφωνικὸ σύστημα. Στὴν πινακίδα ΡΥ Sa 287 τῆς Κρητομυκηναϊκῆς Γραμμικῆς Γραφῆς Β ἔχει γραφεῖ: "a-ku-ro de-de-me-no ΤΡΟΧΟΣ ΖΕ/», δηλ. «ἀργύρῳ δεδεμένῳ ΤΡΟΧΟΣ Ζεῦγος /». Ἀντὶ νὰ γράφουν «δύο τροχοί», χρησιμοποιοῦν τὴν πρώτη συλλαβὴ (Ζε) τῆς λέξεως (Ζεῦγος). Ἀν λοιπὸν οἱ Ἕλληνες τοῦ 1450 π.Χ., ἀντὶ νὰ γράφουν δύο (ΙΙ) ἔγραφαν «Ζε» ἐκ τῆς λέξεως Ζεῦγος, γιατί κάτι τέτοιο δὲν θὰ τὸ προτιμοῦσαν οἱ Ἕλληνες τοῦ Βυζαντίου ἐκλέγοντας τὸ «Ζ» ἐκ τοῦ «Ζεῦγος»: Ἀλλωστε τὸ Ζ εἶναι ἓνα ἐξαιρετικὰ ἀπλὸ γράμμα.

Ἐπομένως: $Z=2$.

4: Τὸ τρία {3}

Τὸ τρία προέρχεται ἀπὸ τὸ σύμπλεγμα «τρ» τῶν πρώτων γραμμάτων τῆς λέξεως τρία, πάλι κατὰ τὸ ἀκροφωνικὸ σύστημα. Τὸ «τρ» κατὰ τὴν Βυζαντινὴ παλαιογραφία - συντομογραφία καὶ κατὰ τὴν συνήθεια τῶν Βυζαντινῶν γραφέων ἐγράφετο ἐν συμπλέγματι ὡς .

Ἐπομένως: $\text{tr} \rightarrow \text{triple symbol} = 3$.

5: Τὸ τέσσερα {4}

Τὸ τέσσερα παρίστατο μὲ τὸ κεφαλαῖο γράμμα Δ, τὸ ὁποῖο παρίστατο ὡς (592 μ.Χ.). Ἀλλωστε καὶ ἡ μορφή τοῦ τέσσερα ὑποδηλοῖ ὅτι τοῦτο εἶναι ἐξέλιξη τοῦ κεφαλαίου Δέλτα (Δ).³

Ἐπομένως $\Delta=4$.

6: Τὸ πέντε {5}

Τὸ πέντε μορφολογικῶς ὁμοιάζει πρὸς τὸ στίγμα {**Ϛ**}, ἀπὸ τὸ ὁποῖο φαίνεται πὼς προέκυψε. Τὸ στίγμα ἐχρησιμοποιεῖτο μόνο ὡς ἀριθμητικὸν γιὰ τὴν παράσταση τοῦ ἀριθμοῦ 6. Ἐπειδὴ γιὰ τὴν παράσταση τοῦ ἑξὶ υἰοθετήθηκε τὸ ἐπόμενο σύμβολο (σ), τὸ στίγμα παρηλλάχθη καὶ χρησιμοποιήθηκε γιὰ τὴν παράσταση τοῦ ἀριθμητικοῦ 5.

Ἐπομένως: **Ϛ** = 5.

7: Τὸ ἕξι {6}

Γιὰ τὸ ἀριθμητικὸ ἕξι {6} ἐχρησιμοποιεῖτο, ὅπως ἀναφέρθηκε, τὸ στίγμα {**Ϛ**}. Τὸ στίγμα μορφολογικῶς ὁμοιάζει πρὸς τὸ σύμπλεγμα τῶν συμφώνων «σ» καὶ «τ» (στ), τὸ ὁποῖο παρίστατο ὡς {**ϛ**}, τὰ ὁποῖα σύμφωνα ἐγράφοντο πάντοτε ἐν συμπλέγματι καὶ οὐδέποτε χωριστὰ καὶ τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν καὶ τὰ ἀρχικά γράμματα τῆς λέξεως «στίγμα». Γιὰ τὴν παράσταση τοῦ ἑξὶ {6} υἰοθετήθηκε τὸ ἀπλὸ «σ» τῆς μικρογραμμάτου παραστάσεως τοῦ Σ. Ἡ σχέση του «σ» πρὸς τὰ **Ϛ** → **ϛ** → ΣΤ → στ εἶναι προφανής.

Ἐπομένως: **Ϛ**, **ϛ**, Στ, στ = σ = 6.

8: Τὸ ἐπτὰ {7}

Γιὰ τὸ ἐπτὰ ἐχρησιμοποιήθηκε τὸ Ζ, τὸ ὁποῖο εὐρίσκετο στὴν ἴδια θέση καὶ μὲ τὴν ἴδια ἀριθμητικὴ ἀξία, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀφαιρέθηκε ἡ βάσις του, ἀφοῦ τὸ Ζ εἶχε ἤδη χρησιμοποιηθῇ γιὰ τὴν παράσταση τοῦ 2. Μὲ τὴν βελτίωση λοιπὸν τοῦ ἤδη ὑπάρχοντος συμβόλου στὴν ἴδια θέση καὶ μὲ τὴν ἴδια ἀριθμητικὴ ἀξία παραστάθηκε καὶ τὸ ἐπτὰ. Ἀπόηχος τῆς καταγωγῆς τοῦ ἐπτὰ **7** ἢ **ζ** ἀπὸ τὸ Ζ ἀποτελεῖ ἡ μικρὴ ὀριζόντια γραμμὴ, ἡ ὁποία τοποθετεῖται στὸ μέσον του. Πράγματι στὴν Λατινικὴ γραφὴ τὸ Ζήτα (Ζ) γράφεται σὰν **℥**.

Ἐπομένως: **7** = 7.

9: Τὸ ὀκτῶ {8}

Τὸ ὀκτῶ παρίστατο μὲ τὸ γράμμα Η: (α) Εἶναι γνωστὸν — καὶ πιθανὸν τὸ ἐγνώριζαν οἱ Βυζαντινοὶ — ὅτι τὸ Ἡτα {H} στὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ ἀλφάβητα ἐγράφετο σὰν **Ϡ**. (β) Ἐδῶ παρατηρεῖται ὅτι τὸ **Ϡ** ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἐπάλληλα τετράγωνα τὰ ὁποῖα ἀριθμοῦν ὀκτῶ πλευρές: **Ϡ** = **Ϡ**. (γ) Τὸ ὀκτῶ περιέχει δύο ὁμοία φωνήεντα. Δηλαδή δύο ο, τὸ ὄμικρον {ο} καὶ τὸ ὠμέγα {ω} ἢ **ω**, ὅπως ἐγράφετο τὸ ὠμέγα ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς. Τὸ ὀκτῶ λοιπὸν ἐγράφετο καὶ σὰν ὀκτῶ. Οὕτω παρατηρεῖται ὅτι τὸ ὀκτῶ περιέχει τὸ 8 ὑπὸ τὴν μορφή τοῦ **ω**. (δ) Μπορεῖ νὰ σημειωθῇ πὼς τὸ **ω** ἔχει ἄμεση σχέση μὲ τὸ 8, ἀφοῦ τὸ **ω** παρίστανε τὸ 800 (= 8×100), τὸ ὁποῖο εἶναι πολλαπλάσιο τοῦ 8. (ε) Ἄν ληφθῇ ὑπόψιν ἡ συνήθεια τῶν Βυζαντινῶν νὰ δημιουργοῦν καὶ νὰ χρησιμοποιοῦν συμπλέγματα γραμμάτων, γιὰ νὰ ἐκφράσουν συλλαβὲς ἢ λέξεις, π.χ. **Ϡ** = ου, τότε κάλλιστα τὰ δύο ο (ο ο, **ω**) τὰ ὁποῖα περιέχονται στὸ ὀκτῶ (ὀκτῶ), θὰ μπορούσαν νὰ παρασταθοῦν σὰν 8, ἂν σημειωθῇ ὅτι καὶ ἡ φωνητικὴ ἀπόδοση τοῦ ὠμέγα {**ω**} ἦταν τότε ἡ αὐτὴ μὲ τὴν τοῦ ὄμικρον {ο}. (ζ) Τὸ 8 ἐπιπλέον σὰν νέο σύμβολο δὲν δημιουργοῦσε σύγχυση μὲ κανένα ἄλλο γράμμα ἢ σύμβολο.

Ἐπομένως: **Ϡ** → δύο ο → **ω** = 8.

10: Τὸ ἐννέα {9}

Γιὰ τὸ ἐννέα ἐχρησιμοποιεῖτο τὸ γράμμα θήτα {Θ}, τὸ ὁποῖο κατὰ τὴν μικρογράμματη γραφὴ ἐγράφετο σὰν **Ϡ, Ϡ, Ϡ**. Τὸ ἐννέα λοιπὸν προέκυψε μὲ ἐλαφρὰ ἀλ-

λαγὴ κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὴν ἴδια θέση καὶ μὲ τὴν ἴδια ἀριθμητικὴ ἀξία.

Ἐπομένως: 9 = 9.

Κατωτέρω παρατίθενται πρὸς σύγκρισιν μαζὺ μὲ τὴν πιθανὴ καταγωγὴ τους, οἱ σύγχρονοι Εὐρωπαϊκοὶ ἀριθμοὶ καὶ οἱ σύγχρονοι ἀπὸ τοὺς Ἀραβες χρησιμοποιούμενοι πραγματικοὶ Ἀραβικοὶ ἀριθμοί.

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9		: καταγωγή
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9		: σύγχρονοι εὐρωπαϊκοί
•	/	ﺕ	ﺭ	ﺓ	ﻭ	ﻛ	ﻉ	ﻱ	ﻝ	ﻩ	: σύγχρονοι ἀραβικοί

Ὅπως εὐκόλα μπορεῖ νὰ διαπιστωθῇ, οἱ σύγχρονοι ἀραβικοὶ ἀριθμοί, οἱ ὁποῖοι παρατίθενται στὴν τρίτη σειρά, πολὺ λίγο ἢ καθόλου ὁμοιάζουν μὲ τοὺς ἐν χρήσει Εὐρωπαϊκοὺς ἀριθμοὺς τῆς δευτέρας σειρᾶς, ἐνῶ κάτι τέτοιο δὲν συμβαίνει μὲ τὴν ὑποστηριζόμενη ἐδῶ καταγωγὴ τῶν συμβόλων, ἡ ὁποία παρατίθεται στὴν πρώτη σειρά. Πιστεύω, πὼς περαιτέρω ἔρευνα ἐπὶ τοῦ θέματος θὰ ἀποδείξῃ τοῦ λόγου τὸ ἀληθές.

Θὰ ἠθέλα νὰ προσθέσω ὅτι δὲν γνωρίζω, ἂν ὑπάρχει παρόμοια ἄποψη ἢ ἐργασία ἐπὶ τοῦ παρόντος θέματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ἰωάννης Προμπονάς, «*Σύντομος Εἰσαγωγή εἰς τὴν Μυκηναϊκὴν Φιλολογίαν*», Ἀθῆναι 1986.
2. Ἱπποκράτης Δάκογλου, «*Ἡ γένεσις τῶν συμβόλων τῶν καλουμένων ἀραβικῶν ἀριθμῶν*», «*Δαυλὸς*» τ. 90.
3. Elpidio Mioni, «*Σύντομος Εἰσαγωγή εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Παλαιογραφίαν*», ἑλλ. μετ., Ἀθήνα 1985.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗΣ

(τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν)

Ἐφύμνιον

Κορυδαλοὶ μηνύματα στὰ ὕψη ἄνω φέρνουν,
καλὴ, πυκνὴ βροχὴ τῇ διψασμένη Γῇ ποτίζει,
γεμᾶτα στάχνα στοὺς ἀγροὺς θερίσματα προσμένουν,
χρυσίζοντες καρποὶ τῶν δένδρων τὰ κλαριά βαραίνουν,
οἱ σκέψεις, οἱ μόχθοι κ' οἱ καημοὶ αἴσιο τέλος ἔχουν.

Ἡ φύσις τώρα ψαλμωδεῖ, εὐχὲς χαρίτων πέμπει
στὸν Μέγα Δωρητή...

Οἱ Φιλέλληνες

Ἀσφαλῶς δὲν εἶναι τυχαῖο, ὅτι τὰ Ἀνώτατα Πνευματικὰ Ἰδρύματα δὲν τιμοῦν τοὺς φιλέλληνες, καθὼς τοὺς ἀρμόζει. Καὶ ἀκόμη ὅτι στίς σχετικές πανεπιστημιακὲς σχολὰς συστηματικὰ ἀποφεύγεται νὰ δίδεται σὰν θέμα διδακτορικῶν διατριβῶν ἢ μεταπτυχιακῶν σπουδῶν ὁ φιλελληνισμὸς κατὰ τὸ 1821. Ἀλλὰ καὶ τὸ κράτος δὲν καθιέρωσε, ὡς ὄφειλε, μίαν ἐορτὴν πρὸς τιμὴν τῶν φιλελλήνων, οἱ ὅποιοι ἐθυσίασθησαν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Γιατί; Διότι ἀπλούστατα κάποιοι δὲν θέλουν νὰ ὑπάρχη Ἐθνικὴ μνήμη γιὰ τοὺς ἀνδρείους Εὐρωπαίους, ποὺ ἀπὸ θαυμασμὸ καὶ ἀγάπη πρὸς τὴν Ἑλλάδα προσέφεραν τὴν ζωὴν των γιὰ τὴν ἐλευθερίαν της.

Τὸ ἱστορικὸ κενὸ στὸ ζήτημα τοῦ φιλελληνισμοῦ εἶναι πρωτοφανές. Καμμιά Ἑλληνικὴ ἐπιτροπὴ ἀπὸ καθηγητὲς τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας δὲν ἐργάσθηκε γιὰ τὴν συγκέντρωσι καὶ ἀξιοποίησι τῶν στοιχείων, ποὺ βρίσκονται σὲ ξένα ἀρχεῖα. Πρόκειται γιὰ ἐπονείδιστη παραμέλησι ἐπιστημονικοῦ, συνάμα καὶ ἐθνικοῦ καθήκοντος. Οὔτε ἓναν ὀνομαστικὸν κατάλογο δὲν μπόρεσαν τὰ Ἑλληνικὰ πανεπιστήμια νὰ καταρτίσουν. Ἀπεναντίας καταλόγους φιλελλήνων ἐπεμελήθησαν οἱ ξένοι, ὅπως ὁ Γάλλος Τουρέ, ὁ Ἑλβετὸς Φορνέζ κ.ἄ. Κατάλογο φιλελλήνων στὴν Ἑλλάδα παρουσίασε ὁ στρατηγὸς Μακρυγιάννης μὲ 390 μόνον ὀνόματα (θανόντων στὴν Ἑλλάδα), ἐνῶ κατὰ τὰ εὐρωπαϊκὰ ἀρχεῖα ἀνέρχονται εἰς πολλὰς χιλιάδας.

Ἀξιόλογη βεβαίως εἶναι ἡ ἐργασία τοῦ λογοτέχνη καὶ ἱστορικοῦ συγγραφέως Μπάμπη Ἀνινου (1852-1934) ὑπὸ τὸν τίτλον: «Οἱ Φιλέλληνες τοῦ 1821» (ἔκδ. «Γαλαξία», Ἀθ. 1971), ὅπου παρατίθεται πῖναξ τῶν πεσόντων στίς μάχες φιλελλήνων. Μὲ τὴν φροντίδα τοῦ βασιλέως Ὁθωνος στὸν καθολικὸ ναὸ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Ναυπλίου σὲ μιὰ ξύλινη στήλη χαραχθήκανε (Μάιος 1841) 275 ὀνόματα φιλελλήνων ποὺ ἀπέθαναν στὴν Ἑλλάδα κατὰ ἐθνικότητα καὶ χρονολογίαν ὡς «ἀφιέρωμα πρὸς τὰς οἰκογενεῖας των». Κατὰ τὸν Ἀνινὸν ἐφονεύθησαν στὸ πεδῖον τῆς τιμῆς γιὰ τὴν Ἑλλάδα 286, ἐκ τῶν ὁποίων 121 Γερμανοί, 56 Γάλλοι, 50 Ἰταλοί, 11 Ἑλβετοί, 10 Ἀγγλοὶ, 8 Δανοί, 7 Κορσικανοί, 5 Πωλωνοί, 4 Αὐστριακοί, 3 Σουηδοί, 3 Σκῶτοι, 2 Ἰσπανοί, 1 Πορτογάλος, 1 Οὐγγρος, 1 Ἱρλανδός, 1 Βέλγος, 1 Ὁλλανδός, 1 Ἀμερικανός. Ἀκόμη καὶ μουσουλμᾶνος ὑπῆρξε φιλέλλην: Ὁ Αἰγύπτιος Δαβουσί, ποὺ παλαιότερον ὑπηρετοῦσε στὴν Ἰλὴ τῶν Μαμελούκων τοῦ Μ. Ναπολέοντος. Ὁ φιλέλλην αὐτὸς «εἰς τὸ Πέτα ἐπολέμησεν ὡς ἥρωας. Ἐφόνευσεν ὅσους ἐχθροὺς ἡδυνήθη διὰ τῆς ἀκτηρίδος τοῦ ὅπλου του καὶ ἔπασσε νεκρὸς διάτρητος ὑπὸ πληγῶν ἐπὶ σωρῶν ἐχθρικῶν πτωμάτων» (ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 21).

Τὸ εὐγενὲς αἶσθημα τοῦ Φιλελληνισμοῦ συνένωσε σὲ παράταξι συμπολεμιστῶν τοὺς χθесινούς ἐχθρούς. Π.χ. ὁ Γερμανὸς Ἀλέξανδρος Κόλμπε (παράσημο Μέλανος Ἀετοῦ Πρωσσίας), ἥρωας στοὺς πολέμους κατὰ τοῦ Μ. Ναπολέοντος, ἀγωνίσθηκε μαζί μὲ τὸν Ἰωσήφ Ροζαρόλ, διοικητὴ μεραρχίας τοῦ Μ. Ναπολέοντος. Ὁ κατάλογος τῶν ὀνομάτων τῶν φιλελλήνων ποὺ θυσιάσθηκαν γιὰ τὴν Ἑλλάδα περιλαμβάνει ἐνδόξους ἀνθρώπους. Ὁ Μπάμπης Ἀννινὸς σημειώνει:

«Πρὸ πάντων ὅμως ἠλεκτρίσθη καὶ ἔσπευσεν ἡ ἀκμαία ἀνδρική ἡλικία καὶ ἡ νεολαία. Καταπλήσεται ὁ ἀναγνώστης τοῦ καταλόγου καὶ συγκινεῖται, βλέπων ἐν τῇ ἀπαριθμῇ πόσαι νεαραὶ ὑπάρξεις ἔδραμον νὰ θυσιασθοῦν προθύμως ὡς σφάγια εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας, νέοι στρατιῶται, εὐέλπιδες, ἐπιστήμονες ἀρτίως ἀποκομίσαντες τὸ γέρας τῶν σπουδῶν των καὶ τῶν κόπων των, σπουδασταὶ καταλιπόντες τὰ βάρη τῶν ἀκαδημαϊκῶν σχολῶν, τέκνα εὐπόρων οἰκογενειῶν, ἐλπιδες χιρῆσαι τοῦ μέλλοντος, στηρίγματα πολλῶν γονέων. Καὶ παρελαύνει ἡ χορεία τῆς ξανθῆς καὶ θαλερᾶς νεότητος, ἥτις ἔχυσε τὸ σφύζον αἷμά της εἰς τὰς φάραγγας τοῦ Πέτα, ἢ εἰς τὴν Κωλιάδα ἄκραν τῆς Ἀττικῆς, ἢ εἰς τὸ Χαϊδάρι, ἢ παρὰ τὴν ἱερὰν Ἀκρόπολιν καὶ ἔρχονται εἰς τὰ χεῖλη ἀκουσίως ἐπὶ τῇ νοερᾷ παρελάσει οἱ θυμαστοὶ στίχοι τοῦ Καρδούτση περὶ τῶν δύο Ναπολεοντιδῶν: “Ἐρρίφθησαν εἰς τὸ χάος νεανικαὶ ψυχαί, ὧν ἡ κόμη θαλερὰ ἐκ τῆς ἥβης ἐφαίνετο ἀναμένονσι τὴν αὐλακα τῆς μητρικῆς θωπείας”».

Ἀναφέρω μερικὰ ὀνόματα. Ὁ πρίγκιψ Παῦλος Βοναπάρτης, πρῶτος ἀνηψιὸς τοῦ Μ. Ναπολέοντος (σκοτώθηκε στὸ Ἑλληνικὸ πολεμικὸ πλοῖο «Ἑλλάς»). Ὁ Γερμανὸς βαρῶνος Γκίλμαν (ἔπεσε στὰ Ψαρά). Ὁ γιὸς τοῦ Ἀγγλοῦ δουκὸς Ἀθολ (πέθανε στὴ Γαστούνη). Ὁ Κορσικανὸς ἀξιωματικὸς Πασκάλ Γκαμπίνι (τὸν ἀποκεφάλισε ὁ Κιουταχῆς στὰ Πατήσια). Ὁ Ἑλβετὸς δημοσιογράφος Ἰάκωβος Μάγιερ (ἐφονεύθη στὴν ἐξοδὸ τοῦ Μεσολογγίου). Ὁ Ἀγγλὸς ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ Φράνκ Ἀστιγξ (πέθανε ἀπὸ τραῦμα στὸ Αἰτωλικό). Ὁ στρατηγὸς τῶν Οὐσσάρων βαρῶνος Ντάντσελ (πέθανε στὴ Βόνιτσα). Ὁ Γερμανὸς διπλωμάτης Μάισσελ (πέθανε στὸ Μεσολόγγι). Ὁ Γάλλος ἀξιωματικὸς Φραγκίσκος Ρομπέρ (ἔπεσε στὴν Ἀκρόπολιν φέρων 24 τραύματα!). Οἱ νεαροὶ Γερμανοὶ εὐγενεῖς Νταίτερλιν, Ἐμπεν καὶ Αἰζεν (σκοτώθηκαν εἰς Πέτα). Ὁ Δανὸς ἀξιωματικὸς τῶν δραγόνων Κβάλεν (σκοτώθηκε στὴν Λαμία). Ὁ Γερμανὸς μαθητὴς Βόλφ (σκοτώθηκε εἰς Πέτα). Οἱ ἀδελφοὶ Φέλντ, τὰ μοναδικὰ παιδιὰ μιᾶς οἰκογενείας ἀπὸ τὴν Λειψία (ἐφονεύθησαν ὁ ἓνας στοῦ Πέτα, ὁ ἄλλος στὸ Μεσολόγγι). Οἱ ἀδελφοὶ Μπέκ ἀπὸ τὴν Βαυαρίαν (ἀπέθαναν στὸ Μεσολόγγι). Ὁ Ἰταλὸς ὑπουργὸς Στρατιωτικῶν κόμης Σανταρόζα (ἔπεσε μαχόμενος στὴν Σφακτηρία) κ.τ.λ.

Μέσα στὸν πίνακα τῶν ἐνδόξων νεκρῶν φιλελλήνων θὰ διαβάσετε φιλέλληνες ἀπὸ ὅλο τὸν κόσμον. Ἦλθαν στὴν Ἑλλάδα, ἐπολέμησαν γιὰ τὴν ἐλευθερία της καὶ ἔπесαν μαχόμενοι. Ἀπὸ τὴν Σιλεσία ὁ ὑπολοχαγὸς Ντιλέλσκυ. Ἀπὸ τὴν Βασιλεία ὁ Καϊνιχ. Ἀπὸ τὸ Ἀμβούργο ὁ Μάνικε. Ἀπὸ τὴν Τεργέστη ὁ Πλενάριο. Ἀπὸ τὴν Σαβοῖα ὁ Σεγκίν. Ἀπὸ τὸ Μιλᾶνο ὁ Τορριτσέλλι. Ἀπὸ τὴν Πολωνία ὁ Μολοδόβσκυ. Ἀπὸ τὸ Πεδεμόντιο ὁ Μαμινό. Ἀπὸ τὴν Ὀλλανδία ὁ Χοῦγκμαν. Ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ ὁ Οὐάσιγκτων κ.τ.λ. Θὰ μπορούσα νὰ παρέθετα κι' ἄλλα ὀνόματα πολλῶν ἐθνικοτήτων.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ αἷμα οἱ φιλέλληνες προσέφεραν τεράστια ποσὰ ὑπὲρ τῆς ἐπανάστασως τοῦ 1821. Ἡ «Φιλελληνικὴ Ἐπιτροπὴ» τῆς Γαλλίας περιελάμβανε τὰ ἐκλεκτότερα στοιχεῖα τῆς Γαλλικῆς κοινωνίας, ὅπως: δουξ Σουαζέλ, δουξ Νταλβέρ, δουξ ντὲ λα Ροσφουκώ, κόμης Ζεράρ, κόμης Ἀρκούρ, κόμης Λαφίτ, κόμης Λαστερί, κόμης Ὠλαίρ, βαρῶνος Ντὲ Σταλὲ κ.τ.λ. Ἡ «Φιλελληνικὴ Ἐπιτροπὴ» τῆς Ἀγγλίας περιελάμβανε ἐπιστήμονες, διαπρεπεῖς πολιτικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς, ὅπως Ρῶσσελ, Ἔρσκιν, Μακίντος, Μπένθαμ, Χιούμ, κ.τ.λ. Σκεφθῆτε πὼς μόνον ὁ συνταγματάρχης Γκόρντον προσέφερε 20.000 λίρες. Γιὰ νὰ

γίνη σαφέστατο τὸ κίνημα τοῦ Φιελληνισμοῦ, σὰς πληροφορῶ ὅτι ἐλειτούργησαν «Φιελληνικὲς Ἐπιτροπὲς» ἀπὸ τὴν Βαλτιμόρη τῶν ΗΠΑ μέχρι τὴν Καλκούτα τῶν Ἰνδιῶν (γιὰ περισσότερα ἔνθ. ἄνωτ. σελ. 65 κ.ἔ). Φυσικὰ στὸν Φιελληνισμό πρωτοστατοῦσαν οἱ Γερμανοί:

«Ἐν Γερμανίᾳ δὲ πάλιν ὁ ἀκοίμητος φιελληνισμὸς ἐξήφθη διὰ μιᾶς, ἐν Βερολίῳ κατὰ τὸ 1826. Ἐπρωτοστάτουν αὐτόθι ὁ Ρίτζλ (Ritzl), ὁ Νέανδρος (Neander), ὁ Νή-βουρ (Niebuhr), ὁ Οὔφελανδ (Jufeland) καὶ ἄλλοι διαπρέποντες ἐν τοῖς γράμμασι καὶ ταῖς ἐπιστήμαις. Εὐγενεῖς δέσποιναι περιήρχοντο τὰς οἰκίας, συλλέγουσαι ἐρά-νους ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, ἐνεργὸν δὲ μέρος ἔσχεν εἰς τὴν φιλάνθρωπον ταύτην ἐ-νέργειαν καὶ ὁ βασιλεὺς, ὅστις ἦτο τότε ὁ Φρειδερίκος Γουλιέλμος ὁ Δ', καὶ ἡ Αὐλὴ ἐν γένει καὶ πάντες οἱ ἐν τέλει. Ἐν Βρεσλαυῖα ἐπίσης ἐνηργοῦντο ἔρανοι, πάντες δὲ μετὰ προθυμίας, ὥς καὶ αὐτοὶ οἱ ἀπλοῖ στρατιῶται καὶ αἱ ὑπηρετρίαι, προσέφερον τὸν ὀβολὸν τῶν ὑπὲρ τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων».

(Ἐνθ. ἄνωτ. σ. 100)

Ἰδιαίτερο φιελληνικὸ ρεῦμα ἀνεπτύχθη στὴν Βαυαρία, ὅπου πάντα ἤκμαζαν τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα. Ὁ βασιλεὺς Λουδοβίκος Α' (1786-1868), ποιητὴς καὶ ὁ ἴδιος ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὸ ἀρχαιοελληνικὸ πνεῦμα, κατέστησε τὸ Μόναχο κοιτίδα Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὸ ἐκόσμησε μὲ περίλαμπρα οἰκοδομήματα, ὅλα Ἑλληνικοῦ ρυθμοῦ. Πάντοτε εὗρισκε εὐκαιρίες νὰ προσφέρῃ τὴν οἰκονομική του ἐνίσχυσι ὑπὲρ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ὅταν ἐπελέγη ὁ δευτερότοκος γιὸς του γιὰ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος, ἔδωσε στὸ νεοσύστατο κράτος μας ὥς βοήθεια πάνω ἀπὸ 4.000.000 φράγκα! Στὰ «**Ἱστορικὰ Σημειώματα**» (καὶ ἔνθ. ἄνωτ. σελ. 101) ὁ Ἄννινος παρατηρεῖ σχετικᾶ:

«Ἡ Βαυαρία ὑπῆρξε φυτῶριον φιελληνισμοῦ ἀειθαλές· ἀλλὰ καὶ ἐν ἡ ὑποθέσει δὲν ἤθελον ἀναφανῇ αὐτόθι ἐκ τῶν ιδιωτῶν, τῶν σοφῶν, τῶν ἐπιστημόνων καὶ τῶν καλλιτεχνῶν τόσοι ἐνθερμοὶ τῆς Ἑλλάδος φίλοι, ἥρκει μόνον ὁ ἀοιδίμος Λουδοβίκος ν' ἀποτελέσῃ διὰ τῶν ἀτομικῶν αὐτοῦ διαθέσεων καὶ ἐνεργειῶν κολοσσιαίαν φιελληνικὴν δύναμιν. Αἱ χρηματικαὶ αὐτοῦ δωρεαὶ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Ἀγῶνος ὑπολογίζονται εἰς δύο ἑκατομμύρια φιορινίων. Αὐτὸς ἀνέλαβεν ἐπισήμως τὴν προεδρίαν τοῦ Φιελληνικοῦ Κομιτάτου, οὗτινος προΐστατο ὁ Σέγκ (Schenk), ὁ ποιητὴς τοῦ «Βελισσαρίου». Ἄμα τῇ εἰς τὸν θρόνον ἀναρρήσει του, προσήνεγκε δωρεὰν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἑξ εἰκοσακισχιλίων φιορινίων «ἐκ μέ-ρους ἐνὸς παλαιοῦ φιλέλληνο»». Περιηγούμενος δὲ τὸ κράτος του κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν καὶ μαθὼν ὅτι ἐπρόκειτο πρὸς τιμὴν του νὰ φωταγωγηθῇ μία τῶν πόλεων, ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν ὅπως ματαιωθῇ ἡ φωταψία, διατεθῇ δὲ τὸ ποσὸν τῆς ἀπαι-τουμένης δι' αὐτὴν δαπάνης ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων».

Τὰ ἐπιφανέστερα ὀνόματα τῆς Εὐρωπαϊκῆς πνευματικῆς ζωῆς ἀνήκουν στὸ φιελληνικὸ κίνημα. Ποιηταί, ζωγράφοι, λογοτέχνες, φιλόσοφοι, ὁ καθένας μὲ τὸν τρόπον του συμβάλλει στὴν Ἑλληνικὴ ἐπανάστασι. Ὁ Σατωμπριὰν («**Σημειώσεις περὶ τῆς Ἑλλάδος**»). Ὁ Πουκεβίλ («**Ταξίδιον εἰς τὴν Ἑλλάδα**»). Ὁ Γκαῖτε μετέφρασε ὁ ἴδιος τὶς Ἑλληνικὰς παραδόσεις καὶ μὲ τὸ ἔργο του «**Ὁ δεύ-τερος Φάουστ**» δείχνει τὸν φιελληνισμό του. Ὁ Οὐγκώ, ὁ Βερανζέρος ἐξυμνοῦν τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων τοῦ 21, ἐνῶ ὁ Ντελακρουᾶ ἐμπνέεται ἀπὸ τὶς θυσίας

τῶν Ἑλλήνων. Γαλλικὲς στρατιωτικὲς μονάδες στέλλουν δῶρα στοὺς Ἕλληνες κανόνια, μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «τοῖς Ἕλλησι». Ὁ Ἀγγλος Στάνχαπ ἔρχεται στὴν Ἑλλάδα φέρνοντας τὸ πρῶτο τυπογραφεῖο. Ἀκόμη καὶ οἱ κυρίες τῆς ἀριστοκρατίας κινητοποιοῦναι ὑπὲρ τοῦ ἀγωνιζομένου Ἔθνους. Πρωτοστατεῖ μία Ἑλληνίς, ἡ Κομνηνοῦ-Στεφανοπούλου, γνωστὴ ὡς δούκισσα Ντ' Ἀμπράνς, χήρα τοῦ ὑπασπιστοῦ τοῦ Μ. Ναπολέοντος στρατηγοῦ Ζυνώ. Μέχρι καὶ ὁ πρόεδρος τῶν ΗΠΑ Μονρόε ἐκφωνεῖ λόγους ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ φιλέλληνες ἐκτὸς τῶν εὐγενῶν αἰσθημάτων τους διεκρίνοντο καὶ ἀπὸ πνεῦμα αὐτοθυσίας. Ἦσαν πραγματικὰ ἀνδρεῖοι. Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1827 συνελήφθη μετὰ τὴν ἡττα στὸ Φάληρο ὁ Ἰταλὸς φιλέλλην Πασχάλης Γκαμπίνι, πού ἦταν σημαιοφόρος τοῦ τάγματος τῶν Φιλελλήνων. Οἱ Τοῦρκοι λόγῳ τῆς στολῆς καὶ τοῦ παραστήματός του νομίσανε, ὅτι ἦταν ὁ Κόχραν καὶ δὲν τὸν σκοτώσανε. Ὁ Γκαμπίνι ὅμως δὲν κατεδέχθη νὰ ὑποκριθῇ, γιὰ νὰ σωθῇ. Τοὺς ἀπεκάλυψε τὴν ἀλήθεια καὶ ἀπὸ πάνω τοὺς ἐξύβρισε. Ἔτσι οἱ Τοῦρκοι τὸν ἀποκεφάλισαν μπροστὰ στὸν Κιουταχῇ.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἱστορία χάραξε μὲ χρυσὰ γράμματα στὶς δέλτους τῆς τοὺς ἐνδόξους φιλέλληνες, πού πολεμήσανε γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἐλευθερία τῶν Ἑλλήνων, δίχως ἀνταμοιβὴ καὶ συνήθως δίχως τροφή. Ζοῦσαν ἀπὸ τὰ δικά τους χρήματα. Μάλιστα τὰ γενναῖα ἐκεῖνα τέκνα τῆς Εὐρώπης πολεμοῦσαν ἐδῶ, χωρὶς νὰ μισθοδοτοῦνται, ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ δικαιοῦνται τροφῆς. Σχετικὰ διαβάστε τὸ ὑπ' ἀριθμ. 2334 ἔγγραφον τοῦ «*Ἀρχείου τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος*», γιὰ νὰ δῆτε πόσο ὑπέφεραν οἱ Εὐρωπαῖοι φιλέλληνες.

Πρὸ παντὸς ἐδεινοπάθησαν οἱ Γερμανοί, οἱ περισσότεροι ἰὼν ὁποῖων δὲν διέθεταν περιουσία στὴν πατρίδα των, γιὰ νὰ τὴν ξοδεύουν καὶ νὰ συντηροῦνται ἐδῶ. Στὴν Ἐθνοσυνέλευσι τοῦ Ἀστρους παρουσιάσθηκε ὁ ὀπλαρχηγὸς Κεφαλᾶς «ζητῶν τὰ μέσα πρὸς συντήρησιν ἰδίου σώματος φιλελλήνων ἀποτελουμένου ἐξ 150 Γερμανῶν, μεθ' ὧν ἀρτίως εἶχεν ἔλθει εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὸ σῶμα τοῦτο ἐκαλεῖτο Γερμανικὴ Λεγεὼν, ἀπήτησε δὲ ὁ Κεφαλᾶς νὰ χορηγῇται εἰς τοὺς ξένους τούτους παρὰ τῆς κυβερνήσεως ἡ τροφή μόνον καὶ ὁ ἀναγκαῖος ὀπλισμός. Ἄλλ' οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους οὐδαμῶς ἐμερίμνησαν καὶ οἱ ἀτυχεῖς ξένοι ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα...» (Μπ. Ἀννινος, ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 84). Οἱ ἄνδρες τῆς Γερμανικῆς Λεγεῶνος «ἔπεσαν σχεδὸν πάντες ἐνδόξως πολεμήσαντες εἰς διαφόρους κατόπιν μάχας» (ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 85). Οἱ θεοὶ τῆς Ἑλλάδος ἄς ἀναπαύσουν τὴν ψυχὴν των. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσι πολλοὶ φιλέλληνες παρέμειναν στὴν Ἑλλάδα. Ἄλλοι ἐπέστρεψαν στὴν πατρίδα των, ὅπου ἐδημοσίευσαν ἀναμνήσεις καὶ ὅλοι τοὺς ἐτιμήθησαν.

Ἐξαρσι τοῦ Φιλελληνισμοῦ ἔχουμε καὶ στὸν ἄτυχο Ἑλληνοτουρκικὸ πόλεμο τοῦ 1897. Ἐβδομήντα Ἰταλοὶ φιλέλληνες συγκροτοῦν τὴν «Φάλαγγα τῶν Φιλελλήνων» μὲ ἀρχηγὸ τὸν Κυπριάνι, ὁ ὁποῖος τραυματίσθηκε στὸν Δομοκό. Στὸν ἴδιο πόλεμο ἔλαβε μέρος καὶ ἡ «Λεγεὼν τῶν Φιλελλήνων», πού τὴν ἀποτελοῦσαν 150 Εὐρωπαῖοι κυρίως Γερμανοί. Στὴν μάχη τῆς Δομοκοῦ ἐξωλοθρεύθηκαν καὶ σκοτώθηκε καὶ ὁ διοικητὴς των, πού ἦταν ὁ Ἑλληνας λοχαγὸς Βαρατάσης.

Ὅμως τοὺς ἐπωνύμους καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀνωνύμων φιλελλήνων ἡρώων τὸ νεοελληνικὸ κρατίδιο καὶ τὸ ἐκπαιδευτικὸ κατεστημένο τοὺς ἔχουν λησμονήσει.

Κωνσταντῖνος Πλεύρης

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Μιά αποκαλυπτική περίπτωση σκοταδιστικής άντιεπιστημονικής δράσεως τῶν Φοινικιστῶν

Κύριε διευθυντά,

Στὴν ὑπόθεση τῆς καταγωγῆς τοῦ ἀλφαβήτου ὑπάρχουν μερικά σημαντικώτατα στοιχεία, πού φαίνεται πῶς κυριολεκτικά καταχωνιάστηκαν ἀπὸ ἐκείνους πού δὲν τοὺς συνέφερε ἡ εὐρύτερη γνωστοποίησή τους. Δὲν γνωρίζω, ἐὰν τὰ ἔχετε ὑπ' ὄψιν σας. Ἀποφάσισα νὰ σᾶς πληροφορήσω, ἐπειδὴ δὲν εἶδα νὰ γίνεται λόγος γι' αὐτὰ ἄλλοι.

Πρόκειται γιὰ τὰ εὐρήματα τοῦ χωριοῦ Glozel, 23 χλμ. ΝΑ τοῦ Vichy στὴ Γαλλία, στὶς ἀνασκαφές πού ἔγιναν τὸ 1926-27 ἀπὸ τὸν Α. Morlet. Ἔλαβα γνῶσιν αὐτῶν ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Λεωνίδα Φιλιππίδου «*Ἡ ἐξέλιξις καὶ σημερινὴ φάσις τοῦ ζητήματος τῆς προελεύσεως τοῦ σημιτικοῦ ἀλφαβήτου*», Ἀλεξάνδρεια 1929, σελ. 92-101.

Ὁ Α. Φιλιππίδης, ἂν καὶ ἀποκλίνει πρὸς τὸν φοινικισμό, παρέχει πλεῖστες λεπτομέρειες γιὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ σπουδαιότητα τῶν εὐρημάτων. Αὐτὰ πού ἐνδιαφέρουν περισσότερο εἶναι οἱ ἐπιγραφές: «*Πρόκειται περὶ ὑπερεκατόν μέχρι τοῦδ' ἐπιγραφῶν, ἐμπεριεχουσῶν τοῦλάχιστον 1500 γραφικὰ σημεῖα, ὧν τὰ πλεῖστα μὲν ὅλως νέα, πολλὰ δ' ἀπαντῶσιν ἐν τοῖς ἐκ τοῦ φοινικικοῦ ἀλφαβήτου ἐξελιχθεῖσι, κατὰ τὴν κοινὴν γνώμην, ἀλφαβήτοις*» (σελ. 94).

Ἡ χρονολόγησις τῶν εὐρημάτων ἀνάγεται τοῦλάχιστον στὴν νεολιθικὴ ἐποχὴ, ἐνῶ μερικοὶ τὴν ἀνέβασαν μέχρι τοῦ τέλους τῆς παλαιολιθικῆς. Ἔτσι «... ἡ Εὐρώπῃ ἀπροσδοκῆτως εὐρέθη περικλείουσα ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς πληρεστάτην γραφὴν, ἀναγομένην εἰς ἐποχὴν ἀρχαιοτέραν πάντων τῶν γραφικῶν συστημάτων τῆς Ἀνατολῆς» (σελ. 97).

Ἀπὸ τὰ εὐρήματα δημιουργήθηκε μέγας ἐπιστημονικὸς σάλος, διότι δημιουργήθηκαν δύο παρατάξεις: Ἐκείνων πού ὑπο-

στήριζαν τὴν ἀξία των καὶ ἐκείνων πού τὴν ἀπέρριπταν. Τὰ ἀδιάσειστα ὅμως στοιχεία δὲν ἄφηναν περιθώρια ἀντιρρήσεων, γι' αὐτὸ οἱ δεῦτεροὶ κατέφυγαν σὲ δραστικὰ μέσα: «*Ἡ ὑπερίσχυσις τῆς οὕτω καλουμένης Γλοζελιανῆς παρατάξεως τοσοῦτο παρώξυνε τοὺς Ἀντιγλοζελιανούς, ὥστε ἐζήτησαν οὗτοι τὴν ἐπίσημον παρέμβασιν τοῦ Κράτους πρὸς κατάσχεσιν τῆς περιοχῆς τῶν ἀνασκαφῶν καὶ φρούρησιν τῶν εὐρημάτων διὰ κρατικῶν ὀργάνων*» (σελ. 97).

Ἔτσι, ἐν μέσφ ἰσχυρῶν ἀντεγκλήσεων, ἐπενέβη τελικῶς τὸ Κράτος καὶ «*κατέσχε τὰ εὐρήματα*». Γράφει ὁ Α.Φ.: «*Παρὰ ταῦτα, οὐ μόνον ἡ κατάσχεσις τῶν Γλοζελείων εὐρημάτων συνετελέσθη ὑπὸ τῶν κυβερνητικῶν ἀρχῶν, ἀλλὰ καὶ προσηνέχθησαν τὰ ὄργανα αὐτῶν μετ' ἀφαντάστου, ἃς εὐφημῶμεν, αὐστηρότητος πρὸς τοὺς περὶ τὸν Morlet. Ἐὰν μὴ ἀνεγίνωσκον αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς τὴν "Matin" τῶν Παρισίων (28 Φεβρ. 1928 σ. 12), θὰ ἠδυνάτουσαν νὰ φαντασθῶν τῆλικούτον βαθμὸν κρατικῆς παρεμβάσεως εἰς ζητήματα καθαρῶς ἐπιστημονικά, καὶ τραχύτητος παρασκηνιακῶν ὑποκινήσεων οὐκ ἀνεπηρέαστου, κατὰ φιλοτίμων ἐπιστημόνων, τιμώντων τὴν ἰδίαν αὐτῶν Πατρίδα διὰ τοῦ ἐπιστημονικοῦ των ὀνόματος καὶ τοῦ λευκοῦ των παρελθόντος*» (σελ. 100).

Μετὰ τὴν κατάσχεσις φαίνεται πῶς ἐκλείσαν ὅλων τὰ στόματα, ὥστε τὸ Γκλοζέλ «*σήμερον ἔχει λησμονηθεῖ ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης*» (Λεξικὸν Ἑλλίου).

Τὸ βιβλίο ὁμῶς τοῦ Α. Φιλιππίδου βρίσκεται πολὺ κοντὰ στὰ γεγονότα. Ὅταν τὸ διάβασα, ἐσχημάτισα τὴν πεποίθησιν ὅτι τὰ εὐρήματα ἐκεῖνα ἔχουν πράγματι μεγίστη σπουδαιότητα, ἡ ὁποία ἐπιβεβαιώνεται μετὰ τὴν βίαιη κρατικὴ ὑποκινηθεῖσα παρέμβασις πρὸς ἐξαφανισμόν των. Νομίζω δέ, ὅτι θὰ ἦταν ὠφέλιμο, ἐὰν μπορούσε κάποιος ἐ-

ρευνητής, με άφετηρία τις πληροφορίες του άνωτέρω βιβλίου, να προχωρήσει στην έπαναφορά της υπόθεσης Γκλोजέλ στο διεθνές επιστημονικό προσκήνιο, ώστε να δημοσιευθούν και οι έπιγραφές, έαν βέβαια

δέν κατεστράφησαν όλοσχερώς!

Με εκτίμηση
Γιάννης Μακρής
Αθήνα

Καταφύγιο παραμυθίας πρὸς άτυχήσαντες

Κύριε διευθυντά,

Κάθε φορά που διαβάζω ή άκούω τό πασίγνωστο «*νοῦς ὑγιής ἐν σώματι ὑγιεί*», που τό αναφέρει σέ έπιστολή του στο τεύχος 83/Νοέμ.1988 του «*Δαυλοῦ*» και ό 'Αντιστρ. κ. 'Αχ. Τάγαρης, δέν νιώθω ίκανές να κλονίσουν την ισχύν του άποφθέγματος αὐτοῦ και να θίξουν τό κύρος του οι έξώφθαλμες έξαιρέσεις του καχεκτικού Δημοσθένη ή του μικρόσωμου και άσθενικού 'Απ. Παύλου! Ούτε ή άναπηρία του 'Αγησιλάου, του Κοραή, του Ρουσβελτ, του Τζών Κέννεντυ κ.ά. στέκεται άρκετή να άπαλύνη τά όδυνήρα αισθήματα, που προκαλεί ή έπίμαχη ρήση! Πολύ περισσότερον σέ μάς τους εκπαιδευτικούς, οι όποιοι καθημερινά άντιμετωπίζομε περιπτώσεις μαθητῶν μας έπιμελῶν και καθ' όλα χρηστῶν, που προβληματίζονται όμως και αισθάνονται μειονεκτικοί έναντι τῶν άλλων από μιά τους σωματική άτέλεια!

Γι' αὐτό σάν καταφύγιον παραμυθίας, κατά κάποιον τρόπον, για τους άτυχήσαντας σέ θέματα άρτιμελείας και ύγείας νέους, έπιθυμῶ να παραθέσω τό, περί του όποιου ό λόγος, γνωμικόν *στην πρωταρχική του μορφή*, όπως τό διετύπωσε ό Λατί-

νος σατιρικός ποιητής 'Ιουβενάλης (ή 'Ιουβενάλιος) του Ιου-2ου αι. μ.Χ.: «*orandum est sit mens sana in corpore sano*», που πάει να πεί: «Εὐκαίον είναι να ύπάρχη ὑγιής νοῦς εις ὑγιές σῶμα».

Παρόμοιαν άντίληψη εκφράζει, πολύ πρίν, και ό δικός μας Πλάτων στον «*Πρωταγόραν*» του, και ό ρήτωρ Λυσίας υποστηρίζει με παρηρησία, πώς «*τὰ τοῦ σώματος δυστυχήματα τοῖς τῆς ψυχῆς ἐπιτηδεύμασιν ἰᾶσθαι*» («περί του 'Αδυνάτου» λόγος), δηλ. «τά σωματικά έλαττώματα να έξουδετερώνωμε με τάς ψυχικάς άρετάς».

'Αλλά και ό μεγάλος προσωκρατικός φιλόσοφος Δημόκριτος την ἴδια έποχή διακηρύσσει: «*Ψυχῆς μὲν γάρ τελεότης σκῆνεος μοχθηρίην ὀρθοῖ, σκῆνεος δὲ ἰσχύς ἄνευ λογισμοῦ ψυχῇ οὐδέν τι ἀμείνω τίθησιν*», ή στην νεοελληνική: «Διότι ή τελειότης τῆς ψυχῆς άποκαθιστᾷ τά έλαττώματα του σώματος, ένῶ ή σωματική δύναμη χωρίς ὀρθοφορόσύνη οὐδέν προσθέτει καλύτερο στην ψυχή».

Με πολλήν εκτίμηση

Γεώργιος Βάθης

Μαθηματικός - Γυμνασιάρχης

Τηλ. 0641-23601 Αγράνιον

Ἡ στάση τῶν Γάλλων πολιτικῶν για τή γλῶσσα και ό γλωσσικός μισελληνισμός τῶν δικῶν μας

Ἀξιότιμε κύριε διευθυντά,

Διάβασα με ιδιαίτερο ενδιαφέρον τό άρθρο σας «*Συμβάντα, συμβαίνοντα και συμβησόμενα*» (τεύχος Μαΐου 1989) καθώς και αὐτό του Μετέωρου «*Ἐκλογές και ελληνική γλῶσσα*» (στο ἴδιο τεύχος). Ἐπιτρέψατέ μου να διατυπώσω μερικῆς σκέψεις μου σχετικές με τά θέματα τά θιγόμενα στα άνωτέρω άρθρα.

Είναι γεγονός, ότι οι σύγχρονοι Ἑλληνες ὑποφέρουν από μιά ἑλλειψη ιστορικής μνήμης. Ἡ νεολαία μας άγνοεῖ πλέον όχι μόνο σημαντικές μορφές τῆς λογοτεχνίας μας αλλά και προσωπικότητες, που με την δράση τους σφράγισαν την ιστορική πορεία του Ἑλληνισμοῦ (ίδια για περισσότερες λεπτομέρειες τό φύλλο τῆς «Ἀπογευματινῆς» τῆς 8/7,87). Κινδυ-

νεύουμε να μεταβληθοῦμε σὲ ἄτομα, ποῦ πέ-
ραν τῶν καθημερινῶν ἀναγκῶν των δὲν θὰ
ἐνδιαφέρονται γιὰ τίποτα ἄλλο. Φυσικά δὲ
κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς τραγικὲς συνθήκες οἱ
λέξεις «παιδεία» καὶ «πολιτισμός» παύουν
νὰ ἔχουν νόημα. Ἐχει λεχθεῖ πῶς «ὅταν
λησμονοῦμε τὸ παρελθόν, εἴμεθα καταδι-
κασμένοι νὰ τὸ ἐπαναλάβουμε». Ὁ Σαντα-
γιάννα μὲ τὴν σύντομη καὶ περιεκτικὴ σὲ
νόημα φράση του ἔθιξε τὸ πρόβλημα τῆς ἀ-
νυπαρξίας τῆς συλλογικῆς μνήμης. Πισ-
τεύω ὅμως, ὅτι στὴν συγκεκριμένη περί-
πτωσή μας τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι μόνο ἂν
θὰ διαπραξοῦμε τὰ ἴδια λάθη μὲ αὐτὰ τοῦ
παραελθόντος: τὸ πρόβλημα εἶναι ἂν ἐπι-
μεινουμε στὴν σημερινή μας ὀλέθρια πο-
ρεία ἂν θὰ συνεχίσουμε νὰ ὑφιστάμεθα
ὡς ἔθνος. Ὅσο δὲ ἀκούω τὰ διάφορα σχό-
λια καὶ ἀπόψεις τῶν λογῆς-λογῆς «προο-
δευτικῶν» καὶ «διεθνιστῶν» περὶ «ἀπελευ-
θερώσεως ἀπὸ τὴν παράδοση», δὲν μπορῶ
παρὰ νὰ θυμηθῶ τι εἶπε ὁ μεγάλος βιολό-
γος Κόνραντ Λόρεντς πρὶν ἀπὸ μερικά χρό-
νια: «Ὁ ἄνθρωπος ὁ "ἀπελευθερωμένος" ἀ-
πὸ τὴν κουλτούρα καὶ τὴν παράδοση δὲν
εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἓνας ἡλίθιος, μιὰ ὑ-
παρξὴ ἀνίκανη νὰ μιλήσει καὶ ποῦ ... ἴσως
δὲν ἔχει πιά τίποτε τὸ ἀνθρώπινο».

Ἔρχομαι τώρα στὸ σχόλιο τοῦ Μετεώ-
ρου. Εἶναι ἐξαιρετικὰ ἀνησυχητικὸ καὶ ἰ-
διαιτέρως ἀπογοητευτικὸ τὸ ὅτι ὁ πολιτι-
κὸς κόσμος τῆς Ἑλλάδος δὲν ἔθιξε καθό-
λου τὸ μέγιστο θέμα τῆς γλώσσης κατὰ τὴν
προεκλογικὴ περίοδο. Λὲς καὶ ἡ οἰκονομι-
κὴ πολιτικὴ καὶ τὰ φθηνότερα εἰσαγόμενα
αὐτοκίνητα εἶναι δυνατόν ἀπὸ μόνα τους νὰ
καταστήσουν τὸ νεοελληνικὸ κράτος ὑπο-
λήψιμο καὶ πάλι. Καὶ γιὰ νὰ πᾶμε χρονικά
λίγο πιὸ πίσω: ποιά μερίδα τοῦ πολιτικοῦ
κόσμου ἀντέδρασε, ὅταν ἐπεβλήθη τὸ μο-
νοτονικό σύστημα στὴν Ἑλλάδα; Πῶς ἀ-
ντιδρᾷ ὁ πολιτικὸς κόσμος στὴν συνεχιζό-
μενη κακοποίηση τῆς γλώσσης μας;

Δυστυχῶς κάθε σύγκριση ἀποβαίνει
συντριπτικὴ γιὰ τὸν πολιτικὸν κόσμον τῆς
Ἑλλάδος. Στὴν Γαλλία συζητεῖται αὐτὸν
τὸν καιρὸ τὸ ἂν θὰ γίνουν ὀρισμένες με-
ταρρυθμίσεις στὴν γραφὴ τῆς γαλλικῆς
(μερικοὶ μάλιστα θέλουν νὰ προχωρήσουν

ὡς τὴν πλήρη καθιέρωση τῆς φωνητικῆς
ὀρθογραφίας). Πῶς ἀντέδρασε ὁ ἐκεῖ πολι-
τικὸς κόσμος; «Πολλοὶ βουλευτὲς ἀνεξαρ-
τήτως πολιτικῆς παρατάξεως (ἀπὸ τὸ Κομ-
μουνιστικὸ Κόμμα μέχρι τὸ Ἐθνικὸ Μέ-
τωπο καὶ τοὺς Οἰκολόγους) ἀντιδρῶν στὶς
προτεινόμενες ἀλλαγές. Γιὰ πρώτη φορὰ οἱ
πολιτικοὶ μας ἄνδρες συμφωνοῦν: ὄχι στὴν
μεταρρύθμιση. Μιὰ σύγκλιση ἀπόψεων
χωρὶς προηγούμενο», ἔγραψε ἡ ἔγκυρη ἐ-
πιθεώρηση «L'Événement du jeudi» (τεῦ-
χος 251, 24-30 Αὐγούστου 1989). Τὰ σχόλια
περιτεύουν.

Ἐδῶ τί γίνεται; Μέσα στὴν γενικὴ ἀ-
διαφορία καὶ τὸ κλίμα τῆς ἡσόνος προ-
σπάθειας ἢ γλώσσα μας, γλώσσα-θησαυρὸς
γιὰ τὸν παγκόσμιο πολιτισμό, «ἀπλοποιεῖ-
ται». Ὅσοι τολμοῦν νὰ προβάλλουν ἐπι-
χειρήματα ἐναντίον αὐτῆς τῆς «ἀπλοποιή-
σεως» διακωμωδοῦνται, ὑβρίζονται, χαρα-
κτηρίζονται «ἐθνικιστὲς» καὶ «ἀντιδραστι-
κοί». Πρὸ ἐτῶν μάλιστα γνωστὴ ἐφημερίδα
τῶν Ἀθηνῶν ζητοῦσε νὰ τιμωροῦνται διὰ
νόμου ὅσοι ἐξακολουθοῦσαν νὰ γράφουν
στὸ πολυτονικὸ σύστημα...

Θὰ ἔπρεπε ὅλοι μας — λαὸς καὶ πολιτι-
κὲς ἡγεσίες — νὰ κατανοήσουμε ἐπιτέλους
ὅτι οἱ πνευματικὲς διαστάσεις τῆς Ἑλλά-
δος ὑπερβαίνουν κατὰ πολὺ τὰ στενά κρα-
τικὰ σύνορα καὶ ὅτι ὀφείλουμε τὸν μεγαλύ-
τερο δυνατό σεβασμὸ σ' αὐτὴν τὴν γλώσ-
σα, ποῦ ἀποτελεῖ καὶ σήμερα τὴν τροφοδό-
τιδα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνολογίας.
Ἄν ἡ ἐλληνικὴ παύση νὰ γράφεται καὶ νὰ
ὀμιλῆται, αὐτὸ δὲν θὰ σημάνη μόνο τὸ τέ-
λος μας ὡς ἔθνους: θὰ σημάνη ἐπίσης ἓνα
καίριο πλῆγμα γι' αὐτὸν τοῦτο τὸν ἀνθρώ-
πινο πολιτισμό.

Θὰ ἔπρεπε ἐπιτέλους νὰ ἀρχίσουμε νὰ
μελετοῦμε καὶ πάλι τὴν ἱστορία μας ἔτσι, ὥ-
στε νὰ μὴ θεωροῦμε τὸ παρελθόν ὡς ἄπλο
σύνολο ἀσυνδέτων μεταξὺ των γεγονότων.
«Τὰ συμβάντα εἶναι ὀλοζώντανα καὶ προ-
διαγράφουν αὐστηρῶς τὰ συμβαίνοντα»,
διαβάζω στὸ ἄρθρο σας τοῦ Μαΐου. Καὶ
σωστά. Διότι ἡ ἱστορία εἶναι ἡ πηγὴ αὐτε-
πιγνώσεώς μας ὡς ἔθνους. Ξεχνώντας την,
δείχνουμε ὅτι θέλουμε νὰ ἀγνοήσουμε τὸν ἱ-
διο μας τὸν ἑαυτό. Τὸ τραγικὸ βέβαια εἶναι

πώς --ένθυμούμενοι τὰ λόγια τοῦ ἀειμνήστου Καμπούρογλου -- μόνο κυττώντας πίσω καὶ ἐμβαπτιζόμενοι διαρκῶς στὰ πολυτιμα διδάγματα τῆς ἱστορίας μας εἶναι δυ-

νατὸν νὰ μεγαλουργήσουμε καὶ πάλι ὡς ἔθνος.

Μετὰ τιμῆς

Μιχαὴλ Δανίκας

Δρ ἠλεκτρολόγος-μηχανολόγος
Δράμα

«Χριστὸς» καὶ Διόνυσος

Κύριε διευθυντά,

Εἰς τὰς βορείους ρίζας τῶν Λευκῶν Ὁρέων Κρήτης, ἐντὸς καταφύτου κοιλάδος, ὅπου ἡ πλούσια βλάστησις κάνει τὸ ἐκεῖ χωρίον νὰ ὁμοιάζῃ πρὸς τὰ Τέμπη, εἶναι κτισμένος ὁ οἰκισμὸς Μεσλκά. Πρόκειται διὰ τὴν ἀρχαία πόλι Κεραία. Ἐκεῖθεν πηγάζει ὁ καλλίρροος διὰ τὰ μέτρα τῆς νήσου ποταμὸς Κερίτης. Λόγῳ τῆς βλαστήσεως καὶ γνωρίζοντες τὴν ζωογόνο δύναμιν τῶν ὑδάτων, οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι ἐλάτρευον τὸν δαίμονα τῆς γονιμότητος τῆς Φύσεως.

Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ χωρίου τῆς σήμερον εἶναι κτισμένη ἡ χριστιανικὴ ἐκκλησία τῆς Κοιμήσεως τῆς Παναγίας, οἰκοδομημένη μὲ τὰ ὑλικά τοῦ ναοῦ τῆς Πανδημου Ἀφροδίτης τῶν ὑστέρων ἀλεξανδρινῶν χρόνων. Ἔχομε, δηλαδή, εἰς τὸν αὐτὸ χωρὸ λατρείας τὴν ἀκολουθία: Δαίμων Γονιμότητος, Ἀφροδίτη, Παναγία ἢ Θεοτόκος.

Ἀκριβῶς εἰς τούτη τὴν κοιλάδα εἶδα ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ τὴν κρητικὴ ποικιλία τοῦ κισσοῦ μὲ τὰ πενταδάκτυλα φύλλα καὶ βλαστοὺς ὁμοίους τῆς ἀμπέλου. Ἄλλως τε φυτρῶνε εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Κερίτη, καὶ εἰς ὁλόκληρον τὴν Κυδωνία, ἡ ἀγράμπελος. Τότε εἶπα, ὅτι πράγματι καλὸν εἶναι τὸ σύμβολον τοῦ κισσοῦ καὶ τοῦ κλήματος τῆς ἀμπέλου διὰ τὸν Διόνυσον. Τοπίον ὅπως ἐτοῦτο ἀρμόζει πρὸς τὸν ἄρχοντα τῆς βλαστήσεως, τὸν Διόνυσον.

Τὰ ὑλικά οἰκοδομήσεως ἐπαναχρησιμοποιοῦνται. Τὴν ἐνσωμάτωσιν δεδομένου ὑλικοῦ διεπίστωσα καὶ εἰς τὴν χριστιανικὴν — πάλιν — «ἐκκλησίαν», τὴν παρὰ τὸν ὄρμον τῆς Λισσοῦ κτισμένην. Ἡ Λισσὸς ἦτο μία πόλις τῶν Ὁρειῶν, μῖς ὁμοσπονδίας πόλεων τῶν ἀρχαίων κατοίκων τοῦ Σελίνου. Ἐλατρεύετο εἰς τὴν Λισσό ἡ Βριτόμαρτις τὸ πρῶτον κ' ὕστερον ὁ Ἀσκλη-

πίος. Τότε ἐτέθη εἰς ἐμὲ τὸ ἐξῆς προκλητικὸ ἐρώτημα: πῶς ἄρα γε ἡ ἑλληνικὴ παράδοσις διετερήθη ἐντὸς τῆς ὁμογλώσσου χριστιανικῆς λατρείας; Εἰδικώτερον: παρὰ μὲν κανὲν μνημεῖον τῆς ὑπάρξεως τοῦ Διονύσου ἐντὸς ναοῦ χριστιανικοῦ, σημεῖον ἀπτόν διαβεβαιώσεως;

Ἐπέλεξα τὸν Διόνυσον, διότι ἐκ τοῦ πρώτου σταθμοῦ τῆς περιηγήσεώς μου, τὴν Κεραία ἢ Μεσλκά τῆς Κυδωνίας, ἐκράτησα εἰς τὴν μνήμη τὸν κισσὸ καὶ τὸ κλήμα. Ἐπίσης εἶχα ἀκούσει, ὅτι τῷ 193 π.Χ. οἱ Κυδωνῖται εἶχαν συμφωνήσει μὲ τοὺς κατοίκους τῆς ἰωνικῆς Τέω, νὰ χρησιμοποιῶσι κ' ἐκεῖνοι τὸν ἐκεῖ Ναὸ τοῦ Διονύσου ὡς ἄσυλον.

Ἀνεζήτησα, λοιπόν, εἰς τὴν Κυδωνία τὴν ἀπάντησι. Μία ἀπάντησις εὐρέθη εἰς τὴν ἀρχαιοτέραν ἐπιγραφὴν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Ἀγίας Τριάδος, τῶν Τσαγκαρόλων ἐπονομαζομένης, ἐν ἀκρωτηρίῳ Μελέχα τῆς Κυδωνίας. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εὐρίσκεται εἰς τὸ φυσικώτερον μέρος διὰ τὸν φίλον τοῦ οἴνου Διόνυσον: εἰς τὸ ὑπέρθυρον τῆς οἰναποθήκης.

Μία τῶν πολλῶν ἐπιγραφῶν, ἐκ τῶν νεωτέρων (περὶ τῷ 1750), ἡ εἰς τὸ ὑπέρθυρον τῆς εἰσόδου τοῦ μικροῦ Ναοῦ τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐπάνω εἰς τ' ὀστεοφυλάκιον τῆς μονῆς, εἶναι ἡ ἐξῆς:

ΝΟΥΣ ΕΣΤΙΝ Ο ΔΙΑΚΟΣΜΩΝ ΤΕ ΚΑΙ
ΠΑΝΤΩΝ ΑΙΤΙΟΣ

βεβαίως ἀναμνηστικὴ τῆς ῥήσεως τοῦ Ἀναξαγόρου: «... καὶ ὅποια ἐμελλεν ἔσεσθαι καὶ ὅποια ἦν καὶ ὅσα νῦν ἔστι καὶ ὅποια ἔσται, πάντα διεκόσμησε νοῦς...» (164,24 καὶ 156,13). Ὁμολογουμένως τοῦτο μ' εὐχαρίστησε διὰ τὸ εἶδος τῶν γνώσεων τῶν μοναχῶν.

Ὡς εἶναι φυσικόν, ἀνέμενα νὰ εὔρω ἐπιγραφὰς χαρακτηριστικὰς τοῦ ὀνόματος

τῆς μονῆς, ὡς ἡ ὑπὲρ τὴν κεντρικὴ θύρα τοῦ Ναοῦ, δηλωτικὴ τῆς ἐν αὐτῷ λατρείας τῆς Ἀγίας Τριάδος:

ΕΙΣ ΘΕΟΣ ΕΝ ΤΡΙΣΙ ΚΑΙ ΤΑ ΤΡΙΑ ΕΝ.

Ὑπάρχει καὶ ἡ κρυπτογράφησις, ἐπὶ τῆς προσόψεως τοῦ Ναοῦ: Β Γ Υ Θ Τ Π σημαίνουσα ὀρθῶς κατὰ τὸν ἄγγλον περιηγητὴν Pashley (Travels in Crete, Vol. I, 21): Βάθος Γνώσεως, Ὑψιστος Θεός, Τρισυπόστατος Παντοκράτωρ.

Ἐπίσης εἶναι κοινὴ — κι' ὠραία — ἡ συσχέτισις Μονάδος, Φωτός καὶ Θεοῦ, κατὰ τὴν ἐπὶ πλακὸς κάτω τοῦ κωδωνοστασίου ἐπιγραφὴν: ΗΝ ΚΑΙ ΗΝ ΚΑΙ ΗΝ ΑΛΛ ΕΝ ΗΝ ΕΣΤΙ ΚΑΙ ΕΣΤΑΙ ΦΩΣ ΚΑΙ ΦΩΣ ΚΑΙ ΦΩΣ ΑΛΛ ΕΝ ΦΩΣ ΕΙΣ ΘC ΟΝΤΩΣ ΑΧΛΑ [ΘC=ΘΕΟΣ, ΑΧΛΑ=Ι63Ι] (G. Gerola, *Monumenti Ecc.* IV, 425).

Εἰδικῶς διὰ τὸ θέμα μας ἔχουμε:

- εἰς τὸ ὀστεοφυλάκιον μία ἐπιγραφὴ ὁμιλεῖ διὰ τὸν Θάνατον:

Ω ΘΑΝΑΤΕ ΘΑΝΑΤΕ ΘΑΝΑΤΕ
ΤΩΝ ΜΟΧΘΩΝ ΠΕΡΑΣ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΙΑΣ
ΛΙΜΗΝ

μία ἄλλη, εἰς τὸ δεξιὸν ἀέτωμα τοῦ εἰκονοστασίου τῆς κρύπτης τῶν ὀστέων, ὁμιλεῖ δι' Ἀνύψωσιν:

ΟΤΑΝ ΥΨΩΘΩ ΠΑΝΤΑΣ ΕΛΚΥΣΩ
ΠΡΟΣ ΕΜΑΥΤΟΝ

εἰς τὴν θύραν τῆς κρύπτης, ἄλλη ἐπιγραφὴ ὁμιλεῖ διὰ Ἐπιφάνεια:

ΕΠΙΦΑΝΟΝ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟΝ ΣΟΥ
ΚΑΙ ΣΩΘΗΣΟΜΕΘΑ.

Ἀληθῶς ὁ θνητὸς ἄνθρωπος προσπαθεῖ νὰ ὑπερβῇ τὸν Θάνατον. Θάνατος, ἐπιφάνεια, ἀνύψωσις. Ὅμοια εἶναι καὶ τὰ πάθη τοῦ Διονύσου.

Τέλος τὸ Ὄνομα τοῦ Διονύσου ἀναφέρεται ἡ ὑπεράνω τῆς θύρας τῆς οἰναποθήκης ἐπὶ τριγωνοειδοῦς πλακὸς, παλαιότητα ἐπιγραφὴ τοῦ ΑΧΙΓ [Ι613]:

ΤΗΔΕΝ ΠΑΙΣ
ΣΕΜΕΛΗΣ ΦΙΛΕ
ΧΡΥΣΟΚΟΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΟΣ
ΑΧΙΓ.

ἦτοι, «τῆδε ἐνὶ παῖς Σεμέλης, φίλε, χρυσοκόμος Διόνυσος»

Ἄρα, φίλοι ἀναγνώσται, εἶναι γεγονός: εἶναι ὑπαρκτός καὶ σήμερον ἐν Κυδωνίᾳ ὁ Διόνυσος!! Ὅπωςδὴποτε Χριστὸς εἶναι ὁ Διόνυσος. Δὲν ταυτίζονται τὰ πρόσωπα, ἀλλὰ τὰ σύμβολα. Πιστεύω ὅτι ἡ ταυτότης συμβόλων εἶναι σημαντικωτέρα. Ὁ «Χριστὸς» εἶναι ὁ προϋπάρχων Διόνυσος, ἐπειδή:

— ὁ Διόνυσος ἔδρασε, διεμελίσθη, παρέμεινε εἰς τὴν ἀσυναρτησίαν, ἔπειτα περιεμαζεύθη κι' ἐπανωλοκληρώθη, ἐπανήλθε εἰς ζωὴν: ἄλλως, ἀνεστήθη.

— ὁ Χριστὸς ἐκήρυξε, ἐμαρτύρησε, ἐσταυρώθη, ἐτάφη, ἀνεστήθη,

— ἀμφότεροι διὰ τῆς ἐπαναφορᾶς τῶν σώζουσιν: ἡ παρουσία τους ἀναζωογονεῖ τὴν φύσιν.

Ὁ διωρισμένος διὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς ἀναστάσεως, ὁ «Χριστὸς», εἶναι ὁ προϋπάρχων Διόνυσος, ὁ χριστὸς Διόνυσος. Ὅμοίως, οἱ λάτρες τοῦ Χριστοῦ εἶναι μεταμορφωμένοι οἱ ἐξ ἀρχαιότητος λάτρες τοῦ Διονύσου.

Εὐχαριστῶ
Κωνσταντῖνος Ψυχογιός

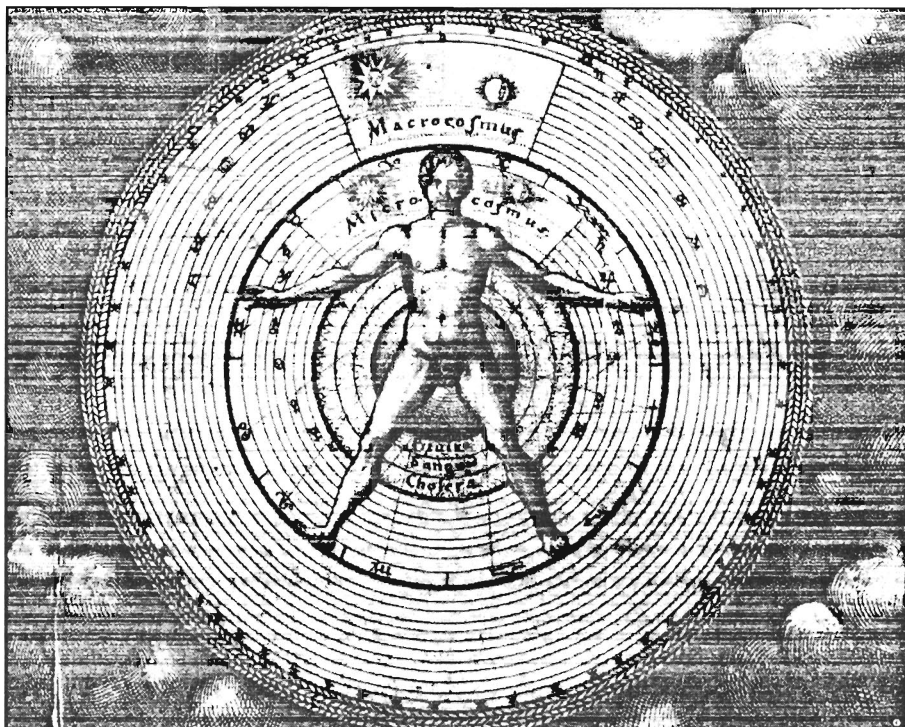
Φυσικὸς
Πεζὰ 701 00 Ἀρχάναι, Κρήτη

‘Ο Άνθρωπος

• Τὸ μέλλον μας δὲν εἶναι παρὰ αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ παρελθόν, ἀπ’ ὅπου προ-
ερχόμαστε: Τὸ χάος. • ‘Ο ἀσήμαντος ἄνθρωπος δὲν ἔχει ἐχθρούς, γιατί δὲν
προσελκύει τὴν προσοχή κανενός. • ‘Η ἀμοιβή τοῦ γενναίου εἶναι ὁ φό-
νος τῶν θρασύδειλων. • ‘Ο ἀνώτερος ἄνθρωπος μόνο μ’ ἀνωτέρους του
πολεμᾷ. • Σὲ τί διαφέρει ἄνθρωπος ἀπὸ ἄνθρωπο; Σὲ τίποτα, ἰσχυρίζονται
οἱ χειρουργοί. Στὰ πάντα, ἀντιτάσσουν οἱ ψυχίατροι. • Δὲν εἶναι γενναίο-
τητα νὰ βαδίζεις στὴ μάχη, ὅταν ὅλοι κάνουν τὸ ἴδιο. Γενναιότητα εἶναι νὰ
βρίσκεις τὸ κουράγιο νὰ προχωρεῖς στὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης, στὸν καιρὸ
τοῦ ἀκήρυχτου πολέμου, μόνος κόντρα στὸ σαρωτικὸ ρεῦμα τοῦ ἀνελέητου
πλήθους. • ‘Ο ἄνθρωπος! Αὐτὸ τὸ τέρας, αὐτὸς ὁ μάρτυρας! “Ὅλα τὰ ἔχει
διαπράξει, τὰ πάνδεινα ἔχει ὑποστεί. “Ὅποιο κι ἂν θὰ ’ναι τὸ τέλος του, ἀ-
ντάξιό του θὰ ’ναι! • ‘Ακόμα καὶ τὰ πιὸ αἰμοβόρα σαρκοφάγα γίνονται ἀ-
κίνδυνα, ὅταν χορτάσουν τὴν πείνα τους. ‘Ο ἄνθρωπος, ἀντίθετα, ὅταν
χορτάσει, τότε ἀκριβῶς εἶναι πὺ ἀρχίζει νὰ μεταβάλλεται σὲ ὑπολογισμὸ
κίνδυνου γιὰ τοὺς συνανθρώπους του. • ‘Ω Μητέρα Φύση! Στὸ πρόσωπο
τοῦ ἀνθρώπου κάνεις ἀραγε τὴν αὐτοκριτική σου ἢ μήπως διάλεξες αὐτὸν
τὸν τρόπο, γιὰ νὰ αὐτοχεῖριασθεῖς; • ‘Ο Σιντάρτα Γκαοντάμα μᾶς ζήτησε
ν’ ἀπαρνηθοῦμε τίς ἀνάγκες, γιὰ νὰ γνωρίσουμε τὴν αἰώνια γαλήνη. ‘Ο
‘Ιησοῦς κήρυξε τὴν ἀγάπη καὶ τὴ συγγνώμη. ‘Ο Μωάμεθ μίλησε γιὰ ἕναν
θεὸ πολυέλεο καὶ δίκαιο. Καὶ ὁ κόσμος τοὺς ἀκολούθησε. ‘Αποτέλεσμα:
Τὸ ἕνα τρίτο τῆς ἀνθρωπότητας λατρεύει τὸν Βούδδα πολλαπλασιάζοντας
τίς ἀνάγκες του, ἄλλο ἕνα τρίτο δοξολογεῖ τὸν Ναζωραῖο ἔχοντας ἀναγάγει
τὴν ὑποκρισία καὶ τὸ μῖσος σὲ βασικὲς ἀρχές τῆς κοινωνικῆς του συγκρό-
τησης καὶ τὸ ὑπόλοιπο προσκυνᾷ πέντε φορές τὴν ἡμέρα τὴν ἄφθαρτη δό-
ξα τοῦ ‘Αλλάχ, σκορπώντας τὸ θάνατο καὶ τὴν καταστροφή στὰ τέσσερα
σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα! • Οἱ βιοχημικοὶ ἰσχυρίζονται πὺ εἶναι ἕνα χημικὸ
ἐργαστήριο καὶ ἀποφάνθηκαν ὅτι ἡ καλωσύνη, ἡ κακία, ἡ ἀγάπη, ὁ ἔρω-
τας, τὸ μῖσος, ἡ συγκίνηση, τὸ πάθος, ἡ στενοχώρια εἶναι τὸ κάλιο, ὁ φώ-
σφορος, τὸ ἀσβέστιο, ὁ σίδηρος, τὸ ὀξυγόνο, οἱ ἐκκρίσεις τῶν ἀδένων... Οἱ
ποιητὲς τὸν ἀποκάλεσαν «σκιᾶς ὄναρ». Οἱ φιλόσοφοι μάταια ἀναζητοῦν ἀ-
κόμα ἕναν ἱκανοποιητικὸ ὀρισμὸ στὸ ἄλυτο αὐτὸ φιλοσοφικὸ αἵνιγμα, ὅ-
στερα ἀπὸ τὴν... πλατυώνυχη γκάφα τοῦ Πλάτωνος. Οἱ φυσικοὶ μιλοῦν γιὰ
μορφή ἐνεργείας καὶ οἱ παπᾶδες, σπρώχνοντας μὲ ὅλα τὰ μέσα, τὸν ἀνέβα-
σαν στὸ πλάι τοῦ Θεοῦ. “Ὅμως τί πιὸ πολὺ τάχα εἴμαστε ἀπὸ κρέας σφιχτὰ
κολλημένο πάνω σὲ κόκκαλα, καὶ ὅλο αὐτὸ τυλιγμένο ἀπὸ ἕνα ἀδιάβροχο
κάλυμμα, εὐαίσθητο στὸ χᾶδι καὶ στὸν πόνο; ‘Ηδονὴ καὶ ὀδύνη! Αὐτὸ εἶ-
ναι ὁ ἄνθρωπος!

Χρήστος Τσαγκαρίδης

«Ὁ πλανητικὸς ἄνθρωπος»: Ἔργο τοῦ Ρομπέρτο Φλούντ (17ος αἰ.)

ΦΟΙΒΟΣ Θ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ*

20 χρόνια μετὰ τὴν προσσελήνωση

(Ἡ νέα κοσμοαντίληψη τοῦ Ὀλισμοῦ)

1. 1969: Προσσελήνωση τοῦ ἀνθρώπου. 1989, εἴκοσι χρόνια μετὰ, ὁ *Homo Universalis* (Παγκόσμιος Ἄνθρωπος) μετὰ τὴν ἀναγέννησή του ἀνανεώθηκε σὲ ἀπὴν πραγματικότητα, τώρα, στὸ τέλος τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα, διαμορφώνοντας νέες κοινωνικὲς καὶ ἠθικὲς ἀπαιτήσεις. Ἀκριβὸς τὸ τίμημα ὅμως γιὰ τὸ πολυφωτογραφημένο ἀποτύπωμα τ' ἀνθρώπου στὴ Σελήνη: θάνατοι ἀπὸ πείνα, ἀθλιότητα, πόλεμοι. Μὲ τὸν ἦχο τοῦ «*Τάδε ἔφη Ζαρατούστρα*», τοῦ συμφωνικοῦ ποιήματος τοῦ Richard Strauss, παρουσιάζεται ἀπὸ τὸν St. Kiubrick ἡ «*Ὀδύσσεια τοῦ Διαστήματος*» σὰν ἀστρικό ἔπος τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Κόσμος εἶναι πολὺ μεγαλύτερος ἀπὸ ὅσο φανταζόμαστε. Θὰ προχωρήσουμε μὲ διεθνὴ σύγκλιση καὶ πνευματικὴ εὐρύτητα στοὺς δρόμους τῶν ἄστρων ἢ θὰ μεταφέρουμε τὶς διαμάχες, τὶς ἀσυμφωνίες καὶ τὶς ἀντιθέσεις μας στὸν κοσμικὸ χῶρο, μαζί μὲ τὴν «*διαστημικὴ τα-*

* Ὁ κ. Φ.Θ.Π. εἶναι βιολόγος.

φή» (Jerry O' Neil, διαστημολόγος-μελλοντολόγος) τῶν σπουπιδιῶν καὶ τῶν ἀποβλήτων μας;

2. Ἡ πεποίθηση ὅτι «ὅλες οἱ μονάδες-μέρη εἶναι ἐνσωματωμένες σ' ἓνα ἐνδοσυμπλεκόμενον "Ὀλον» ὀδηγεῖ σὲ μιὰ θεώρηση τοῦ "Ολου (᾽Ολισμός). Ἦδη ἀπὸ τὸν περασμένο αἰῶνα ὁ «αἰρετικὸς» Teillard de Chardin ὑποστήριξε ὅτι ἡ δομὴ τοῦ κόσμου εἶναι «ἐνιαία». Ὁ H. Spenser μεταχειρίστηκε τὸν ὅρον «᾽Ολοκλήρωση» σὲ θέματα ἐξέλιξης. Ὁ πανεπιστήμονας τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνα μας Yeghznadsky πρότεινε πρῶτος ἑπτὰ νόμους ὀλιστικοῦ πνεύματος γιὰ τὴν μαθηματικὴ μελέτη τῆς Βιόσφαιρας: νόμους «συνέχειας», «ὁμοιογένειας», «ἐργοδοτικότητας» καὶ τέσσερες νόμους «διατήρησης». Ὁ Jan Smatch (*Universalismus—᾽Ολισμός κι ἐξέλιξη*, 1936) δημιούργησε τὴ θεωρίαν τοῦ ᾽Ολισμοῦ, γράφοντας πὼς ὅλα τὰ ὀργανικὰ ὄντα εἶναι «σύνολα», καὶ τὰ σύνολα αὐτὰ εἶναι μεγαλύτερα ἀπὸ τὸ ἄθροισμα τῶν μερῶν ποὺ τ' ἀποτελοῦν· τὰ δὲ σύνολα αὐτὰ νοοῦνται δημιουργικὰ ἔχοντας τὴν ἰκανότητα-ιδιότητα ἀποτυπώσεώς τους μέσα σὲ κάθε μέρος τους. Παραδέχθηκε ἓνα συνειδητὸ κέντρο μέσα σὲ κάθε μέρος τοῦ ὅλου, ποὺ ἐνέχει τὴν τάση γι' αὐτοεξέλιξη. Ὁ Ludwig von Bertalanffy, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Νέας Ὑόρκης, διατύπωσε τὸ 1952 στὸ «*Problems of Life*» τὴν πρώτη συστηματικὴ ὀλιστικὴ καὶ φυσικοβιολογικὴ προσέγγιση τῶν ἐμβίων ὄντων, βασιζόμενος α) στὴν μελέτη τῶν θερμοδυναμικὰ ἀνοικτῶν συστημάτων (συστημάτων ποὺ ἀνταλλάσσουν θερμότητα-ἐνέργεια ἢ ὕλη μὲ τὸ περιβάλλον τους καὶ β) στὴν «ιεραρχικὴ» πυραμιδοειδῆ ὀργάνωση τῶν ἐμβίων ὄντων (π.χ. μόριο-κύτταρο-ἴστος-ὄργανο-σύστημα-ὀργανισμὸς κ.λ.π.). Καθοριστικὸ ρόλο στὴν πορεία τῆς ὀλιστικῆς σκέψης ἔπαιξε τὸ περιβόητο «Θεώρημα Prigogin», σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο τ' ἀνοικτὰ συστήματα τείνουν πρὸς μιὰ κατάσταση ἐλάχιστης παραγωγῆς ἐντροπίας (ἀταξίας). Ἐπὶ μέρους θεωρίες συνέβαλαν στὴν ὀλιστικὴ ἔρευνα, ὅπως θεωρίες «Δικτύων», «Καταμερισμοῦ», «Παιγνίων», «Κυβερνητικῆς» κ.λ.π.

3. «*Τίποτα λιγότερο ἀπὸ τὸ πᾶν δὲν ἱκανοποιεῖ τὸν ἄνθρωπο*» (N. Blake). Ὁ Arthur Koestler (*The Ghost and the Machine* 1967 — *Beyond Reductionism* 1969) προχώρησε στὴν δημιουργία ἐνὸς συστημικοθεωρητικοῦ προτύπου γιὰ τὰ ἐμβία ὄντα τῆς Αὐτορρυθμιζόμενης Ἀνοιχτῆς Ἱεραρχικῆς Τάξης ἢ SOHO (Self-regulating Open Hierarchic Order). Ὁ Καϊσλερ ὀρίζει ταυτόχρονα σὰν «᾽Ολόνιο» τὸ αὐτοδύναμο δομικὸ στοιχεῖο ποὺ ἀπαρτίζει ἓνα ὁποιοδήποτε σύστημα, ὅταν εἶναι ἱεραρχικά, πυραμιδικὰ διατεταγμένο. Ἐνας ὁποιοσδήποτε ὀργανισμὸς μὲ σαφῆ στρωμάτωση καὶ ἱεραρχία λειτουργιῶν ἀπαρτίζεται, κατὰ τὸν Koestler, ἀπὸ ὀλόνια, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἄμεση σχέσις μὲ τὸ ἀμέσως ἀνώτερο καὶ μὲ τὸ ἀμέσως κατώτερο ἐπίπεδο ὀργάνωσης ἀπὸ τὸ ἐπίπεδο στὸ ὁποῖο βρίσκονται. Τὰ βιολογικά ὀλόνια εἶναι αὐτορρυθμιζόμενα ἀνοικτὰ συστήματα, ποὺ ἐλέγχονται ἀπὸ σταθεροὺς κανόνες, οἱ ὁποῖοι ἐξασφαλίζουν τὴ συνοχή, τὴ σταθερότητα καὶ τὴν διατήρηση τοῦ σχήματός τους. Κάθε ὀλόνιο ἀντιπροσωπεύεται στὸ ἀμέσως ἀνώτερο ἐπίπεδο λειτουργίας σὰν μιὰ μονάδα (π.χ. ἓνα κύτταρο εἶναι ὀλόνιο-μονάδα ὡς πρὸς τὸν μικρὸ ἴστος τοῦ χεριοῦ· ὅμοια τὸ χέρι εἶναι ὀλόνιο-μονάδα ὡς πρὸς τὸ μυϊκὸ σύστημα). Ἀκόμη ὁ Koestler ἐπεκτείνεται σὲ κώδικες συμπεριφορᾶς κοινωνικῶν ὀλονίων (οἰκογένεια, φυλὴ, ἔθνος κ.λ.π.) καθὼς καὶ σὲ ὀλόνια γνωστικά καὶ γλωσσικά (π.χ. λέξη-πρόταση-παράγραφος). Μεταξὺ ὀλονίων δυνατόν νὰ ὑφίστανται σχέσεις διακλαδώσεως, δικτυώσεως, ἀναδράσεως, μεταβιβάσεως πληροφορίας κι' ἀποφάσεων κ.λ.π. Νοοῦνται δὲ τὰ ὀλόνια χαρακτηριστικὰ σὰν

«δίπολα», πού ο συγγραφέας ονομάζει «*Ίανόμορφα*», δηλαδή διπρόσωπα, όπως ο Ρωμαῖος θεός Ίανός, πού είχε κι άλλο ένα πρόσωπο στο πίσω μέρος του κεφαλιού του.

4. «*Εἶμαι ἕνας ταξιδιώτης τῆς Γνώσης*» (Μ. Ρέλλος). Ἀποφασιστικό καί κρίσιμο βῆμα γιά τήν υπέρβαση τῶν διαφόρων ἀδυναμιῶν πού παρουσιάζονται στίς παλιότερες ὀλιστικές θεωρίες πραγματοποίησε πρὶν λίγα χρόνια ὁ Ἑλληνας συγγραφέας Μιχάλης Ρέλλος ἐνοποιώντας τὰ διαφορετικὰ συστήματα ἀναφορᾶς. Στὸ ἔργο του «*Τὸ ταξίδι τῆς Γνώσης-Ἡ Θεωρία τοῦ Ὀλισμοῦ*», Ἀθήνα 1986 διατυπώνει τὸ γενικὸ νόμο τοῦ Ὀλισμοῦ: «*Ἡ ἐνιαία πραγματικότητα κινεῖται ταυτόχρονα πρὸς διαφορετικὲς καὶ συνυπαρκτὲς κατευθύνσεις, πού δίνουν τὴν πλαστὴν εἰκόνα τῶν ἀντιθέσεων*» μὲ προεκτάσεις καὶ πρακτικὲς ἐφαρμογὲς στὴν Τεχνολογία, Οἰκονομία, Κοινωνιολογία καὶ στὴ Διεθνή Συνεργασία, μὲ τελικὸ σκοπὸ τὴν γενικὴ εὐημερία καὶ τὴν πληρέστερη κατανόηση τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς σχέσης του μὲ τὸν κόσμο. Ἀπὸ τοὺς κύριους στόχους εἶναι ἐπίσης ἡ ἀπελευθέρωση τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ φανατισμοῦ καὶ τῶν μονομερῶν ἀντιλήψεων: «*Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνον ὁ χώρος πού βρίσκεται, ἀλλὰ κι ἡ ἀπεριόριστη θεὰ μπροστά του*». Τὸν Νοέμβριο τοῦ 1987 ὁ Μ. Ρέλλος προεξέτεινε τὸν κλασσικὸ ὀλισμὸ στὸ δυναμικὸ μοντέλο τοῦ «*Υπερολισμοῦ*» σὲ μιὰ σύγχρονη κι ὀλοκληρωμένη μορφή, πού ξεπερνᾷ τὰ μέχρι τώρα φιλοσοφικὰ διλήμματα τοῦ ἐξῆς τύπου: Ὀλισμὸς ἢ Ἀτομικισμός; Ἀντικειμενισμὸς ἢ Ὑποκειμενισμός; Μιὰ ἀπὸ τίς πλευρὲς τῆς θεωρίας αὐτῆς εἶναι ἡ ἐπιστημονικὴ θρησκεία τῶν δεδομένων τῆς σύγχρονης Φυσικῆς (κβαντομηχανικῆς, θεωρίας τῆς Σχετικότητας, θεωρίας τοῦ Ἑνιαίου Πεδίου).

Ἄλλο νεώτερο ὡς πρὸς τὸν Ὑπερολισμὸ εἶναι τὸ ὅτι θεωρεῖται μιὰ περιορισμένη δυνατότητα σχετικῆς αὐτονόμησης τοῦ μέρους μέσα στὸ ὅλο. Ἡ ὑπερολιστικὴ σχέση εἶναι, ἔτσι, ἀσυμπαγῆς καὶ εἶναι ἕνα «γενικὸ σχῆμα, πού, ἀνάλογα μὲ τὸ σύστημα ἀναφορᾶς, κλίνει εἴτε πρὸς τὴν ὀλιστικὴν εἴτε πρὸς τὴν ἀτομικιστικὴν κατεύθυνση». Ὁ Ὑπερολισμὸς προϋποθέτει α) πολὺπλευρὴ ἀδογμάτιστὴ ἀντιμετώπιση τῆς πραγματικότητας (πρακτικὴ φιλοσοφία καὶ ἠθικὴ) καὶ β) ἐπαναστατικὸ ἄλμα τῆς σκέψης στὴν ἔρευνα τοῦ εἶναι, ὅπου «οἱ φαινομενικὲς ἀντιθέσεις, ὑπαρκτὲς μέχρις ἐνὸς κάποιου σταδίου κοινωνικῆς καὶ πνευματικῆς ἀνάπτυξης, ἀποκαλύπτονται σὰν διαφορετικὲς, ἀλλὰ συνυπαρκτὲς κατευθύνσεις τῆς ἴδιας ἐνιαίας πραγματικότητας».

5. «*Ἀπομακρύνθηκε ὁ ὀρίζοντας*» (Γ. Χειμωνᾶς). Ὁ σύγχρονος φιλοσοφημένος ἄνθρωπος ἔχει μὲ τὸν Ὑπερολισμὸ ἕνα ἀκόμη κλειδί στὴ διάθεσή του κι ἴσως εὐρύτερα ἕνα ἀνοιγμα δυναμικὸ καὶ γιά τὴν Εὐρώπη καὶ γιά τὸν κόσμον ὅλον. Γιά τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν ἐπιτυχία δὲν ἀρκεῖ ἡ τόλμη κι ἡ ἀρετὴ, φαίνεται· χρειάζονται καὶ νέες ἀναγνώσεις, εὐρύτερες θεωρήσεις, αὐξανόμενες ἀποδεσμεύσεις, ἔργα τέχνης - τεχνικῆς - τεχνολογίας καὶ Πνεῦμα, πνεῦμα συνεργασίας συνεχοῦς. Στὸ ἐγγὺς μέλλον ἕνας νέος Armstrong θὰ στήσῃ στὸν ἐπόμενο πλανήτη ὄχι πιά τὴ σημαία μιᾶς μόνον χώρας, ἀλλὰ τὴ φορὰ αὐτὴ θ' ἀνεμίσει στὰ ὕψη τὴ «Σημαία τῆς Γῆς» ἢ τὴ «Σημαία Ὀλοῦ τοῦ Ἀνθρώπινου Γένους».

6. «*Τὶ ὁμορφος ὁ πλανήτης μας!* Ἄς τὸν προστατέψουμε!» εἶπε ὁ Υ. Gagarin, ὅταν εἶδε γιά πρώτη φορὰ ἀπὸ μακρὰ τὴ Γῆ. Ὁ ἄνθρωπος-Ίανὸς εἶναι ἱκανὸς νὰ διαμελίζει μὲ βία, νὰ κατακερματίζει ὅ,τι μὲ μόχθο ὀλοκληρώσε, ἄλλοτε ἔν-

δολος ν' ἀναζητᾷ «τὴν κόλαση νὰ τὸν λυτρώσει ἀπὸ τ' οὐρανοῦ τ' ἀγαθὰ» (W. Blake) κι ἄλλοτε νὰ βασανίζεται ἀπὸ τὰ αἰνίγματα τοῦ θαυμαστοῦ ὠκεανοῦ τοῦ σύμπαντος.

7. «Δὲν ὑπάρχουν ἄλλα περιθώρια. Πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ πάρει τὸ μέλλον του στὰ χέρια του. Οἱ δυνατότητες καὶ τὰ μέσα ὑπάρχουν. Ἡ στιγμή ἔχει φθάσει» (Μ. Ρέλλος).

Ἄς τὸ ὕπερολισμὸς εἶναι μιὰ «κοσμοαντίληψη» καὶ μιὰ βιοθεωρία, ποὺ ὁδηγεῖ σὲ μιὰ ὀρθολογικὴ μελλοντικὴ κοινότητα. Ἄς τὸν γνωρίσουμε.

ΕΥΓΕΝΙΑ ΓΕΡΟΥΜΑΤΟΥ *Qui fecit coelum et terram**

Λᾶλος ὁ κόσμος.
Τ' ἄρρητα ρήματα ἢ φωνὴ
τῆς σιωπῆς μου.
Ἄν πέτρωσα τὰ πλήν,
πάλι χνουδιάζει γλῶσσι τὴν ξέρα.
Ὅσο κι ἂν σταύρωσα τὰ σύν,
κρεμοῦν ἐπὶ σταυροῦ
τὸ δίκαιο τοῦ κόσμου.
Αὐτὸς ὁ κόσμος σπόρισε
μέσ στήν καρδιά μου,
ρόδι βαρύχρωμο καὶ ψυχωμένο.
Ὑπὸ ξηρὰν συκῆν
μέτρησα ὥς τὸ ἄσπρο
τίς γαλάζιες ὥρες,
ξενάγησα τ' ἀστέρια,
γῆ, δὲν πιστεύω.
Ὅταν οἱ πόλεις μου πεινοῦν,
πλάθω Ἰουλίους κουλοῦρες
κι' ὅταν διψοῦν, πίνω τὸ σπέρτο
ἀπ' τὴν ἀψάδα στὸ τραγούδι τους.
Τ' ἄπειρο ρυμουλκεῖ τίς προφητείες.
Κατάστρωμα ἐγὼ στή ρότα τοῦ βοριᾶ
κι' ὁ αὐλακὰς ξωπίσω μὲ ρήματα ἄρρητα
κι' ὄχθες καθημαγμένες.

* Ὁ ποιήσας τὸν Οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Ἐκ τῶν χειρογράφων τοῦ κυρ Ἀριστίωνος Ἀρέθα

Ἄνοιξα τὸν ὀγκώδη φάκελον, στὸ ἐξώφυλλον τοῦ ὁποίου ἀνεγράφετο: «Ἐκ τῶν εὐρημάτων εἰς μονὴν Ὁσίου Λουκᾶ» καὶ ἀμέσως κάτω «Ἀντίγραφα κώδικος πιθανῶς ἐκ τῶν ἀπολεσθέντων ἔργων Πανσανίου τοῦ ἐκ Μαγνησίας τῆς πρὸς Σιπύλῳ-Μικρᾷ Ἀσίας». Ὁ φάκελος αὐτὸς περιέκλειε πολλὰ χειρόγραφα γραμμένα μὲ μελάνην, κιτρινισμένα ἐκ τῆς πολυκαιρίας καὶ ὑγρασίας, τὰ ὁποῖα δύσκολα κανεὶς διαβάσει.

Τὰ ἐντὸς τοῦ φακέλου χειρόγραφα ἦσαν ταξινομημένα εἰς ὑποφάκελους καὶ κάθε ὑποφάκελος ἔφερε μίαν ἐτικέττα μὲ τίτλον καὶ ἀριθμόν.

Ὁ συντάξας τὰ χειρόγραφα δὲν ἦτο μὲν καλλιγράφος ἀλλὰ πολὺ «τακτικὸς» — τὰς δαπάνας του, μὲ ἐπιμέλεια, συνόψιζε εἰς τὸ τέλος τοῦ κάθε ὑποφάκελου χειρογράφων.

Ἡ ἐργασία τῆς μελέτης τῶν χειρογράφων ἐκράτησε ἑννέα περίπου μῆνας καὶ τὸ γενικὸν μου συμπέρασμα εἶναι ὅτι ἡ ἐρευνητικὴ ἐργασία, πού περιεῖχον οἱ φάκελοι τοῦ ἐκ Σμύρνης κυρ Ἀριστίωνος Ἀρέθα, ἦτο πολὺτιμη διὰ τὸ φῶς πού ρίχνουν εἰς τὰ ἀναφερόμενα, ὅπως λέγει καὶ ὁ ἴδιος, «εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μυθολογίαν πράγματα ἅττα πόρρω ἀπέχουν τοῦ μύθου καὶ ἱστορίας ἀποτελοῦν». Μετὰ ἀπὸ πολλῶν μηνῶν ἐργασίαν συγκεντρώσεως τῶν οὐσιωδестέρων χειρογράφων τὰ παρέδωκα εἰς φίλον ἀρχαιολόγο. Ἐκράτησα ὅμως τὸ «Ὀδοιπορικόν» αὐτῆς τῆς σπουδαίας ἀποκαλύψεως, πού δίνω σήμερα εἰς τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος.

Προσπάθησα δὲ νὰ ἀντιγράψω ἀποκαθιστώντας τὰ δυσανάγνωστα τῆς ἀφηγήσεως μέρη, ἀλλὰ καὶ νὰ μιμηθῶ

τὶς λιτὲς ἀλλὰ καὶ γεμᾶτες καλλιπέπειαν περιγραφές, ὅταν σὲ ἀρκετὰ σημεῖα ὑπῆρχαν τελειῶς ἐξαφανισθέντα χωρία, λόγῳ κάποιας εἰσόδου νεροῦ εἰς τὸ μπαούλο πού ἐφυλάσσοντο, εἰς τὴν ἀποθήκη τῆς προγιαγιᾶς μου ἐκ μητρός. Αὐτὰ καὶ συνεπλήρωσα, ὥστε νὰ ἐμφανίζωνται σήμερον ὡς μιὰ ἐνότης.

Ἀλλὰ δίνω τὸν λόγον εἰς τὸν κυρ Ἀριστίωνα Ἀρέθα:

Ἐπίσκεψις Μονῆς Ὁσίου Λουκᾶ — Ἀρέθα Φάκελος I

Εἶχον λάβει τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἀρχαιολάτρου γέροντος τῆς Μονῆς τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ, Καλλινίκου. Ἔπρεπεν, ἔλεγε, νὰ ἐπισπεύσω τὴν ἐπίσκεψίν μου, διὰ νὰ κρίνω ἂν τὰ εὐρήματα εἰς τὴν Μονὴν Ὁσίου Λουκᾶ καὶ ἄλλα μεγάλης σημασίας ὀφείλῃ νὰ τὰ ἀνακοινώσῃ καὶ εἰς ποῖον, πρὶν ὑποχρεωθῇ νὰ ἀναφέρῃ αὐτὰ εἰς τὸν ἐπίσκοπον καὶ φυσικὸν προϊστάμενον τῆς Μονῆς.

Ἀπεφάσισα νὰ ταξιδεύσω ἀμέσως σιδηροδρομικῶς μέχρι Χαιρωνείας καὶ ἐκεῖθεν δι' ὑποζυγίου εἰς Μονὴν Ὁσίου Λουκᾶ. Ἐκάλεσα τὸν ἐκ Σάμου ἀμαξηλάτην μου Φίλιππον Τσακαλογιάννην νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν κεντρικὸν σταθμὸν τοῦ Λαρισαϊκοῦ νὰ πληροφορηθῇ τὰς ἀναχωρήσεις καὶ νὰ μὲ ἐνημερώσῃ, ὅπερ καὶ ἐγένετο.

Τὴν ἐπομένην πρωῒαν ὤρισα ἀναχώρησίν μου μὲ τὴν ἀμαξοστοιχίαν τῶν ἑπτὰ ἐξ Ἀθηνῶν. Ἀφ' ἐσπέρας ἐτοίμασα τὰς ἀποσκευάς μου...

Τὴν ἐπομένην πρωῒαν καὶ εἰς τὰς ἑξὶ καὶ τριάκοντα ἀκριβῶς τῆς 16ης Μαΐου ἀφίχθημεν εἰς τὸν σταθμὸν καὶ μετὰ τὰς διατυπώσεις ἀνῆλθον ἐπὶ τοῦ ὀχήματος τῆς Α' θέσεως καὶ ἔλαβον τὴν θέσιν μου.

Εἰς τὸ ὄχημα ἤμην σχεδὸν μόνος. Ἦνοιξα τὸ παράθυρον πρὸς τὴν πλευρὰν τοῦ σταθμοῦ καὶ ἐπανελάβον εἰς τὸν πιστόν

μου άμαξηλάτην και βοηθόν εις πολλάς άλλας έρευνητικές περιπλανήσεις τās τελευταίας μου παραγγελίας και κυρίως τὸ θέμα τῶν ὑποζυγίων εις Χαιρώνειαν. Ἡ άμαξοστοιχία μετ' ὀλίγον άνεχώρησεν. Ἡ μέχρι Χαιρωνείας άπόστασις είναι περίπου 140 χλμ. και διὰ τὰ μεταβῶμεν, άπαιτοῦνται έντε περίπου ὥραι.

Εἶχον άρκετὸν χρόνον εις τὴν διάθεσίν μου, διὰ τὰ σκεφθῶ ἐκ νέου τὸ μήνυμα και τὰ προετοιμάσω τὸν έαυτόν μου διὰ τās συγκινήσεις πού με άνέμενον.

Ὁ σιδηρόδρομος εἶχεν άρχίσει ἤδη τὰ άναπτύσσει ταχύτητα. Ἡ μηχανὴ ἐξέπεμπε πυκνοὺς καπνοὺς πρὸς τὴν άμαξοστοιχίαν, πού πολλάκις άπέκλειαν τὸν λαμπρὸν ἥλιον τῆς άνοιξέως και τὴν ὑπέροχον θέαν τῆς Ἑλληνικῆς γῆς.

Παρητήθην άμέσως τῶν σκέψεων και παρέμεινα θαυμάζων τὴν μοναδικότητα τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου. Ἡ Ἑλληνίς γῆ εἶχε δεχθῇ ἕνα καταγιγισμὸν χρωμάτων και μαρμαίρουσα ἐκ τοῦ φωτὸς ἔστελλεν πρὸς τοὺς κυανορροδίνους αἰθέρας τὴν ὁμφὴν τῶν ἰδικῶν τῆς θεῶν. Τὶ ὑπέροχον θέαμα ἐνώπιόν μου...

Διασχίζοντας τὴν πεδιάδα τῶν Θηβῶν ἡ σκέψις μου ἤδη ἦτο ἐκεῖ. Εἶχον άναμνήσεις ὥραιās ἐκ τῆς πόλεως τῶν Θηβῶν. Τὴν εἶχον επισκεφθῇ πρὸ άρκετοῦ χρόνου κατὰ προτροπὴν τοῦ ἐφόρου άρχαιοτήτων Ἀντωνίου Κεραμοπούλου, διὰ τὰ λάβω ἀφ' ἑνὸς γνῶσιν τῶν ἐπιγραφῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων και αὐτὴ πού με ἐνδιέφερε, ἡ περιέχουσα δηλαδὴ τὸν λόγον τοῦ Νέρωνος (67 μ.Χ.), δι' οὗ ἐκήρυσσε τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, ἀφ' ἑτέρου ἐπειδὴ ἤθελεν ὁ ἐξαίρετος ἐκεῖνος έρευνητῆς τοῦ άρχαίου κόσμου τὰ με ξεναγήσει εἰς τὰ άνευρεθέντα ὑπ' αὐτοῦ λείψανα τοῦ παναρχαίου οἴκου τοῦ Κάδμου εἰς τὴν θέσιν τῆς άγορᾶς και κατὰ τὸ Ν.Α. άκρον τῆς πλατείας και μεταξὺ τῶν ὁδῶν Προίτου και Ἀντιγόνης. Τότε εἶχον ἔλθει εἰς τὸ φῶς τοιχογραφήματα, σκεύη ἐκ κρυστάλλου και πλῆθος ψηφίδων, αἵτινες δεικνύουν, ἔλεγεν ὁ σοφὸς άρχαιολόγος, ὅτι ἦτο προσφιλεῖς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην «ὁ δι' ὁρμῶν κόσμος» (ὁρμος=περιδέραιον) και προσέ-

θετεν ὅτι τοῦτο συνέβαινεν κατ' άνάμνησιν βεβαίως τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἡφαίστου τεχνουργηθέντος ὁρμου ὃν ἔδωκεν εἰς τὴν σύζυγόν του Ἀρμονίαν ὁ Κάδμος ὡς γαμήλιον δῶρον.

Εἰς τās Θήβας με άνέμενον εἰς τὸν σταθμὸν φύλαξ άρχαιοτήτων, πού δι' αὐτὸν εἶχον παλαιότερον ἐνδιαφερθῇ, διὰ τὴν σύζυγόν του, ὅταν ἠθέλησε τὰ επισκεφθῇ φίλον μου ἱατρὸν εἰς Ἀθήνας. Μὲ χαρὰν με ἔχαιρέτισεν και εἶπεν ὅτι εὐτυχῶς ἔλαβεν ἐγκαίρως τὸ τηλεφώνημα τοῦ Φιλίππου και οὕτω ἐξησφάλισεν δύο ὑποζύγια τοῦ συγγενοῦς του Γεωργίου Κατσίκη, ὁ ὁποῖος θὰ με μεταφέρει εἰς τὴν Μονὴν και ἐπίσης θὰ ἔλθῃ τὰ με παραλάβῃ, ὁπότε θὰ θελήσω. Τὸν ἡυχαρίστησα και τοῦ εἶπον ὅτι και ἐγὼ πάντοτε θὰ εἶμαι πρόθυμος μαζί του. Συνεζητήσαμεν ἐπ' ὀλίγον διάφορα σχετικὰ πρὸς τās άρχαιολογικὰς ἀναζητήσεις εἰς τὴν περιοχὴν και ἐπὶ τῷ ἀκουσματοῦ τῆς σφυρίκτρας ὁ συμπαθέστατος φίλος με ἔχαιρέτισε και κατῆλθε τῆς ἀτμαμάξης.

Ἐκ Θηβῶν ἡ άμαξοστοιχία άνεχώρησεν με ὀλίγην καθυστέρησιν, συχνόν ἄλλωστε φαινόμενον διὰ τὰ σιδηροδρομικὰ πράγματα, και τὸ πρὸς Χαιρώνειαν ταξίδι συνεχίσθη.

Ἐφθάσαμεν ἐπὶ τέλους εἰς τὸν μικρὸν σταθμὸν τῆς Χαιρωνείας και ἤνοιξα τὸ παράθυρον, διὰ τὰ ἐντοπίσω τὸν ἀναμένοντα τὴν ἄφιξίν μου κύρ Γεώργιον Κατσίκην. Ἀλλά, ὡς ἀπεδείχθη, με εἶχεν ἤδη ἐντοπίσει αὐτὸς και ἔσπευδε πρὸς τὸ ὄχημα.

— Ὁ κύρ Ἀρέθας;

— Ὁλόκληρος, κ. Κατσίκη.

— Καλῶς ὥρισται... Ἐλᾶτε τὰ πάρουμε τὰ πράγματά σας.

— Κατεβαίνω άμέσως.

Ὅταν ὁ ὑπάλληλος τῆς σκευοφόρου ἐπεβεβαίωσε διὰ τῆς ἀποδείξεως τās ἀποσκευάς μου, ὁ κύρ Γεώργης τās ἀνῆρπασε καί, ὡς τὰ ἦσαν κεναί, τās μετέφερεν κάτωθεν τοῦ μικροῦ ὑποστέγου τοῦ σταθοῦ. Ἐδῶκα ἐν μικρὸν φιλοδώρημα εἰς τὸν ὑπάλληλον τῆς σκευοφόρου και κατηυθύνθην πρὸς τās ἀποσκευάς μου. Ἐχαιρέτισα διὰ θερμῆς χειραψίας τὸν χαριέντα καί, ὡς ἀπεδείχθη ἀργότερον, ἐξαίρετον οἰκογενειάρχην και πολῦτιμον φίλον κύρ Γεώρ-

γην... [Παραλείπεται ή περιγραφή της φιλοξενίας του κύρ Γιώργη].

‘Ο γέρων — Φάκελος 2

Τὴν πρωΐαν τῆς 17ης Μαΐου ὁ σεβάσμιος γέρων μὲ ὠδήγησεν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Μονῆς.

‘Η συγκίνησίς μου ἦτο μεγάλη. Μὲ ἀργὰ βήματα ἐντὸς ἐνὸς ἡμίφωτος ἐπροχώρησεν εἰς τὸ κέντρον περιῖπου τῆς μεγάλης βιβλιοθήκης, ὅπου ἐπὶ μιᾷ τραπέζης εὐρίσκεται ἀργυρόχρους ὀστεοθήκη στηριζομένη εἰς τέσσαρα λεοντοπόδαρα. ‘Ο γέρων μὲ προσεκτικὰ κινήσεις καὶ τρεμάμενα δάκτυλα ἐσήκωσε τὸ σκέπαστρον καὶ μὲ ἐκάλεσε νὰ ἴδω τὸ περιεχόμενον αὐτῆς, τὸ ὁποῖον, ὡς ἐφαίνετο, ἦτο εἰς τὴν πρό αἰώνων θέσιν του.

‘Εξήταζον ἄφρονος τὰ περιεχόμενα τῆς κιβωτιοσχῆμου ἀργυρᾶς κρύπτῃς, διότι κάθε ἄλλο παρὰ ὅσα περιείχε, καὶ ἡ πρώτη μου ἐντύπωσις ἦτο ὅτι ἐπρόκειτο περὶ διαλελυμένων ἐκ τοῦ χρόνου ἐπιφανειῶν ἀπροσδιορίστου ὕλης, ἐπὶ τῶν ὁποίων διέκρινε κανεῖς, εἰς τὰς ἄνω εὐρισκομένας, γράμματα ἑλληνικῆς γραφῆς.

“Εκυγα φωτίζων δι’ ἐνὸς καθρέπτου τὸ ἐσωτερικὸν καὶ διέκρινα μίαν μόνην λέξιν: ΟΡΧΕΣΤΟΝ. ‘Εκτὸς ὅμως τῶν κειμένων αὐτῶν, τῶν ὁποίων ἤδη μὲ ἐπροβλημάτιζεν ἡ παρουσία, ὑπῆρχον ἐπίσης καὶ τεμάχια ἐπιφανειῶν ἐκ μολύβδου, τὰ ὁποῖα, ὅπως ἐξήγησα εἰς τὸν σεβάσμιον γέροντα, δὲν διέτρεχον οὐδένα κίνδυνον ἐκ τῆς ἐπαφῆς των μὲ τὰ ἀνθρώπινα χέρια, τοῦ ἐζήτησα δὲ νὰ μοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ τὰ ἐξετάσω.

‘Εξήτασα αὐτὰ εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ὅταν μετὰ προσοχῆς εἰδικοῦ ἀπεκάλυψα τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῶν. Καὶ τότε, ὡς νὰ μὲ ἐφώτισεν μαντικὴ τις δύναμις, ἀντελήφθην ἐκ τῆς μακρᾶς μου πείρας εἰς τὰ κείμενα τοῦ ‘Ησιόδου ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἀποσπασμάτων ἐκ τοῦ ἀποδιδομένου εἰς αὐτὸν ἔπους «*Ἔργα καὶ Ἡμέραι*».

‘Ενεθυμήθην τότε καὶ ἤρχισα νὰ ἐξηγῶ εἰς τὸν γέροντα ὅτι ὁ Πανσανίας, ὅστις ἐπισκέφθη τὴν περιοχὴν, εἶχεν δηλώσει ὅτι οἱ Βοιωτοὶ οἱ κατοικοῦντες γύρω τοῦ ‘Ελικῶνος τοῦ ἐπέδειξαν πλάκα μολυβδίνην, ἣ-

τις εἶχεν ἀποσπασθῇ ἐκ τῆς πηγῆς τῆς ὀνομαζομένης τοῦ ‘Ἰππου ἐκ τοῦ ἱεροῦ δάσους τοῦ ‘Ελικῶνος, κατεστραμμένην εἰς τὰ περισσότερα αὐτῆς μέρη ἐκ τῆς πολυκαιρίας, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν ἦσαν γραμμένα τὰ Ἔργα. Αὐτὰ τὰ ἔπη ἐθεωροῦντο ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν ὡς ἔπη μαντικά. ‘Ο γέρων μὲ παρετῆρει μὲ κάποιον ἄφρονον ψιθυρισμόν, διὰ τοῦ ὁποίου, ὡς ὑπέθεσα, ἐπανελάβεν τὴν λέξιν — μ.α.ν.τ.ι.κ.ά. ‘Η τοποθέτησις — συνέχισα — εἰς τὴν κιβωτιοσχῆμον αὐτὴν ἐξ ἀργύρου θήκην τῶν τεμαχίων αὐτῶν πρέπει νὰ ἔλαβε χώραν μετὰ ἡ κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Πανσανίου εἰς τὴν περιοχὴν. Τὸ ἐνδιαφέρον του ἴσως ἦτο νὰ ἀποκαλύψῃ τὸ μέρος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτο τὸ δεῦτερον μετὰ τὴν καταστροφὴν τὴν ἐπὶ Δευκαλίωνος Μουσεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ μετεφέρθησαν πολλὰ ἐκ τῶν τηρουμένων ἀρχείων τοῦ Μουσείου τῶν Πιερίων. ‘Ομολογῶ, ὅτι μὲ εἶχε καταλάβει ἱερὸν δέος ἐπὶ τῇ ἐπαφῇ μου μὲ τὰς πλάκας αὐτάς, τὰς ὁποίας τὸ ‘Ελικῶνιον Μουσεῖον εἶχεν ἀσφαλῶς διαφυλάξει.

“Ἔθεσα ἐκ νέου τὰ τεμάχια ἐντὸς τῆς ἀργυρᾶς θήκης των καὶ ἄφησα τὸν σεβάσμιον γέροντα νὰ κλείσῃ τὸ κιβώτιον. Τὴν σιωπὴν μου καὶ τὰς σκέψεις τὰς ὁποίας ἀνεκύκλουν εἰς λογικοὺς συνειρμούς ἤλθεν νὰ τὰ διακόψῃ ἡ φωνὴ τοῦ γέροντος.

— Πρέπει νὰ ἔχουν ἐνδιαφέρον.

— Πάρα πολύ. Τί σκέπτεσθε νὰ τὰ κάνετε;

— Δὲν θὰ ἤθελα νὰ τὰ παραδώσω εἰς ἄλλον πλὴν ὑμῶν.

— Μά... δὲν θὰ πρέπει νὰ λάβῃ γνώσιν ὁ ἐπίσκοπος;

— Αὐτὰ εἶναι Ἑλληνικά, δὲν εἶναι Χριστιανικά (εἶπε μὲ τρεμάμενη φωνὴ ὁ γέρων), δὲν εἶναι κάποια εἰκὼν ἀγίου, καὶ πολὺ φοβοῦμαι διὰ τὴν τύχην αὐτῶν.

Δὲν ἠθέλησα νὰ προσθῶς τίποτε σεβόμενος τὴν ἀπόφασιν τοῦ γέροντος, ὁ ὁποῖος ἡσθάνετο ἰσχυρότερον τὸν δεσμὸν αὐτοῦ μὲ τὸν ἀρχαῖον πολιτισμόν.

Τὸ ἐνδιαφέρον μου ἀμέσως μετὰ ἦτο νὰ ἐρωτήσω, εἰς ποῖον χώρον ἀνευρέθῃ αὐτὴ ἡ κιβωτιοσχῆμος ἀργυρὰ θήκη· καὶ τότε ὁ γέρων μὲ διεσταλμένους τοὺς γαλάζιους ὀφθαλμούς του καὶ μὲ τὸν δείκτην τῆς χει-

ρὸς αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ στόματος μου εἶπε χαμυλοφώνως.

— Θὰ σοῦ πῶ...

Καὶ ἐπῆγεν ἀμέσως πρὸς τὴν Βιβλιοθήκην, ἔστρεψε ἓνα φύλλον αὐτῆς, καὶ ἐκ τοῦ κρυφοῦ αὐτοῦ ἀνοίγματος εἰσήλθομεν εἰς παρακείμενον δωμάτιον, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιοῖτο ὡς γραφεῖον.

— Ἐδῶ θὰ σοῦ ὁμιλήσω, χωρὶς νὰ μᾶς ἀκούσῃ κανεὶς· μου εἶπεν ὁ γέρων καὶ μου ἔδειξε νὰ καθίσω εἰς τὴν μοναδικὴν πολυθρόναν. Ὁ ἴδιος προτιμᾷ, ὡς ἔλεγεν, τὴν καρέκλαν, πού τοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἐγείρεται ἄνευ πολλῆς προσπαθείας. Περίμενα μεθ' ὑπομονῆς τὸν γέροντα νὰ φέρῃ ἐξ ἐνὸς ἑρμαρίου διάφορα χειρόγραφα καὶ ἓν παλαιὸν βιβλίον. Ὅταν ἐνόμισε ὅτι ἦτο ἔτοιμος, ἤνοιξε τὸ παράθυρον, ἐκάθισεν καὶ ἀφοῦ ἀνέπνευσε βαθεῖα, ἤρχισε τὴν ἀφήγησίν του:

— Ὁ ὅσιος Λουκάς, ἴσως τὸ γνωρίζεις, εἶναι ἐντόπιος ἅγιος καὶ κατήγετο ἐκ Καστορίου, χωρίου τῆς Φωκίδος, ἐκ προγόνων ὅμως Αἰγινιτῶν. Εὐσεβῶς ἐκπαιδευθεὶς ὑπὸ τῶν γονέων του Στεφάνου καὶ Εὐφροσύνης καὶ εἰς ἡλικίαν φθάσας ἐκάρη μοναχὸς καὶ πολλὰς παραλίους πόλεις περιελθὼν, διδάσκων καὶ σαγηνέων τοὺς Χριστιανούς, ἔφθασεν, ἄγνωστον διὰ ποῖον λόγον, ἐδῶ καὶ ἐτελεύτησεν τὸν βίον τὴν 7ην Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 946.

Παρατηρητέον ὅτι ἐν τῇ θέσει ταύτῃ εἶχεν ἰδρυθῇ ἤδη περὶ τὸ 907 ἀσκητήριον τῆς Ἀγίας Βαρβάρας, εἰς ἣν εἶναι ἀφιερωμένη ἡ ὑπὸ τὸν μεγαλύτερον ναὸν κρύπτη. Ἡ μονὴ βεβαίως αὐτῇ ἰδρύθη τὸ 955 καὶ ὀλίγιστα ἔτη ὕστερον ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ὀσίου Λουκά.

Ἡ ἀφιξίς του, ὅπως εἰς αὐτὴν τὴν αὐτοβιογραφίαν του ἱστορεῖ, συνέπεσεν μετὰ τὴν ἄνοδον εἰς τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, πού εἰς αὐτὸ τὸ Βυζαντινὸν χειρόγραφον εἶναι, ὅπως βλέπεις, ἐξωγραφημένος ὑπὸ χειρὸς ἀγνώστου ζωγράφου μετὰ στολὴν Ἑβραίου βασιλέως. Ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Ζ', θὰ σοῦ εἶναι ἀσφαλῶς γνωστόν, συνεσώρευσε πληθὺς χειρογράφων κλασικῶν καὶ δυσευρέτων ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Τὸ δὲ 931, ὅπως ἀναγράφει ὁ Ὅσιος, ὁ πατριαρ-

χικὸς θρόνος, ὅστις κατεῖχeto μέχρι τότε ὑπὸ τοῦ Τρύφωνος, κατελήφθη διὰ δόλου ὑπὸ τοῦ δεκαεξαετοῦς υἱοῦ τοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Α' ὀνόματι Θεοφυλάκτου. Αὐτὸς ἐξῆσε, κατὰ τοὺς βιογράφους του, ζωὴν σκανδαλιστικὴν.

Ἐπ' αὐτοῦ ὡς πατριάρχου καὶ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Ζ' ὡς αὐτοκράτορος πρέπει νὰ ἐδόθησαν ἐπ' ἀγνώστῳ ἀνταλλάγματι πολλὰ εὐρήματα τῆς περιοχῆς τοῦ παλαιοῦ ἀσκητηρίου τῆς Ἀγίας Βαρβάρας καὶ δι' αὐτῶν τῶν ἀνταλλαγμάτων ἤρχισε καὶ ἡ ἱερὰ οἰκοδόμησις τῆς μονῆς.

Ἀλλὰ ἄς ἔλθω εἰς κάτι πολὺ σοβαρὸν, καὶ θὰ σὲ παρακαλέσω νὰ παραμείνῃ μετὰ ἡμᾶς ὡς μυστικόν.

Ἦμην νέος καὶ ἐγὼ κάποτε, πρὸ πολλῶν βεβαίως ἐτῶν, ὁ πατέρας μου ἔβοσκεν εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν περιοχὴν τὰ γιδοπρόβατά του. Ἡ καταγωγὴ μας εἶναι ἀπὸ τὸ χωρίον Κυριάκιον, πολὺ πλησίον τῆς μονῆς. Καὶ ἐγὼ μικρὸς ἐπῆγα μὲν εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ Κυριακίου, ἀλλὰ ὕστερον ἠκολούθησα τὸν κτηνοτρόφον πατέρα μου ἐπὶ ἑπτὰ ὀλόκληρα ἔτη, ἕως ὅτου κατόπιν φοβερᾶς ἐπιζωοτίας ἀπέθαναν ὅλα τὰ ζῶα μας, καὶ αὐτὸ ὠδήγησε καὶ τὸν ἀγαπημένον μου πατέρα εἰς τὸν τάφον. Ἡ μητέρα μου μετὰ τὰς δύο μου ἀδελφὰς ἔφυγεν πρὸς τοὺς συγγενεῖς τῆς εἰς Λεβαδείαν. Ἐγὼ ὅμως ἐπροτίμησα νὰ παραμείνω ἐδῶ εἰς τὴν μονὴν ἐκτελὼν διὰ λογαριασμὸν τῶν ἀγιοπροβάτων τῆς. Ἀργότερον ἐκάρην μοναχός. Ἀπὸ τότε ἀρχίζει ἡ ἰδιαιτέρα μάθησις καὶ ἡ ἐνασχόλησίς μου ἐκτὸς τῶν θρησκευτικῶν καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἔργου τοῦ Παισανίου, ἔργου σπουδαίου διασωθέντος εἰς χειρογράφους κώδικας ἀνήκοντας εἰς τὸν 15ον, νομίζω, μετὰ Χριστὸν αἰῶνα. Ἐδιάβασα ἐδῶ διὰ δύο, ἔναν τοῦ ἔτους 1584, ὁ ὁποῖος καὶ ἔχει γραφῇ διὰ χειρὸς Μαξίμου ἐπισκόπου Κυθήρων. Καὶ ὁ δεύτερος τὸ ἔτος 1497, εἰς τὸν ὁποῖον ἀναγράφεται ὁ ἀντιγράψας αὐτὸν ἐν Μιλάνῳ: «Πέτρος ὁ Ὑψηλᾷ Αἰγινίτης αὐτοχειρία ἔγραψεν ἔτει χιλιοστῷ ἑννενηκοστῷ ἐβδόμῳ πέντε ἐπὶ δέκα τοῦ Μουνιχιῶνος μηνὸς ἀπὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως: Μεδιολανόθι». Αὐτὰς τὰς ἐρμηνευτικὰς

σημειώσεις εύρηκα εἰς αὐτὴν τὴν παλαιὰν ἔκδοσιν τῆς «Ἑλλάδος Περιηγήσεως» τῶν Γερμανῶν ἐκδοτῶν Hitzig καὶ Blümner. Εἰς αὐτὸ δηλαδὴ τὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον ἔχω ἔδω μπροστά μου. Τὰς περικοπὰς αὐτὰς βλέπετε ἑρμηνευμένας εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ ἀγνώστου εἰς ἐμὲ μεταφραστοῦ ἐκ τῶν Γερμανικῶν καί, ὅπως διαπιστοῦται, εἶναι εἰς τὰ περιθώρια τῶν πρώτων σελίδων τοῦ βιβλίου.

— Τὸν Πανσανίαν ἐπομένως εἶχατε ὡς ὁδηγόν σας;

— Ναί, εἶναι ἀληθές αὐτό. Ἄπ' αὐτὸν ἐξεκίνησα τὴν μελέτην τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἠναγκάσθην νὰ προμηθευθῶ λεξικά, διὰ νὰ ἀρχίσω νὰ κατανοῶ τὰ γραφόμενα. Πρέπει δὲ νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἡ ἀσκησίς μου εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Εὐαγγελίων μὲ ἐβοήθησε πάρα πολὺ εἰς τὴν αὐτόνομον κατανόησιν τοῦ κειμένου.

— Ἀδημονῶ νὰ μοῦ εἰπῇτε τὸν χρόνον ἀνευρέσεως τῆς θήκης.

— Ἡ θήκη εἶναι ἓνα ἐλάχιστον μέρος αὐτοῦ ποῦ θὰ σᾶς ἀποκαλύψω. Ἀκούσατέ με μὲ προσοχήν. Πρὸ ἀρκετῶν ἐτῶν ἔκαμα μίαν ἐντελῶς τυχαίαν ἀνακάλυψιν. Εἰς τὴν αὐλὴν τῆς μονῆς καὶ εἰς τὸ σημεῖον... ἔλατε, παρακαλῶ, νὰ σᾶς δειξῶ ἀπὸ τὸ παράθυρον... Τὸν βλέπετε ἐκεῖνον τὸν μικρὸν ναῖσκον;

— Λέτε αὐτὸ τὸ μικρὸν κτίσμα;

— Ναί, αὐτό. Ἄς καθήσωμεν ὁμῶς πάλιν.

... Αὐτὸν τὸν ναῖσκον τὸν ἔκτισα, διὰ νὰ καλύψω μίαν στοάν, ἡ ὁποία ἐνεφανίσθη ἀπροόπτως ἓνα πρωὶ μετὰ ἀπὸ μίαν μεγάλην νεροποντὴν. Ἡ ἱστορία αὕτη ἐξεκίνησε πρὸ 30 περίπου ἐτῶν, ὅταν ἐγὼ μὲν εἶχον γίνεαι ἡγούμενος τῆς Μονῆς, ἀλλὰ οἱ εἰς αὐτὴν καλόγηροι ἦσαν τρεῖς, ἐκ τῶν ὁποίων οὐδεὶς ζῇ. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, ἃς τοὺς ἀναπαύσῃ ὁ Θεός, μὲ ἐβοήθησαν πάρα πολὺ καὶ τὸ μυστικὸν αὐτὸ δὲν διέρρευσε. Ἔτσι σήμερον οὐδεὶς ἄλλος πλὴν ἐμοῦ καὶ μετ' ὀλίγον καὶ ὑμῶν θὰ γνωρίζῃ τὴν σπουδαίαν αὐτὴν ἀνακάλυψιν[...]

Τὴν 18ην Μαΐου περὶ ὄρθρου βαθέως, ὅπως εἶπεν ὁ γέρων, ἠγέρθημεν καὶ ἀφοῦ παρηκολούθησαμεν τὴν πρωινήν προσευ-

χὴν εἰς τὸν ἱερὸν ναόν, ὁ ἡγούμενος ἔδωσεν ἐντολὰς καὶ κατόπιν μοῦ ἔνευσε νὰ τὸν ἀκολουθήσω. Οἱ ἐλάχιστοι καλόγηροι εἶχον ἐξαφανισθῇ, ὅταν ἀσυναισθῆτως ἐστρεψα τὴν κεφαλὴν μου πρὸς τὰ ὀπίσω, διὰ νὰ ἐλέγξω ἐὰν μᾶς παρηκολούθουν. Ὁ γέρων μὲ ἓνα μεγάλο κλειδί ἤνοιξε τὴν μικρὰν θύραν τοῦ ναῖσκου καὶ σταυροκοπούμενος εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν μορμυρίζων ψαλμοὺς πιθανῶς.

Ὁ ναῖσκος ἦτο σκοτεινός, διότι ἐκτὸς ἐνὸς κυκλικοῦ ἀνοίγματος εἰς τὴν ὁροφὴν οὐδὲν ἄλλο παράθυρον διέθετε.

Ὁ γέρων ἔκλεισε τὴν θύραν βάζων τῶρα ἓνα τεράστιον ξύλινον μάνδαλον ὡς δεσμὸν τῶν δύο φύλλων, τὰ ἄκρα τοῦ ὁποίου εἰσῆρχοντο εἰς τοὺς παραστάτας τῆς θύρας. Ἐπῆρε ἀμέσως ἐκ τῆς Ἀγίας Τραπέζης δύο φανοὺς ἐλαίου, τοὺς ἤναψεν καὶ στρεφόμενος πρὸς ἐμὲ εἶπεν:

— Θὰ μὲ βοηθήσῃς νὰ σηκώσω αὐτὴν τὴν καταπακτὴν;

— Ποιὰν καταπακτὴν, ἠρώτησα ἀφελῶς.

— Ἐπ' αὐτῆς ἴστασαι...

Ἐτραβήχθην ἐνστικτωδῶς πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ὁ γέρων ἔκυψε καὶ ἤρχισε νὰ ἀνασηκῶνῃ τὰς πλάκας τοῦ δαπέδου· τὸν ἠκολούθησα ἀμέσως καὶ μετ' ὀλίγον διεπίστωνον ὅτι κάτω ἀπὸ αὐτὰς ἐφαίνετο ἓνα ξύλινον τῶρα δάπεδον.

— Ἀπὸ ἐδῶ θὰ εἰσέλθωμεν.

Τότε ὁ γέρων ἐπῆρε ἓνα μοχλὸν ἐκ σιδήρου εὐρισκόμενον πλησίον τῆς θύρας, τὸν ἐτοποθέτησεν ὑπὸ κάτω σχισμῆς καὶ τὸν ἐπίεσεν. Ἡ καταπακτὴ ἐφάνη ἀμέσως.

— Συγκράτησέ την, νὰ ἀφήσω τὸν μοχλόν.

Πράγματι ἔκυψα καὶ ὄχι μόνον τὴν συνεκράτησα, ἀλλὰ τὴν ἀνεσήκωσα ἀμέσως. Ὁ γέρων τὴν ἀκούμβησε εἰς τὸν πρὸς μεσημβρίαν τοῖχον τοῦ ναῖσκου.

— Πάρτε τὸν ἓνα φανόν καὶ ἀκολουθήστε με.

Ὁ γέρων ἤρχισε νὰ κατέρχεται μίαν ξυλινὴν κλίμακα ἀρκετῶν βημάτων, τὸν ἠκολούθησα καὶ ἐφθάσαμε μετ' ὀλίγον εἰς τὸ δάπεδον τῆς καταπακτῆς. Τότε μόνον σηκῶντων ὑψηλὰ τὸν φανὸν ἀντελήφθην ὅτι εὐρισκόμεθα εἰς τὸ μέσον μιᾶς στοᾶς τοξο-

ειδοῦς, πρὸς τὸ βάθος τῆς ὁποίας εἶχεν ἤδη ἀρχίσει νὰ προχωρή ὁ γέρων. Ἐγὼ τὸν ἠκολούθησα. Ὁ γέρων ἐστάθη εἰς τὸ βάθος τῆς στοᾶς καὶ ἔνευσε νὰ πλησιάσω.

— Ἐλᾶτε μαζί μου. Ἀπὸ ἐδῶ εἰσερχόμεθα εἰς μίαν αἴθουσαν, ἡ ὁποία, νομίζω, εὑρίσκεται ὑπὸ κάτω τοῦ δαπέδου τοῦ ναοῦ τοῦ Ὁσίου Λουκά.

Ἐγὼ ἤδη ἤμην ἄφρονος. Τὸ ἐνώπιόν μου θέαμα ἔστω καὶ ἀσθενῶς φωτιζόμενον μοῦ ἐπροκαλοῦσεν ῥίγος ἱερόν. Ἐσκεπτόμην ὅτι ἐπάτουν τὸν ναὸν τῶν Ἐλικωνιάδων Μουσῶν καὶ ἐν φῶς συνέτριβε ἐντὸς μου τὸ ἔρεβος τῶν μύθων. Ἡ ἱστορία, ἡ Μοῦσα Κλειὺ ἔδιδε τὸ παρὼν. Ὁ γέρων ἐστάθη καὶ με τρέμουνσαν φωνὴν μοῦ εἶπε.

— Ἐδῶ κατέρχομαι, ὁσάκις ἐπιθυμῶ νὰ μετουσιωθῶ εἰς ἱερέα τῶν Μουσῶν. Εἶναι κάτι τὸ ἀνέκφραστον αὐτὸ πού αἰσθάνομαι εἰς τὸν χῶρον αὐτόν. Ἄς προχωρήσωμεν ὁμῶς καὶ εἰς τὸν ἐπόμενον χῶρον.

— Ὑπάρχει καὶ ἄλλος; ἐπιθύρισα.

— Βεβαίως, θὰ σᾶς ὑπάγω ἐκεῖ ὅπου εὐρῆκα τὴν ἀργυρᾶν θήκην.

Ἐπροχωρήσαμεν εἰς τὸ βάθος τῆς αἰθούσης, τὸ μέγεθος τῆς ὁποίας πρέπει νὰ ἦτο τοὐλάχιστον 200 μ² καὶ εὐρέθημεν εἰς τὸ ἄνοιγμα μιᾶς εἰσόδου εἰς νέαν στοάν.

— Μήπως θὰ χρειασθῶμεν, εἶπον, τὸ νῆμα τῆς Ἀριάδνης;

— Μὴ φοβῆσθε, γνωρίζω καλὰ τὸ σχέδιον τοῦ Μουσείου, ἀκόμη καὶ εἰς τὸ ἀπόλυτον σκότος.

Εἴχομεν ἤδη φθάσει εἰς μίαν νέαν εἴσο-

δον, εἰς τὰ πλευρὰ τῆς τοξωτῆς στοᾶς. Ὁ γέρων με ἔπιασε ἀπὸ τὸ χέρι.

— Ἐφθάσαμε ἐδῶ ὅπου εὐρήκα τὴν θήκην. Ὁ γέρων ἀνεσήκωσε τὴν λυχνίαν καὶ ἡ ταραχὴ πού ἔλαβον μοῦ ἔκοψε τὰ γόνατα. Ὁ γέρων ἐκατάλαβε τὴν ταραχὴν μου καὶ με συνεκράτησε.

— Εἶναι ἀγάλματα τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, εἶπεν..., ἡ αἴθουσα ἔχει καλυφθῇ ἀπὸ χῶματα. Ἐδῶ εἰς τὴν βάσιν τοῦ ἀγάλματος τοῦ Διὸς εὐρήκα τὴν θήκην.

Ἐμείνα τρέμων ἐκ συγκινήσεως πρὸ αὐτοῦ τοῦ φοβεροῦ διὰ τὴν λογικὴν μου θεάματος.

— Τί πρέπει νὰ κάμωμεν; ἠρώτησε ὁ γέρων. Ἐγὼ φοβοῦμαι διὰ τὴν τύχην αὐτῶν τῶν θησαυρῶν[...].

20η Μαΐου.

Ἐπέστρεψα εἰς τὴν οἰκίαν μου, εἶμαι ἕνας ἄλλος ἄνθρωπος. Θὰ ἀγωνισθῶ.

★★★

Ἐδῶ τελειώνει τὸ φοβερόν ὁδοιπορικόν τοῦ κυρ Ἀριστίωνος Ἀρέθα. Προσπάθησα νὰ καταλάβω διαβάζοντας τοὺς φακέλους του τί ἐνέργειες εἶχον γίνεи εἰς τὸ θέμα αὐτό. Δὲν θὰ ἀποκαλύψω τίποτε ἐξ αὐτῶν. Ἐλπίζω ὁ φίλος μου ἀρχαιολόγος νὰ πρᾶξη τὸ σωστό.

Ἀθῆναι τῇ 19 Ἰανουαρίου 1920

Ὁ ἀντιγράψας

Π.Δ. Σακελλαριάδης

ΧΡΗΣΤΟΣ Ε. ΚΑΤΣΙΓΙΑΝΝΗΣ

Τὰ στάχυα

Ἀφήνομαι καμμιὰ φορὰ
γιὰ ὥρα πολλὴ νὰ βλέπω
σὲ κάποιο σταροχώραφο
τὰ ὄριμα χρυσὰ του στάχυα.
Κι ἀναρωτιέμαι: ἄραγε
νὰ εἶχανε ἀπ' ἀρχῆς
τὴν ἀλαφριά κι ἀγέρην
μορφὴ πού ἔχουν τώρα

ἢ μήπως τὴν ἀπόχτησαν
καθὼς πού οἱ ἄνθρωποι
τὰ καλλιεργοῦν διαρκῶς
αἰῶνες κι αἰῶνες τώρα;
Ποῦ νὰ χρωστᾶνε τάχατες
τὴν τόση τους σεμνότητα
καὶ τόσην ἀρχοντιά τους
τὰ εὐλογημένα στάχυα;

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

ΤΡ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ, *Ἑλλάδα, ἡ ἄθλια μοῖρα ἐνὸς ἱεροῦ τόπου*

Ἡ περιγραφή αὐτὴ τῆς καταπτώσεως στὴν ἀθλιότητα τοῦ ἱεροῦ τόπου ποὺ λέγεται «Ἑλλάδα» εἶναι κατὰ ἓνα μεγάλο μέρος ἐπιτυχημένη καὶ θὰ προσθέσω ὅτι ὁ συγγραφεὺς, ὁ ἐπικούρος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Στοκχόλμης κ. Τρύφων Κωστόπουλος, ἔχει συλλάβει τὴν ἱστορικὴ ἀνέλιξη. Ἡ κατάπτωσι ὅμως αὐτὴ δὲν ὀφείλεται στὴν «μοῖρα», κατὰ τὸ ἀπαράδεκτο ἄλλωστε στὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ σκέψι. Θὰ ἐπαναλάβω καὶ ἐγὼ αὐτὸ τοῦ Πλουτάρχου ὅτι: «Ἐπειδὴ ἡ φιλοσοφία περιστρέφεται καὶ ἔχει τελικὸ σκοπὸ τὴν ἀλήθεια, τὸ δὲ φῶς τῆς ἀλήθειας εἶναι ἡ ἀπόδειξι, ἡ δὲ ἀρχὴ τῆς ἀποδείξεως εἶναι τὸ ἐν συναφείᾳ προσηρτημένον πρὸς τὸ συμβάν ἀποτέλεσμα, εὐλόγως ἡ συνεχέουσα καὶ πραγματοποιοῦσα δύναμι, ὑπὸ τῶν πλέον μάλιστα σοφῶν ἀνδρῶν, ἀνεγνωρίσθη ὡς ἡ μέθοδος ἡ ἀποκαλυφθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀγαπήσαντος τὴν ἀλήθεια Ἀπόλλωνος. Καὶ μάντις μὲν ὠνομάσθηκε ὁ θεὸς (Ἀπόλλων), μαντικὴ δὲ ἡ τέχνη ἡ πραγματευομένη τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν ἐκ τῶν παρόντων καὶ παρελθόντων» (*Περὶ τοῦ "Ε" τοῦ ἐν Δελφοῖς*). Ὁ μικρὸς-αὐτὸς πρόλογος σκοπὸν ἔχει νὰ δώσῃ τὸ πρέπον πλαίσιο στὴν ἐργασία τοῦ συγγραφέως, μὰ καὶ ἡ ἑρμηνεία τοῦ θεματός του δὲν θεμελιώνεται στὸ «μοιραῖον» ἀλλὰ στὴν ἐπελθοῦσα, καὶ μάλιστα μετὰ τὴν ἐπὶ Δευκαλίωνος καταστροφή, «ἐντροπία» ἢ κατολίσθησι τῆς ἐνάρχου τάξεως πρὸς τὸν ἐξουσιασμό.

Ὁ συγγραφεὺς ἔχει συλλάβει τὰ αἷτια καὶ περιγράφει μὲ ἐνάργεια τὰ ἀποτελέσματα ποὺ ἀκολούθησαν. Δὲν θὰ προβάλω τίς διαφωνίες μου, μικρὴ ἄλλωστε σημασία ἔχουν καὶ ἀφοροῦν στὰ «ἐκ βαθέων» αἷτια. Σημειῶνω πάντως ὅτι Ρωμαιοβυζάντιο καὶ Παυλοχριστιανισμός, ὅταν ἡ τελευταία προσπάθεια τῶν ἐλλήνων (Μακεδόνων) κατέληξε στοὺς ἐξουσιαστὲς καὶ φαύλους ἐπιγόνους, ἦταν τὸ ἱστορικὸ νομοτελειακὸ ἐπὶ ἀκρόουθο καὶ βεβαίως ὄχι μοῖρα... Πρέπει νὰ τὸ κατανοήσωμε, ὅσοι ἀπὸ μᾶς θέλουν νὰ πράξουν τὸ χρέος τους πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα (ἡ ἐλληνικὴ πολιτικὴ σκέψις ἦτο οἰκουμενικὴ), ὅτι πρέπει νὰ ἀφαιρέσουμε ἀπ' τὰ συμβάντα τὸν «ἀπὸ μηχανῆς θεόν». Ἡ ἐφεύρεσι αὐτὴ ἦρθε στοὺς κλασσικοὺς κυρίως χρόνους. Τότε βεβαίως τὸ σενάριο ποὺ ἀντικατέστησε τὸ συμβάν δὲν στηριζόταν πλέον στὴ λογικὴ τοῦ «ἐν συναφείᾳ προσηρτημένου πρὸς τὸ συμβάν», ἀλλὰ στὴν αὐθαίρεσίᾳ τοῦ αἰδοῦ. Ἐλεεινὲς ἱστορίες τίς ἀποκαλεῖ ὁ Εὐριπίδης [*ἀσσοιδῶν οἶδε δύστηνοι λόγοι*]. Τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε ἡ ἐκτροπὴ. Ἡ ἀφήγησι (λόγος καὶ μίμησι σπουδαίων πράξεων) ἀφοροῦσε τὰ πανάρχαια χρόνια στὰ συμβάντα [*πρὸ τ' ἐόντα*] ἢ συμβαίνοντα [*τὰ τ' ἐόντα*]. Τὸ συμβάν καὶ ἡ εὐθύνη ὑπῆρξαν τὰ αἷτια τῶν ἀποτελεσμάτων. Ἔτσι ὁ ἀκροατὴς ἀκούγοντας τὸν «κορυφαῖον», τὸν ἐξέχοντα, τὸν ἄνω, σχολιάζοντας τὸ συμβάν μποροῦσε νὰ καταλήξῃ σὲ χρήσιμα συμπεράσματα. Ὅταν ὅμως τὴ θέσι τοῦ συμβάντος πῆρε τὸ σενάριο (!) καὶ ἡ φαντασία τοῦ ὁποῦο συγγραφέως, τότε μπορεῖ μὲν οἱ θεατὲς νὰ φορτίζονταν συναισθηματικῶς, ἀλλὰ ἐφθείροντο λογικῶς, ὥστε ἡ ἀναγκαιὸς ἐπερχομένη κἀθαρσις ἀντὶ νὰ ἐπιβάλλεται ὡς ἡ Νέμεσις, ὡς λογικὸ ἐπακόλουθο προκειμένου νὰ ἐπανεέλθῃ ἡ τάξι καὶ ἡ ἁρμονία στὸν κοινωνικὸ βίον, ἐφθανε *«δι' ἐλέου καὶ φόβου»*. Δὲν συνεχιζῶ, ἀπλῶς σημειῶνω, ὅτι ἐδῶ ἐμφανίζεται καὶ τὸ μέγα πρόβλημα.

Τὸ ζητούμενον ὅμως εἶναι οἱ διαδικασίες γιὰ τὴν ἄνοδο στὴν ἀρχὴ τῶν κατὰ τὴν ἀνθρώπινη φύσι ὑπερεχόντων. Καὶ αὐτὸ σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα τοῦ πολιτισμοῦ. Πῶς θὰ ξαναφθάσουμε ἐκεῖ; Πῶς θὰ φθάσουμε στοὺς *«ἐσθλοὺς ἐπιχθονίους φύλακας θνητῶν ἀνθρώπων»*, ποῦ, ὅπως ἔλεγε ὁ Ἡσίοδος, *«δαίμονές εἰσι»* καὶ τοῦ Διὸς τίς βουλὲς ἐφαρμόζουν; Ποιὸς εἶναι ὁ Νόμος; Κατὰ τὰ πανάρχαια βεβαίως χρόνια ὁ Νόμος ξεπήδησε ἀπὸ τὴ νομὴ (βο-

σκή) και τὸ νέμω (διανέμω, ἀπονέμω, διευθύνω, κρίνω, θεωρῶ κ.ἄ.). Αὐτὰ ὅλα ὅμως προϋποθέτουν «ἐσθλοὺς φύλακας θνητῶν ἀνθρώπων». Ὁ συγγραφεὺς θεωρεῖ ὅτι ἡ νέα περίοδος ποὺ ἔρχεται, τῆς «Νομοκρατίας», εἶναι, μᾶς λέγει, «ὁ κοινωνικο-παραγωγικὸς σχηματισμὸς ποὺ ἀντικαθιστᾷ τόσο τὸν κεφαλαιοκρατισμὸν ὅσο καὶ τὸν σοσιαλισμὸν. Εἶναι ἡ κοινωνία ποὺ ξεκίνησε πρὶν 100 χρόνια, χωρὶς νὰ ἔχουμε ἐπίγνωσι γι' αὐτό, ἐδραιώθηκε μὲ τὸν πόλεμο καὶ τώρα ἀρχίζει νὰ κυριαρχεῖ στὸν ἀναπτυσσόμενο κόσμον. Ὅπως ἡ λέξι ὑποδηλώνει, νομοκρατία σημαίνει ἡ κυριαρχία τοῦ νόμου. Δὲν πρόκειται ἀκριβῶς γιὰ τὸν νόμον ὅπως τὸν γνωρίζουμε ἀπὸ τὴν νομικὴ ἐπιστήμη. Ὁ Νόμος ἐδῶ εἶναι ἀπόλυτα συνδεδεμένος μὲ τὴν ἐπιστήμη, τὴ γνῶσι καὶ τὴν νέα μορφή παραγωγῆς καὶ παραγωγικῶν δυνάμεων... Ἡ πιὸ ἐμφανὴς παρουσία αὐτῆς τῆς γνώσεως [σημειῶνω ἐγώ: τῶν ἀνθρωπίνων δυνάμεων τῶν συνδεδεμένων μὲ τὶς σημερινὲς διαδικασίες παραγωγῆς] εἶναι ἡ τεχνολογικὰ ἐφαρμοσμένη μορφή τῆς κοινῆς τεχνολογίας». Ὁ συγγραφεὺς, ἀφοῦ διατρέχει ἐν συντομία τὶς μεταβολὲς ποὺ ὑπέστησαν οἱ παραγωγικὲς δυνάμεις, πρῶτες ὕλεις, μέσα, ἄνθρωποι, καταλήγει σὲ ἓνα συμπέρασμα: «Γιὰ νὰ ἐπικρατήσῃ», λέγει, «ἡ ἀνθρώπινη βούλησι, πρέπει νὰ κατανοηθῇ ἡ φύσις, νὰ εἰσέλθουμε στοὺς μυστικοὺς μηχανισμοὺς τῆς καὶ νὰ παρεμβαίνουμε ἀναλόγως. Ὁ δρόμος ἀπὸ τὴν πλήρη κυριαρχία τῆς φύσεως πᾶνω στὸν πρωτόγονον ἄνθρωπον πρὸς τὴν κυριαρχία τοῦ ἀνθρώπου πᾶνω στὸ φυσικὸ τοῦ περιβάλλοντος, λέγεται Ἀνύψωσις τοῦ ἀνθρώπινου εἶδους καὶ εἶναι ταυτόσημη μὲ τὴν πορεία τοῦ Πολιτισμοῦ. [Παρέμβασι: Ἀπὸ ποιούς; Σκοπὸς ἡ ἀνύψωσις;]. Μιὰ νέα πολιτικὴ κίνησι στὴν Ἑλλάδα καὶ ἀλλαχὺ πρέπει νὰ ἀγκαλιάζει τὸν χῶρον ἀπὸ τὸν ἀπλό διοικητικὸ μέχρι ἐπιστημονικὸ διοικητὴ καὶ τὸν ἀπλό τεχνικὸ μέχρι τὸν ἀνώτατον τεχνολόγον. Αὐτὸ τὸ τεράστιον ἀνθρώπινον δυναμικὸν δὲν ἀνήκει στὰ κεφαλαιοκρατικὰ οὔτε στὰ προλεταριακὰ καλὸν πια. [Σ.Σ. Εἶναι ὅμως ἔτσι;]. Εἶναι ἡ ἐποχὴ πλέον ὥριμη γιὰ μιὰ πολιτικὴ ἀποδέσμευσι τοῦ νομοκρατικοῦ σώματος ἀπὸ τὰ ἀπαρχαιωμένα πολιτικὰ πλαίσια τοῦ περασμένου αἰῶνα. [Σ.Σ. Ἐποχὴ ἀναζήτησης ναί, ἀλλὰ ὥριμη; καὶ ἱκανὴ γιὰ ἀποδέσμευσιν;]. Συνειδητοποιημένοι ἄνθρωποι τῆς γνώσεως στὴν Ἑλλάδα πρέπει νὰ πρωτοπορήσουν σὲ πολιτικὴ κίνησι... κ.λπ.».

Ὁ Ἀριστοτέλης στὰ «Πολιτικά» του (Η 1323α) ἔλεγε: «Περὶ πολιτείας ἀρίστης τὸν μέλλοντα ποιήσασθαι τὴν προσήκουσαν ζήτησιν ἀνάγκην διορίσασθαι πρῶτον τίς αἰρετώτατος βίος. Ἀδήλου γὰρ ὄντος τούτου καὶ τὴν ἀρίστην ἀναγκαῖον ἀδήλον εἶναι πολιτείαν». Ὁ συγγραφεὺς προτείνει τὸ εἶδος τῆς «ἀρίστης πολιτείας». Ἐπὶ αὐτῶν τῶν προτάσεων πολλὲς ἀμφιβολίες ἐγὼ διατηρῶ. Κυρίως δὲ σ' αὐτὸ ποὺ ὀνομάζει νομοκρατικὸν σχηματισμὸν μέσα στὶς ἀνθρώπινες ἐπεμβάσεις τῆς σύγχρονης τεχνολογίας. Πάντως ἀναπτύσσονται ἐνδιαφέρουσες ἀπόψεις, ποὺ κατὰ τὴν γνώμη μου ὅμως θέλουν πολὺ προσεκτικὸν ἔκκαθαρσιν. Τελειώνοντας θεωρῶ τὴν ἐργασία αὐτὴ τοῦ κ. Τρύφωνος Κωστόπουλου σημαντικὴ προσφορὰ σὲ μιὰ περίοδον ἄνδρην, περίοδον πνευματικῆς ἀφασίας. Ἀξίζει.

Η. Α. Τσατσόμοιρος

Δρ Δ. ΚΟΝΤΟΝΑΤΣΙΟΥ, Ἡ διάλεκτος τῆς Λήμνου

Πρόκειται γιὰ διατριβὴ ἐπὶ διδακτορία. Ἡ ὅλη μελέτη ἀνήκει σὲ ἓνα εἶδος ἐρευνῶν ποὺ σπάνια ἐπιχειρεῖται στὴν Ἑλλάδα, δηλαδὴ στὸν μικτὸ κλάδον Ἐθνολογίας καὶ Γλωσσολογίας, τὴν Ἐθνογλωσσολογία. Σκοπὸς αὐτοῦ τοῦ εἶδους τῆς ἐρευνας εἶναι νὰ καταδείξῃ τὴ στενὴ σχέση ποὺ ὑφίσταται μεταξὺ τοῦ πολιτισμοῦ ἑνὸς ἔθνους καὶ τῆς γλώσσας τοῦ καὶ νὰ ἀντλήσῃ στοιχεῖα μὲ τὴ βοήθεια αὐτῆς τῆς διπλῆς προοπτικῆς τόσο ἀπὸ τὸν πολιτισμὸν γιὰ τὴ γλῶσσα, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴ γλῶσσα γιὰ τὸν πολιτισμὸν. Εἰδικότερα

στη μελέτη αυτή δίνεται προτεραιότητα στην εξέταση της σχέσης μεταξύ της τοπικής κοινότητας, εδώ του παραδοσιακού πολιτισμού της Λήμνου, με την τοπική γλωσσική ποικιλία, τη διάλεκτο της Λήμνου. Έτσι η έρευνα αυτή ξεπερνά τη διαλεκτολογική προοπτική και υπεισέρχεται στη μελέτη της ευρύτερης πολιτισμικής σύμπτωσης.

Ταυτόχρονα η διατριβή αυτή καλύπτει ένα σοβαρό κενό στη βιβλιογραφία της μελέτης της γλώσσας και του πολιτισμού του ελληνικού χώρου, την έλλειψη μελετών για τη Λήμνο. Η Λήμνος, το πέμπτο σε μέγεθος νησί του Αιγαίου με τη μακραίωνη ιστορία και τη σημαντική γεωστρατηγική θέση, δεν έχει μελετηθεί σχεδόν καθόλου. Στη σχετική βιβλιογραφία υπάρχει μόνο μια ήμιτελής και άδημοσίευτη κατά μεγάλο μέρος της συλλογή λαογραφικών στοιχείων του Γ.Α. Μέγα και ένα άρθρο του Ν. Κοντοσόπουλου για μερικά γλωσσικά φαινόμενα του λημνιακού ιδιώματος. Στην εργασία της δρος Δ.Κ. επιχειρείται διεξοδική περιγραφή του ιδιώματος σε όλους τους τομείς (φωνολογία, μορφολογία, σύνταξη, λεξιλόγιο) καθώς και παρουσίαση μετά από μακρόχρονη έθνογραφική έρευνα των κυριότερων πολιτιστικών χαρακτηριστικών (κοινωνική οργάνωση και ψυχική ζωή) βάσει έκτεταμένου corpus προφορικής λημνιακής όμιλίας (5000 στίχοι). Πρόκειται για την πρώτη έθνογλωσσική διατριβή που γίνεται στην Ελλάδα και που θα μπορούσε να αποτελέσει οδηγό και για άλλες παρόμοιες έρευνες.

ΦΡ. ΚΛΑΜΠΑΝΙΣΤΗ, *Η θεολογική αντίληψη του Πρωταγόρα*

Η αναζήτηση της αλήθειας, σάν πράξη «κατακριτέα» πού, αλίμονον, οδηγούσε πάντα τους πολλούς σε σφαλερή κι έπονεϊδιστη αντιμετώπιση των ολίγων πού με πάθος την επιχειρούσαν, είναι κι εδώ ένα μέλημα, ένα χρέος, ένα αγώνας καί, τελικά, μιὰ δικαίωση.

«Η εποχή στην οποία ζει ο Πρωταγόρας, είναι καθοριστική για την διαμόρφωση της θεολογικής του αντίληψης. Έποχή λογοκρατίας και ορθολογισμού, άμφισβήτησης των παραδοσιακών σχημάτων εξουσίας και κοινωνικής οργάνωσης, οδήγησε στην άμφισβήτηση των θεών ως αντίδραση στην κοινωνική οργάνωση, ώστε να προωθηθεί μιὰ νέα κοινωνική πραγματικότητα ή αποτέλεσε κριτική στάση ανθρώπων μορφωμένων πού ένιωσαν την ανεπάρκεια της παραδοσιακής θρησκείας», θά μās πεί στο πόνημά της «Η θεολογική αντίληψη του Πρωταγόρα» ή Φρόσω Κλαμπανιστή. Η κλασσική φιλόλογος χωρεί με τόλμη κι έντονο προσωπικό προβληματισμό σ' ένα θέμα πού, από τή φύση του, δυσχεραίνει τις διακινήσεις μιās διερευνητικής πρόθεσης, χωρίς όμως και ν' αποθαρρύνει την προσπάθεια διείσδυσης στο ένδοτερο νόημα της βιοθεωρίας του πρωτοποριακού σοφιστή. Ο Πρωταγόρας κατηγορήθηκε γι' άθεϊα, διώχθηκε άμείλικτα, επειδή άκριβώς άμφισβήτησε την ύπόσταση των παραδοσιακών θεών. Δεν άνέτρεπεν έν τούτοις, ύπέβαλε προτάσεις. Υποστήριζε την άνάγκη ν' άναθεωρηθοούν άπόψεις, νά επανεξετασθοούν οι άντιλήψεις για τó θεϊον, καταπολεμώντας έτσι τó κατεστημένο κι όσους είχαν συμφέρον νά μñν άναδιαμορφωθεί τó σύστημα άλληλοεξάρτησης θρησκείας και πολιτικής μέσα στα πλαίσια πού διαμόρφωσαν στην Άθήνα του 5ου αϊώνα οι κοινωνικές ιδεολογίες.

Ένδιαφέρουσα δοκιμαική εργασία, κατά τó δυνατόν τεκμηριωμένη, όπου όξεϊα είναι ή παρατήρηση, ή γνώση και ή κρίση ύποβληθοούν άδογματίστα στην έξαγωγή συμπερασμάτων με γνώμονα την πίστη στην έλευθερία της βούλησης πού άγει μς' άπό έπίπονες, διορατικές άνιχνεύσεις στον έντοπισμό της αλήθειας, με συνέπεια. Έγχειρίδιο χρήσιμο για μελετητές πού θά ήθελαν νά έγκύψουν με σοβαρότητα στην εποχή του «άρχαιου Έλληνικού διαφωτισμού», άποκρυπτογραφώντας τó μήνυμα πού εκπέμπεται άπό τις σοφές παραινέσεις του Πρωταγόρα και πού ή Φρόσω Κλαμπανιστή, ή νέα αυτή προικισμένη και δημιουργική θεωρός, τóσον έπαγωγικά άναπτύσσει.

Τάσος Γ. Άναγνώστου

ΕΡΣΗ ΛΑΓΚΕ, *Tierra del Sol*

Κατὰ τὸν καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Ἑμμανουὴλ Μικρογιαννάκη οἱ Ἀρχαῖοι Ἕλληνες προσέχανε τὸ ὥραϊο καὶ τὸ προτέρημα σὲ κάθε πρᾶμα, ἐνῶ οἱ Ρωμαῖοι τὸ ἄσχημο καὶ τὸ ἐλάττωμα. Αὐτὸ φαίνεται ἐνδεικτικὰ καὶ στὰ ὀνόματα: Ἀριστοτέλης, Ἀναξαγόρας, Περικλῆς... ἐνῶ στὰ λατινικά: Κικέρων(=ὁ ἔχων σημάδι στὴ μύτη του), Κλαύδιος(ὁ χλωδός), Καῖσαρ(ὁ γεννηθεὶς διὰ καισαρικῆς τομῆς)... Ἡ κ. Λάγκε στὸ βιβλίο της αὐτὸ συνδυάζει καὶ τὶς δύο αὐτὲς θεάσεις τῶν πραγμάτων. Ἴσως τοῦτο νὰ ὀφείλεται στὶς προγονικὲς καταβολές της σὲ ἀνάμιξη με τὴν εὐρωπαϊκὴ της βάση. Μποροῦμε κάλλιστα νὰ ποῦμε ὅτι ἀνανεώνει ἓνα πρὸ πολλοῦ «πεθαμένο» εἶδος, τὶς ταξιδιωτικὲς ἐντυπώσεις. Εἶναι μάλιστα ἡ τελευταία πού πῆρε (γιά προηγούμενὸ της βιβλίο) κρατικὸ βραβεῖο γιά τὸ ἐν λόγω εἶδος (γιατί λίγο μετὰ καταργήθηκε αὐτὸ τὸ βραβεῖο). Ἡ προσπάθεια στὸ ἔργο της τοῦτο μᾶς θυμίζει τὸ "*victrix causa deis placuit, sed victa Catoni*" τοῦ Λουκιανοῦ («Οἱ νικηφόροι σκοποὶ εἶναι ἀγαπητοὶ στοὺς θεοὺς, οἱ νικημένοι στὸν Κάτωνα»).

Τὸ βιβλίο περιέχει τέσσερα ταξίδια: 1ο) Τὰ φυλακισμένα μνήματα (Κύπρος 1978), 2ο) Ἡμερολόγιο ἀποστολῆς (Σικελία 1970), 3ο) *Tierra del Sol* (Ἰσπανία 1976) καὶ 4ο) Οἱ σαράντα κρατῆρες (Κανάριοι Νῆσοι 1982). Ἐμᾶς τοὺς Ἕλληνες μᾶς συγκινεῖ, λόγφ θέματος, περισσότερο τὸ πρῶτο (γιά τὴν Κύπρο), ἐνῶ, ὅσους ἀπὸ ἐμᾶς εἶναι λογοτέχνες, περισσότερο τὸ τρίτο (γιά τὴν Ἰσπανία), πού ἀμυδρὰ θυμίζει τὸ ἀντίστοιχο τοῦ Ζαχαρία Παπαντωνίου. Πολὺ μᾶς ἔθελε ἡ παράθεση τοῦ ρητοῦ γιά τὰ ρόζ ἀνάκτορα τῆς πρωτεύουσας τοῦ χαλιφάτου τῆς Γρανάδας: «*Εἶδα τὴν Ἀλάμπρα καὶ δὲν θρηνῶ πιά*».

Τὸ γράψιμο τῆς κ. Λάγκε, ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἄλλα βιβλία της, εἶναι ἐναργὲς ἀλλὰ ἐπιπροσθέτως καὶ ὑποχρεώνει τὸν ἀναγνώστη σὲ μία ἐννοιολογικὴ ἀποκρυπτογράφηση. Ἡ γραπτὴ διαβίβαση τῶν ἀναλυτικῶν ἐντυπώσεων της γιά γνωστὰ καὶ ἄγνωστα τοπία προξενεῖ τὸ πέρασμα ἀπὸ μιὰ προφορικὴ ἀνάγνωση σὲ μιὰ σιωπηλὴ ἀνάγνωση. Ἡ κ. Λάγκε δὲν δημιουργεῖ *ex nihilo*. Τὸ βιβλίο της εἶναι ἐρανισμένο ἀπ' τὸν Πλανήτη μας καὶ φέρει τὸ σπέρμα τῆς προσωπικῆς κατάθεσης. Δὲν ἐλλεῖπει τὸ στοιχεῖο τοῦ συγκινησιακοῦ κραδασμοῦ, πού εἶναι ἡ οὐσία τοῦ ἀνθρώπινου εἶναι. Δὲν μπορούμε νὰ προδιαγράψουμε τὸν τύπο τῶν συζητήσεων πού θὰ προκαλέσει. Πολλὲς ἐνδείξεις ὅμως μᾶς ὁδηγοῦν στὸ προσωρινὸ συμπέρασμα ὅτι ἔχει ἤδη φτάσει μακριά. Πρᾶγμα πού δημιουργεῖ ἐπιπτώσεις καὶ στὶς ἀπαιτήσεις μας ἀπὸ αὐτὴν στὰ ἐπόμενά της βιβλία.

Ῥοθων Μ. Δέφνερ

Α.Π. ΚΟΛΛΙΑΣ, *Ἡ Γλῶσσα τῶν θεῶν*

Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι πολὺ κουράσθηκα νὰ ἐννοήσω αὐτὴ τὴ «*θρησκεία τῆς λογικῆς*» τοῦ κ. Α.Π.Κ., ἀλλὰ καὶ τὸν σκανδαλῶδη τίτλο τοῦ βιβλίου: «*Ἡ γλῶσσα τῶν θεῶν*», ὅπου ἐννοεῖται ἡ... ἀλβανικὴ γλῶσσα! Φαντάζομαι νὰ μὴ θεωρῇ ὁ συγγραφεὺς θεόδοτη τὴν ἀνθρώπινη γλῶσσα, δῶρο «*ἐξ οὐρανοῦ καταβαῖνον*», καθὼς λέγει ὁ ὕμνωδός· γιατί ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν πρέπει νὰ μᾶς ξενίζουν οἱ ἐξουσιαστικὲς «*τεχνικὲς*», πού ἀπ' τὰ παμπάλαια χρόνια ἐφαρμόζονται, ὅπως προκύπτει ἀπ' τὴ φράση: «*Δεῦτε καὶ καταβάντες συγγέωμεν αὐτῶν τὴν γλῶσσαν, ἵνα μὴ ἀκούωσιν ἕκαστος τὴν φωνὴν τοῦ πλησίον*» (Γενέσεως ΙΑ', 7)· τεχνικὲς πού στὴν πράξη ἐκφράζονται εἴτε μὲ τὴν κατασκευή «Ἰνδοευρωπαϊκῶν ὁμογλωσσισμῶν» χωρὶς Ἰνδοευρωπαίους, εἴτε μὲ θεωρίες περὶ «*φοινικικῶν γραμμάτων*» καὶ «*ἀριθμῶν ἀραβικῶν*» κ.ο.κ., θεωρίες καὶ δόγματα μὲ τὰ ὅποια ἀναλίσκονται οἱ λαοί, ἀφήνοντας τοὺς φοινικιστὲς νὰ ἐξουσιάζουν ἀνενόχλητοι. Ὑποθέτω, λοιπόν, ὅτι ὁ κ. Α.Π. Κόλλιας ἴσως ὑπέπεσε σὲ ὀλίσθημα ἐξαιτίας τοῦ «ἐνθουσιασμοῦ», ἐνὸς ἐνθουσιασμοῦ πού

του μετέδωσε πιθανώς ο Δ. Καρδάρης, που πρώτος έγραψε: «*Ἡ Ἀρβανίτικη γλῶσσα εἶναι ἡ γλῶσσα τῶν θεῶν*», που ἀναφέρει ὁ *Ὅμηρος καὶ σὰν τέτοια ὑπονοεῖται φυσικὰ ἡ πανάρχαια Πελασγικὴ γλῶσσα, ἡ γλῶσσα τῶν ἀνθρώπων ποὺ ὀνομάτισαν τοὺς θεοὺς καὶ τὶς λατρεῖες*» (σελ.9).

Βέβαια, οἱ Ἀλβανοὶ ἀποτελοῦν πιθανώτατα Ἑλληνο-Πελασγικὸ φύλο, ὅπως καὶ πολλοὶ ἄλλοι λαοὶ τῆς παραμεσογείου εὐρύτερης περιοχῆς, τῆς κατὰ Ξ. Λίβαν «Αἰγηίδος». Ἀπὸ τὸ σημεῖο ὅμως αὐτὸ μέχρι νὰ πιστεύουμε ὅτι ἡ Ἀρβανίτικη γλῶσσα ἀποτελεῖ ὄργανο, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ ἄνθρωποι δημιούργησαν τὸν ἀνεπανάληπτο ἐκεῖνο πανάρχαιο πολιτισμό, ξεπερνᾷ κάθε ὅριο ἀφελείας. Γιατὶ ἡ δημιουργία ὑψηλοῦ πολιτισμοῦ ἀπαιτεῖ καὶ τὴν ἀνάλογη γλῶσσα, καὶ ὁ καθένας ἀντιλαμβάνεται ὅτι μιὰ τέτοια γλῶσσα δὲν μπορεῖ σὲ καμμιά περίπτωσι νὰ ἔναι ἡ Ἀρβανίτικη, ποὺ σημειοδοτεῖ μιὰ καθυστέρηση καὶ πτωχεῖαν σημαντική.

Ὁ «Δαυλὸς» ὕστερα ἀπὸ ἐξαιρετικὰ ἐκτεταμένες ἐρευνες μὲ ἀφθονία συντριπτικῶν ἀποδείξεων καὶ στοιχείων (καθὼς φαίνεται δὲ ὁ κ. Α.Π. Κόλλιας διαβάσει τὸ περιοδικὸ) ἔχει στέρεα θεμελιώσει τὴν ἄποψη, ὅτι ἡ μὴ συμβατική, ἡ φυσικὴ γλῶσσα, τῆς ὁποίας οἱ λέξεις ὄχι μόνον ἀνταποκρίνονται στὰ σημερινὰ πράγματα, ἀλλ' ὑποκρύπτουν καὶ ἄλλη βαθύτατη σοφία· ἄγνωστη στὸ λογοκρατικὸ μας πολιτισμὸ εἶναι ἡ ἐλληνική. Ἄς ἐρευνήσῃ καὶ ὁ κ. Α.Π.Κ. κι ἂς μὴν ἀποφθεγματίζει λοιπὸν, γλωσσολογώντας θεολογικὰ ἢ θεολογώντας γλωσσολογικὰ...

Σαράντος Πὰν

Ε.Ν. ΜΟΣΧΟΣ, *Θέματα καὶ μορφές*

Σήμερα ποὺ ὁ ἄνθρωπος ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὴ ζωοδότρα λογικὴ καὶ ζεῖ σ' ἓνα ἄξενο τεχνοκρατικὸ περιβάλλον, βιβλία σὰν καὶ τὸ τελευταῖο τοῦ κ. Ε.Ν. Μόσχου («Ἐκδόσεις τῶν Φίλων») ἀποτελοῦν μιὰ ἐπανάστασι κατὰ τοῦ μαζισμοῦ, τῆς βίας καὶ τῆς εἰκόνας, ποὺ σχεδὸν ὀλοκληρωτικὰ κατακλύζουν τὴν ἐποχὴ μας, τὴν ἐποχὴ τῆς ἐκπτώσεως τῶν ἡθικῶν ἀξιών. Ὅπως γράφει ὁ Πετρώνιος, ὅ,τι φαίνεται ἄλυσιτελὲς ὅταν ὑπάρχει γαλήνη, μπορεῖ νὰ ἀποβεῖ χρησιμώτατο ὅταν τὸ πλοῖο ναυαγήσῃ: ἓνα ξύλο, ἓνα σωσίβιο... Πέραν τούτου λίγοι σὰν τὸν κ. Μόσχο βιώνουν τὸ λόγο· γιατί κατὰ τὸν Ἰσοκράτη: «Ἐκεῖνος ποὺ δίνει συμβουλές, χωρὶς νὰ τὶς ἐφαρμόζει ὁ ἴδιος, μοιάζει μὲ τυφλὸ, ποὺ κρατᾷ φανὸ γιὰ νὰ φέγγει στοὺς ἄλλους». Τὸ χάσμα ἀνάμεσα στὸν ἄνθρωπο καὶ στὸ ἔργο εἶναι συνηθέστατο στὶς μέρες μας. Πρᾶγμα, βέβαια, ποὺ δὲν συμβαίνει ἐδῶ.

Τὸ βιβλίον πραγματεύεται ἀνιχνεύσεις Ἱστορίας, Λογοτεχνίας καὶ Κριτικῆς, καί, ὅπως ἡ κοίτη τοῦ Κίτρινου Ποταμοῦ, ἀλλάζει συνεχῶς τὴ ροὴ του. Καθὰ ὑποδηλοῖ ὁ τίτλος, χωρίζεται σὲ δύο ἐνότητες: 1) Θέματα καὶ 2) Μορφές. Ἀπὸ τὴν πρώτη ξεχωρίσαμε τὴν «Ἀθήνα στὴ Νεοελληνικὴ Ποίηση» (μὲ μιὰ σύντομη ἀλλὰ ἐμπεριστατωμένη ἰχνηλασία), «Τὸ θρησκευτικὸ βίωμα στὴ μεταπολεμικὴ μας ποίηση» (ὅπου παρατηροῦμε ὅτι ὁ κ. Ε.Ν. Μ. εἶναι θρησκευόμενος, μά, εὐτυχῶς, ὄχι δογματικὸς) καὶ τὴ «Γαλλικὴς ἐπιδράσεις στὰ νεοελληνικὰ γράμματα» (ὅπου ἀσποφραγίζονται πολλὰ μυστικὰ τῆς λογοτεχνίας μας).

Ἀπὸ τὸ δεύτερο μέρος («Μορφές») τὸ «Παναγιώτης Κανελλόπουλος, ὁ πολιτικὸς καὶ ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος» ἀποτελεῖ ἓνα δοκιμακὸ διαμάντι, ποὺ καθιστᾷ προσπελάσιμο καὶ σχεδὸν οἰκεῖο τὸ πρόσωπο ἐνὸς ἐκλιπόντος «ἥρωος» τῆς ζωῆς καὶ τοῦ λόγου. Στὸ «Ἀντρέας Καραντώνης, ὁ κριτικὸς τῆς Ποίησης» ἓνας κριτικὸς ὁμιλεῖ γιὰ ἓναν ἄλλο κριτικὸ. Κάτι ποὺ ἀγνοοῦν οἱ περισσότεροί εἶναι ὅτι ὁ κ. Μόσχος ἔχει γράψῃ ἐπίσης ποίηση, ἀλλὰ, ὅπως κι ὁ Καραντώνης, δὲν ἔδωσε τὸ κέντρο βάρους τῆς προσωπικῆς του δημιουργίας σ' αὐτήν.

Αυτά όμως που ιδιαίτερα διακρίνονται στα άνα χείρας δοκίμια του κ. Μόσχου, είναι εκείνα για δύο ζώντες άριστους των γραμμάτων μας, τους ακαδημαϊκούς Πέτρο Χάρη και Τάσο 'Αθανασιάδη. Έδω, έπειδή τους γνωρίζει και προσωπικά, προβαίνει σε μία ad hominem εκτίμηση του έργου τους, δλως διόλου όπως άμερόληπτη και άντικειμενική. 'Ο κ. Μόσχος υπογραμμίζει ότι *«ή διηγηματογραφία του Πέτρου Χάρη χαρακτηρίζεται από έναν προσωπικό τόνο, από ένα στιλπνό και διάφανο ύφος και από μία λαξευμένη και στρωτή, από μία υποδειγματική γλώσσα»*.

Έν επιμέτρω ακολουθεί μία συνέντευξη του συγγραφέα στην κ. Γιολάντα Πατεράκη. Έτσι γνωρίζουμε και το ανθρώπινο πρόσωπο του δημιουργού των ωραίων αυτών μελετημάτων. Νά ένα απόσπασμα απάντησής του, που το έλαβε νοερά ύπ' όψη και ό συνθέτης του παρόντος κριτικού σημειώματος: *«... πάντα ένας καλός κριτικός άντικρύζει το κρινόμενο έργο σαν ένα μεταλλείο και προσπαθεί να βρει μέσα του και να επισημάνει μερικά σημεία του, που ή ό ίδιος ό δημιουργός δεν τά είχε σκεφτεί ότι υπάρχουν ή δεν αποτελούσαν τον κύριο και αίριο άξονά του»*.

Όθων Μ. Δέφνερ

ΕΠΙΛΟΓΗ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΜΑΣ ΑΠΕΣΤΑΛΗΣΑΝ

ΘΑΝΑΣΗΣ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ, *Γύρω στον Καζαντζάκη (β' σειρά) (μελέτημα)*, 'Αθήνα 1988.

Έντυφώντας στο έργο του Νίκου Καζαντζάκη, όπως θάλεγε ό Ντοστογιέφσκι, «αισθάνεσαι τη γοητεία του πετάγματος, αλλά και το φόβο του κενού». Είναι ένα κλασσικό έργο, που γεφυρώνει τά διεστῶτα κι έναρμονίζει το λόγο με το συναίσθημα. 'Ο homo (που προέρχεται από το «χοϊκός») universalis (δπως ήταν ό Καζαντζάκης) είναι ό καθολικός άνθρωπος. Έπέκεινα του φιλοσοφικού ενωτίσματος, οι ποιητικές παραστάσεις έποπτικοποιούν το λόγο. Είναι γνωστή ή άνεσιότητα του άνειδωλου άπέναντι στον ειδωλικό θεό. Συνοψίζοντας και άπλοποιώντας όσο το δυνατόν περισσότερο, μπορούμε να πούμε ότι ή δόμηση της τέχνης του Καζαντζάκη ξεχωρίζει στο είδος του καλού λόγου για το ρητορικό ρεαλισμό της, που υπερβαίνει το ύπαρκτό, και τη λυρική μυθοποιητική της, που προηγείται της πραγματικότητας.

«Μισαλληλότατον των λογίων το γένος»: κι όμως ό κ. Παπαθανασόπουλος άγάπησε τον Καζαντζάκη· κι όχι μόνο γιατί «ό άποθανών δεδικαίωται»... Ένας καλύτερος γραμματολόγος από μένα μπορεί ένδεχομένως να βρει στα μελετήματα αυτά γύρω άπ' το Νίκο Καζαντζάκη του κ. Παπαθανασόπουλου κάποιο τραγικό λάθος. Κάθε πράγμα έχει τουλάχιστον δύο όψεις. Έγώ όμως δεν θά είμαι ό μόνος άναγνώστης που έντυπωσιάστηκε.

Ο.Μ.Δ.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, *Τό κόκκινο δωμάτιο (διηγήματα)*· Δύο Κυπριακά μονόπρακτα (θέατρο)· Οί Κύπριοι και για τους Κύπριους στο περιοδικό «Νέα Έστία», «Έλληνικός Πνευματικός Όμιλος Κύπρου»· και Έπιστολές του Γλαύκου Έλιθέρση προς τον Κωστή Παλαμά, έκδ. «Πνευματική Κύπρος», Λευκωσία 1989.

Τέσσερα ωφέλιμα βιβλία του καταξιωμένου Κύπριου λογοτέχνη και ίατρού κ. Κύπρου Χρυσάνθη. Το πρώτο (τά διηγήματά του) διακρίνεται για την άνθρωποκεντρική, άπλη και άβιαστη ίστορηση, το δεύτερο (τά μονόπρακτα) για τον άμεσο και εύρηματικό διάλογο. Στο τρίτο παρατίθεται έργογραφικά ή παρουσία των Κυπρίων λογοτεχνών στο άρχαιότερο λογοτεχνικό περιοδικό της Έθήνας. Ένώ στο τελευταίο έχουμε φωτογραφική παράθεση των χειρόγραφων επιστολών του Κύπριου λογοτέχνη Γλαύκου Έλιθέρση στον Κωστή Παλαμά.

Τά χρήσιμα αυτά βιβλία του κ. Κ.Χ. άποτελούν τμήμα του πνευματικού όμφάλιου λώρου που συνδέει τη μαρτυρική Κύπρο με τη μητέρα Έλλάδα, του μόνου δεσμού που δέ γίνεται ποτέ με τη βία να κοπεί.

Ο.Μ.Δ.

ΣΟΦΙΑ ΒΕΚΡΑΚΟΥ - ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ, *Έα-λαργινά (ποίηση)*, έκδ. Σμυρνωτάκης, Έθήνα 1989.

«Αύθυπαρξία ζητώ/χωρίς είδωλα/και ζωντανές αύταπάτες/που τρύψωσαν/στού νού τά σκοτά-

δια/και θεωριούνται σε βάρος/της ύπαρξής μας ο-
λάκερης».

Έναργώς υπαρξιακή ή ποίηση της κ. Σοφίας Βεκράκου-Φωτοπούλου συνδυάζει το υπερεα-
λιστικό στοιχείο με μία φιλοσοφική τάση προσ-
διορισμού του ανθρώπου. Έξομολογητικοί οί
στίχοι της εκφράζουν τον δυναμισμό της συνει-
δήσεώς της, μιās συνειδήσεως διαρκώς γρηγο-
ρούσης.

N.X.X.

ΝΙΚΟΣ Χ. ΧΑΡΑΚΑΚΟΣ, *Ίδεοκρατικές απο-
κρίσεις στην κοινωνιολογική προβληματική του
Theodor W. Adorno (μελέτη), Άθήνα 1988.*

Ο νέος θεολόγος και φιλόλογος Ν.Χ.Χ. πα-
ρουσιάζει στο καλοτυπωμένο αυτό τευχίδιο όρι-
σμένες όψεις του έργου του Γερμανού κοινωνιο-
λόγου και φιλόσοφου Adorno. Ο κώδικας έπι-
κοινωνίας στη μελέτη αυτή του κ. Χαρακάκου
είναι εύκολα άντιληπτός από τους άγχινους και
οί κρίσεις του κεντραρισμένες. Η πρόσβαση
στά κείμενα του Adorno είναι χρήσιμη, ιδίως έ-
κεί που όμιλεί για την «αυταρχική προσωπικό-
τητα», την όποια διαφοροποιεί από τον ήγέτη.

Υπάρχει όπωσδήποτε κι ένα σαφές μήνυμα,
σαφές τουλάχιστον για τους πνευματικώς πεπαι-
δευμένους, και προπαντός συνεπές λογικώς προς
όλόκληρη την ύφή της φιλότιμης προσπάθειας
του κ. Ν.Χ.Χ. Μολοντούτο ή γνώση και ή ά-
γνοια των φιλοσοφικών διανοημάτων είναι ειδι-
κές εκδηλώσεις μιās γενικότερης άνισότητας,
σήμερα με την επικράτηση του μηχανικού πολι-
τισμού.

O.M.A.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΟΣΚΟΒΗΣ, *Όθων Μ. Δέφνερ
Ένας νοσταλγός των χαμένων πολιτισμών (διά-
λεξη-μελέτη), Άθήνα 1989.*

Ο συγγραφέας, καθηγητής-φιλόλογος, λο-
γοτέχνης και λαογράφος, είναι γνωστός στα νε-
οελληνικά Γράμματα: πάντοτε όμως δεν επιδιώ-
κει μόνο την προβολή δικού του έργου, όπως κά-
νουν όσοι ύπακούουν στα άνιερα κελεύσματα
του ναρκισσισμού, αλλά καταβάλλει πνευματικό
μόχθο, για να καθιερώση στην άπαιτητική πε-
ριοχή του πνεύματος και νέα πρόσωπα, άρκει
βεβαίως αυτά να άξίζουν προσοχής.

Σε αυτό το κριτικό του δοκίμιο ό κ. Βασίλης
Μοσκόβης παρουσιάζει την λογοτεχνική προ-

σφορά του νέου δυναμικού ως προς την πρωτο-
τυπία του λογοτέχνου κ. Όθωνος Μ. Δέφνερ
(πρό καιρού έγινε προς τιμήν του κ. Δέφνερ τι-
μητική εκδήλωση στο Ίνστιτούτο Γκαίτε με κύ-
ριον όμιλητή τον κ. Μοσκόβη και προλογίσα-
ντα τον Πρόεδρο της Έθνικής Έταιρείας Έλ-
λήνων Λογοτεχνών κ. Πέτρο Γλέζο, στην όποια
τό πλήθος ήταν πολύ).

Όμως θεωρείται και φιλοσοφική ή προσφο-
ρά του Όθωνος Δέφνερ στα Γράμματα: Γιατί ό
έκλεκτός συγγραφέας ίχνηλατεί το μακρινό πα-
ρελθόν έπισημαίνοντας τα άξιολογικά στοιχεία
του και ζυγίζοντας από αυτό τα κραταιά θεμέλια
της διαιώνιας παραδόσεως, μιά και σήμερα οί
άνθρωποι συνηθίζουν να γκρεμίζουν τα τεράστια
πνευματικά οικοδομήματα, χωρίς να άνεγείρουν
άλλα στη θέση τους. Αυτή την πλευρά του κ.
Δέφνερ, τη φιλοσοφική, έχει συλλάβει ό κ. Μο-
σκόβης: ή άξία της πνευματικότητας του κ. Δέφ-
νερ ξεκινάει από το άκέραιο υπαρξιακό-όντολο-
γικό του υπόβαθρο.

Αποτίοντας φόρον τιμής στον Όθωνα
Δέφνερ ό κ. Μοσκόβης πιστοποιεί την άγά-
πη του για τους νέους δημιουργούς αλλά και την
άνιδιοτελή συνδρομή του για όσους υπηρετούν
το πνεύμα το άληθινό και αθθεντικό.

N.X.X.

ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΜΑΞΙΜΟΥ, *Οί πρώτοι Σταυροφό-
ροι στο Βυζάντιο (μυθιστόρημα), Άθήνα 1989.*

Είναι το δεύτερο από μιá σειρά τεσσάρων ί-
στορικών μυθιστορημάτων, που άναφέρονται
στο Βυζάντιο και άφορούν στη δυναστεία των
Κομνηνών. Η κ. Π.Μ. έχει κυρίως άσχοληθεί
με τη συγγραφή παιδικών βιβλίων. Καλογραμμέ-
νο, με γνώσεις της ίστορικής περιόδου στην ό-
ποια άναφέρεται, με πλήθος λέξεων της έποχής,
που συνδέουν την άρχαία με τη σύγχρονη
γλώσσα μας άποδεικνύοντας τη διαχρονικότητα
και την πολυμορφία της, διαβάζεται ευχάριστα
τό έν λόγω βιβλίο από μικρούς και μεγάλους.
Έχω και άλλοτε γράψει, ότι το καλό παιδικό
βιβλίο είναι ή μεγαλύτερη προσφορά στη λογο-
τεχνία μας, έπειδή από μικρός μαθαίνει κανείς
να διαβάσει και έπειδή είναι γνωστό πόσο ύστε-
ροϋμε στην «κατανάλωση» βιβλίων στον τόπο
μας, σε σύγκριση με άλλες Εϋρωπαϊκές χώρες.
Άξίζουν θερμά συγχαρητήρια στη συγγραφέα.

E.E.M.

1η ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ Η 5η ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ «ΔΑΥΛΟΥ»

Ὁ «Δαυλός» ἀνακοινώνει ὅτι τερματίσθηκε ἡ 5η Κρίση τῆς «ΕΤΗΣΙΑΣ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟ».

Ἀνθολογήθηκαν, ὅπως κάθε χρόνο, μὲ 1,2 ἢ 3 ἀνέκδοτα ποιήματά τους 100 ζῶντες Ἑλληνες ποιητές, μεταξὺ 1200 περίπου συμμετασχόντων στὴν Κρίση, μὲ κριτήρια ὅπως πάντοτε καθαρῶς ποιοτικά, ἀντικειμενικά καὶ ἀπροσωπώληπτα.

Ὁ «Δαυλός» μὲ προσωπικὴ ἐπιστολὴ τοῦ διευθυντοῦ του θὰ ἐνημερώσει ἐντὸς τῶν ἡμερῶν ὅλους τοὺς συμμετασχόντες στὴν Κρίση ἂν ἀνθολογήθηκαν ἢ ὄχι.

Ἡ 5η «ΕΤΗΣΙΑ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟ» θὰ κυκλοφορήσῃ τὴν 1η Δεκεμβρίου.

● **Θὰ διατίθεται:**

— Στὰ Γραφεῖα τοῦ περιοδικοῦ.

— Στὰ βιβλιοπωλεῖα «τῆς Ἑστίας», «Πιτσιλός», «Ι. Σιδέρης», «Πύρινος Κόσμος» καὶ «Δωδώνη» τῶν Ἀθηνῶν καὶ «Π. Ραγιᾶς» τῆς Θεσσαλονίκης.

— Θὰ ἀποστέλλεται καὶ ταχυδρομικῶς κατόπιν τηλεφωνήματος τοῦ ἐνδιαφερομένου στὰ τηλέφωνα 3223957 ἢ 9841655.

● Διαδῶστε τὴν καλὴ σημερινὴ ἑλληνικὴ ποίηση κάνοντας στὶς γιορτὲς δῶρα στοὺς ἐκλεκτοὺς φίλους σας ἀντίτυπα τῆς «ΕΤΗΣΙΑΣ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟ».

● Ἡ «ΕΤΗΣΙΑ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟ» μὲ τὴν ἀντικειμενικότητα καὶ τὴν ἀπροσωποληψία της ἔχει καθιερωθῇ ὡς τὸ ἀντιπροσωπευτικὸ πανόραμα τῶν ποιητικῶν τάσεων καὶ ρευμάτων ποὺ σημειώνονται στὸν καλλιτεχνικὸ καὶ λογοτεχνικὸ χώρο καὶ ὡς μιὰ συστηματικὴ καταγραφὴ τῶν ποιητικῶν δυνάμεων ποὺ κινοῦνται στὸ πνευματικὸ στερέωμα τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος.

ΤΙΜΗ ΑΝΤΙΤΥΠΟΥ: ΔΡΧ. 2.000.